

***COVID-19 —
CHALLENGES IN
MODERN SCIENCE***

**Abstracts of XX International Scientific
and Practical Conference
Poland, Warsaw**

**Poland, Warsaw
1 – 2, June 2021**

UDC 001.1

BBK 29

The 20th International scientific and practical conference «Covid-19 — Challenges in Modern Science» (June 1-2, 2021) *Myśl Naukowa*, Poland, Warsaw. 2021. 184 p.

ISBN 978-8-3270-0566-3

The recommended citation for this publication is:

Petrov P. Learning Styles and Strategies // Covid-19 — Challenges in Modern Science. Abstracts of the 20th International scientific and practical conference. Myśl Naukowa, Poland, Warsaw. 2021. Pp. 39- 43. URL: <http://el-conf.com.ua/>.

Science editor:

Solodka N.V.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Reviewers:

Monique Carnaghan

*Associate Professor in Economics in the Department of Economics,
University of Lethbridge, Canada*

Agata Dobosz

*Professor in the Department of Management and Business, Kozminski
University*

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: el-conf@ukr.net

homepage: <http://el-conf.com.ua>

©2021 *Myśl Naukowa*

©2021 Authors of the articles

CONTENT

<i>Andrusiv L.</i> THE URGENCY OF IMPROVING THE PSYCHOTHERAPEUTIC CULTURE OF YOUNG PEOPLE: A PHILOSOPHICAL ANALYSIS	7
<i>Berezina S., Konotopets V., Grybanova L., Reyterovich A.</i> INNOVATIONS IN THE EDUCATIONAL PROCESS AS A TOOL TO MINIMIZE PANDEMIC RISKS	11
<i>Butka B.</i> THE ROLE OF JUDICIAL PRECEDENT IN THE LEGISLATION OF THE ANGLO-SAXON STATES AND UKRAINE.....	17
<i>Vasylykiv D.</i> ACTIVITIES OF POCHAIV "ENLIGHTENMENT" AND UKRAINIAN CULTURAL AND EDUCATIONAL SOCIETY IN THE 20-30s OF THE XX CENTURY ...	22
<i>Venhryniuk T., Savchuk V., Kashuba B.</i> QUALITY AND DURABILITY IMPROVEMENT OF THE DRILL PUMP BY IMPROVING KINEMATIC PARAMETERS	27
<i>Vitenko A.</i> SOCIAL ANTHROPOLOGISTS IN THE FIGHT AGAINST COVID-19	30
<i>Hetman Yu.</i> CIVIL SOCIETY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION	33
<i>Hirna N.</i> THE ONLY UKRAINIAN - OWNER OF THE LVIV PHARMACY "UNDER THE BLACK EAGLE"	38
<i>Nataliia H.</i> CONVEYING THE CATEGORY OF MODALITY IN TRANSLATION: SOME APPROACHES	42
<i>Dynnyk S.</i> REGARDING THE LEGITIMACY OF HUMAN RIGHTS RESTRICTIONS IN THE CASE OF THE COVID-19 PANDEMIC.....	45
<i>Zinkevych V.</i> APPLICATION OF GEOINFORMATION SYSTEMS IN THE WORK OF EMERGENCY MEDICAL CARE TO OVERCOME COVID-19	49
<i>Kara A.</i> FEATURE OF RECONVALESCENCE OF PATIENTS WITH COVID-19 WHEN USING DRUG NAMED "Aquahema"	53

<i>Kvitko N.</i> EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES AND UKRAINE IN WORKING WITH IMMIGRANTS	57
<i>Kornuta Yu., Sobotnyk E., Katamai I.-M., Kornuta V.</i> ADVANTAGES OF USING GRAPHQL INSTEAD OF COMMON REST ARCHITECTURE IN DEVELOPING SOFTWARE.....	63
<i>Kostenko V., Kostenko T.</i> REMOTE FORMS OF LESSONS IN THE PROCESS OF STUDYING THE COURSE OF PHYSICAL EDUCATION AND CULTURE.....	68
<i>Kots S., Kots V., Kolomiytseva V.</i> PREPARING STUDENTS TO WORK IN CHILDREN'S HEALTH AND RECREATION FACILITIES	73
<i>Lavreniuk V.</i> YAROSLAV THE WISE IN THE HISTORY OF UKRAINIAN STATEHOOD.....	78
<i>Levchuk O.</i> YOUTH EXTREMISM AS A RESULT OF THE DECOMPOSITION OF THE VALUE AND REGULATORY SYSTEM OF SOCIETY	83
<i>Litynska M.</i> JOURNALISTIC ARGUMENTATION WHEN COVERING CONFLICT SITUATIONS: TYPES, EVIDENCE, COMMUNICATIVE LOGIC	89
<i>Lushpai T.</i> EDUCATION OF THE FEELING OF PATRIOTISM OF PRESCHOOL CHILDREN IN UKRAINE IN THE 30S OF THE XX CENTURY.....	92
<i>Martyniuk O.</i> PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF MUSICAL MEMORY THROUGH POSITIVE IMAGES, FEELINGS AND ASSOCIATIONS	95
<i>Ovsiienko N.</i> THEORETICAL FOUNDATIONS FOR CUSTOMER LOYALTY MANAGEMENT.....	104
<i>Olishkevych S.</i> APPLICATION OF GIS TECHNOLOGIES IN THE LOGISTICS SECTOR.....	107
<i>Ostapenko Yu.</i> LABOR MARKET ECONOMY OF CANADA.....	110

<i>Panasiuk R.</i> PECULIARITIES OF FORMATION OF YIELD OF VARIETIES OF SOY UKRAINIAN SELECTION IN CONDITIONS OF ZONE OF SUFFICIENT MOISTURE.....	114
<i>Reblian A.</i> FORMATION OF INFORMATIONAL CULTURE OF HOTEL AND RESTAURANT SPECIALISTS	116
<i>Ruzhytska N.</i> INTEGRATION OF HISTORICAL AND ARCHITECTURAL MONUMENTS INTO THE MODERN CITY BUILDING STRUCTURE ON THE APPLICATION OF THE CHURCH OF THE MOTHER OF GOD AND ST. SOPHIA'S CATHEDRAL IN KYIV, UKRAINE.....	119
<i>Sadygov R.</i> BIOGEOGRAPHIC ANALYSIS OF THE BRYOFLORA OF THE ZACHAROVANA DOLYNA TRACT (VOLCANIC CARPATHIAN)	124
<i>Saikivska L.</i> TECHNICAL ASPECTS OF STUDENTS PRACTICAL TRAINING AT DISTANCE LEARNING ...	127
<i>Syzova A., Kryuchkova I., Borovyk K., Narizhna A., Yermak A., Tabachenko O., Olkhovsky D., scientific adviser Kravchun P.</i> CLINICAL CASE: THE COMPLICATED COURSE OF COVID-19	131
<i>Socolets I., Khanykina N.</i> THE FORMATION OF A MULTICULTURAL PERSONALITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	134
<i>Tymoshenko O.</i> TURNING OBSTACLES INTO OPPORTUNITIES FOR L2 LEARNING	139
<i>Tyrus M.</i> INFLUENCE OF FERTILIZER LEVELS ON THE STRUCTURE AND YIELD OF AMARANTH IN THE CONDITIONS OF THE WESTERN FOREST-STEPPE	142
<i>Tkach E.</i> CAUSES OF COMPLICATIONS IN CORONAVIRUS PNEUMONIA. A SUCCESSFUL PATH OF REHABILITATION DURING AND AFTER THE DISEASE COVID-19	145
<i>Trushkina N.</i> FEATURES OF TRANSPORT INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN POLAND	150

<i>Fedorova O.</i> FORENSIC EVALUATION OF METHODS FOR DIAGNOSING POSTCOVID SYNDROME.....	156
<i>Fedorchenko R.</i> NONCLASSICAL LOGIC: ESSENCE AND MEANING.....	161
<i>Fedorchenko R.</i> FRACTAL STRUCTURE OF SOLID LOOSE OBJECTS	164
<i>Khaliavka L.</i> TOWARDS THE ORGANIZATION OF HOME READING FOR STUDENTS OF NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES	168
<i>Shymko V.</i> SOME PSYCHOLINGUISTICS FEATURES OF COVID-19 RELATED QUARANTINE CONCEPTUALIZATION BY UKRAINIANS	171
<i>Shutko S.</i> INFLUENCE OF DIFFERENT NORMS OF HERBICIDE PIC 75 WG AND DIFFERENT METHODS OF APPLICATION OF PPP REGOPLANT ON THE REACTION OF PEROXIDE OXIDATION OF LIPIDES IN SORIZ PLANTS	177

АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Андрусів Л. З.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри суспільних наук,
Івано-Франківський національний
університет нафти і газу*

Актуальність підвищення психотерапевтичної культури молоді пов'язана із зростанням звернень сучасної людини до психологів, психіатрів, психотерапевтів, коучів та психоаналітиків.

За даними ВООЗ, щотижня кожен 6-ий дорослий і кожна 5-та дитина відчувають проблеми, пов'язані з психічним здоров'ям. При цьому у кожній 4-ої людини прояви психічних розладів трапляються час від часу.

Хоч конкретної статистики щодо відвідуваності українцями психологів, психотерапевтів немає, проте є інші факти, що свідчать про низький рівень психотерапевтичної культури. За результатами дослідження ментального здоров'я 2017 року, яке здійснив Світовий банк, Україна входить до десятки країн світу з найвищими показниками самогубств – 24-32 випадки на 100 тисяч людей. У віковій групі від 15 до 35 років суїцид є вже другою найпоширенішою причиною летальних випадків. Проте проблема психічного здоров'я залишається однією з найбільш замовчуваних в українському суспільстві. «Лікування доступне, але не застосовується» – з таким заголовком ВООЗ опублікувала одну зі звітностей щодо поширеності захворювання у світі [1].

У сучасному суспільстві, яке перенасичене інформацією, молода людина може почувати себе розгублено та невпевненою, ізольованою від живого спілкування. Так, наприклад, часто в соціальних мережах вона бачить світліни своїх ровесників, які вже чогось досягнули і, порівнюючи себе з ними, переживає розчарування, депресивний стан, невпевненість у собі, своїх

здібностях, занижує свою самооцінку. Створюється своєрідний розрив у світогляді молодого людини між тим, що є в реальності і тим, що хочеться в ідеалі.

Серед психологічних проблем української молоді варто відзначити також: різні види залежностей – ігрова та хімічна; страх перед майбутнім; невпевненість у своїх силах; страх зради близької людини [2]. Недаремно одними з пріоритетів молодіжної політики України визначено здоровий спосіб ментального життя, інтегрованість молодого людини у різні спільноти, розвиток лідерських здібностей, соціальна мобільність та інші якості, пов'язані із психологічною сферою життя [3].

Психотерапевтична культура є частиною національної культури та входить до складу особистісної культури кожної людини.

Під поняттям «психотерапевтична культура» ми розуміємо частину загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток психічних, емоційно-чуттєвих, вольових, інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості. До психотерапевтичної культури входить психологічна освіта особистості (психоедукація), психологічне консультування, психотерапія, психоаналіз, коучинг, медіація, психологічні тренінги.

Психоедукація, психоосвіта як частина психотерапевтичної культури дозволяє молоді розуміти загальні основи психічних процесів, закономірності розвитку та функціонування психіки, орієнтуватися в основах психології та бути ознайомленими із поширеними психічними захворюваннями. Психосвіта також ознайомлює молодого людину зі способами виходу з різних життєвих труднощів - завдяки психологічному консультуванню та психотерапії.

Психотерапевтична культура тісно пов'язана із фізичною культурою, особистісним розвитком, психогігієною, психопрофілактикою.

Адже, фізична зрілість не завжди дорівнює психічній зрілості. Молода людина стоїть перед викликом сучасного постіндустріального суспільства, де основною вимогою кар'єрного зростан-

ня є володіння hard і soft skills, гнучкість, мобільність комунікативність, робота в команді. Власне soft skills є універсальними компетенціями, які набагато важче виміряти за кількісними показниками. Їх іноді називають особистими якостями тому, що вони залежать від характеру людини і здобуваються особистим досвідом [4].

Важливим компонентом soft-skills є емоційний інтелект. Поняття «емоційний інтелект» запровадили тільки у ХХ ст. як результат розвитку уявлень про природу когнітивних і афективних процесів людини. В теорії емоційного інтелекту успіх людини пов'язаний із здатністю спостерігати почуття інших та вміти їх прогнозувати у поведінці людей. Така здібність є однією з найважливіших складових особистості керівника, лідера [5].

В українському суспільстві все більше поживається розвиток громадських організації, ініціатив, соціальних проєктів спрямованих на пропагування ментального здоров'я та психотерапевтичних культури. До таких організацій слід віднести – Українську Спілку Психотерапевтів (УСП), яка є дійсним членом Європейської Асоціації Психотерапевтів, Спілку молодих психологів та психотерапевтів, різні локальні об'єднання психологів психотерапевтів, практичних психологів, а також об'єднання психологів за напрямками їх наукових методів (символдрама, гештальт-терапія, системна сімейна психотерапія, арт-терапія тощо).

УСП також підтримує розвиток різноманітних методів психотерапії та психології (гештальт-терапія, символдрама, психодрама, психоаналіз, системна сімейна психотерапія, основи психологічного консультування, позитивна психотерапія, клієнт-центрована психотерапія, арт-психотерапія транзакційний аналіз та ін.), організовує міжнародні конференції на різні актуальні теми сучасності з воркшопами, майстер-класами, тренінгами високваліфікованих спеціалістів.

Таким чином, підвищення психотерапевтичної культури може допомогти підвищити адаптивність молоді до сучасних викликів у суспільному житті, контакті із собою, прийнятті себе і власної обмеженості, вмінню будувати стосунки з іншими.

Розвиток особистісної культури молоді людини обов'язково пов'язаний із формування психотерапевтичної культури.

Література:

1. Чому в Україні досі табу на психотерапію і що з цим робити URL: <https://dyvys.info/2020/02/15/chomu-v-ukrayini-dosi-tabu-na-psyhoterapiyu-i-shho-z-tsym-robyty-foto/> (дата звертання 26.05.2021)

2. Соціальні проблеми молоді в Україні. URL: <https://sites.google.com/a/kubg.edu.ua/storinka-socialnogo-pedagoga/home/socialni-problemi-molodi-v-ukraieni> (дата звертання 26.05.2021)

3. Якщо не подбаємо про молодь зараз, то у 2030 році не буде кому працювати. Голос України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/322822> (дата звертання 26.05.2021)

4. Що таке hard и soft skills? В чому різниця? Що важливіше? URL: <https://zhy.dcz.gov.ua/publikaciya/shcho-take-hard-i-soft-skills-v-chomu-riznytsya-shcho-vazhlyvishe> (дата звертання 26.05.2021)

5. Савчук М. Р. Теоретичні основи дослідження емоційного інтелекту. Ефективна економіка. № 5, 2017. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5608> (дата звертання 26.05.2021)

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ПАНДЕМІЇ

Березіна Світлана Борисівна,
*д.е.н., доц., проф. кафедри страхування,
банківської справи та ризик-менеджменту
директор Центру інноваційного розвитку*
Конотонець Владислава Євгенівна,
Грибанова Ліана Олександрівна,
*магістри,
провідні фахівці Центру інноваційного розвитку*
Рейтерович Андрій Сергійович,
*бакалавр
фахівець Центру інноваційного розвитку
Київський Національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

COVID-19 став серйозним випробуванням для закладів вищої освіти в усьому світі. Неможливість забезпечувати освітній процес у звичному режимі, зростання вимог до всіх учасників освітнього процесу, очікування суспільства від вищої школи швидкого формування напрямків подальшого руху призвели до необхідності розробки і впровадження нової стратегії розвитку вищої освіти.

Університетська освіта в Україні має масовий характер, рівень охоплення вищою освітою населення традиційного офіційного віку навчання є високим – 82,7 % [1, с. 7].

За даними Міжнародної Асоціації Університетів (WHED – World Higher

Education Database 14), у світі налічується близько 18 400 університетів. В Україні мережа університетів – одна з найбільш щільних: на 1 млн населення припадає 6,7 університетів та 8 коледжів, технікумів і училищ [1, с. 9]. Проте потенціал вищої освіти України не використовується повною мірою суспільством і

економікою. Так, за загальним рейтингом «The Good Country Index» 2020 р. серед 153 країн Україна посідає 76-те місце, а найближчі географічні сусіди та країни, які є безпосередніми конкурентами на ринку освітніх послуг, - значно вищі: Польща – на 31-му, а Німеччина – на 5-му. Україна посідає 1-ше місце за компонентою «Внесок у розвиток науки та технологій» у рейтингу, Польща – на 13-му місці, Німеччина – на 23-му, а Великобританія – на 5-му, але таке високе місце України пояснюється значно нижчим рівнем ВВП на душу населення, ніж результатами розвитку науки та технологій. [1, с. 7].

Зони ризиків

Для подолання наслідків пандемії було проаналізовано напрямки, які потребують трансформації, окреслені основні зони ризиків.

Серед основних викликів, з якими зіткнулися університети за період пандемії:

- зниження обсягів державного фінансування;
- недостатня активність ендаумент-фондів;
- зменшення кількості студентів, у тому числі іноземних;
- більш стрімкий розвиток систем дистанційного навчання закордонних ЗВО у порівнянні з українськими;
- негативний вплив (демасифікація, звуження) закордонних ринків освітніх послуг як наслідок пандемії.

Так, за даними звіту компанії «Делойт» («Вплив COVID-19 на вищу освіту: стратегії подолання фінансових викликів, які постають перед коледжами та університетами»), ЗВО стали отримувати менше фінансування від плати за паркування, зменшилися доходи від університетських кафе, стали частішими затримки з оплатою за навчання контрактників через погіршення матеріального стану багатьох сімей, знизилася надходження від іноземних студентів [3].

Пандемія вплинула і на професію викладача вищої школи. Слабка підтримка держави, низька оплата праці педагогічних і наукових працівників, залежність штатного розкладу від кількості студентів підвищили ризики для працівників науково-педаго-

гічної сфери [1, с. 19-20]. Частина викладачів і науковців змушена була виїхати на роботу за кордон або змінити вид діяльності.

За даними опитування, проведеного у лютому 2020 р. за ініціативи “QS Higher Education System Strength Rankings”, 61% студентів вважає, що пандемія вплинула на їх рішення щодо навчання за кордоном [4]. В аналогічному опитуванні за березень 2020 р. кількість таких студентів становила всього 27% [5]. Новим ризиком також стали труднощі у прогнозуванні кількості абітурієнтів, яких можливо залучити в наступному навчальному році, що ускладнює процес бюджетного планування.

За прогнозами іноземного інтернет-видання “University world news”, зниження кількості студентів буде коливатися у межах від 15% до 25% в залежності від країни [6].

Фактори, які сприяли поглибленню ризиків пандемії в Україні:

- несприятлива демографічна ситуація в країні;
- низький технологічний уклад національної економіки, зростання деіндустріалізації та деінтелектуалізації країни;
- посилення глобальної конкуренції у вищій освіті і пов'язана з цим еміграція науково-педагогічних працівників;
- недостатній рівень участі та мотивації роботодавців у прогнозуванні кадрових потреб;
- операція об'єднаних сил на сході України;
- толерування недобросесних практик, імітації, корупції в освітньому середовищі та суспільстві в цілому [1, с. 33-34].

Основа для розробки нової стратегії розвитку української освіти

Виклики та ризики, викликані пандемією COVID-19, прискорили розробку довгострокової стратегії, яка забезпечить стійкість, гнучкість, готовність до експериментування і постійне вдосконалення системи вищої освіти України.

Цифрова трансформація є невід'ємною складовою нової інституційної культури - від процесів стратегічного планування і організаційних структур до адміністративних і повсякденних операційних практик.

У Київському національному університеті імені Тараса

Шевченка процес цифрової трансформації розвивається за такими ключовими напрямками:

- впровадження цифрових освітніх сервісів;
- навчання цифровим навичкам учасників освітнього процесу;
- технічне оснащення процесу цифровізації;
- електронне управління;
- електронні відходи [7].

Зокрема, оволодіння навичками взаємодії з електронними відходами може стати новою важливою складовою розвитку процесу цифровізації в Університеті. Процес впровадження сучасних освітніх технологій, застосування найновішого оснащення в освітньому процесі потребує навчання й тому, як утилізувати певні категорії відходів. До них відносяться електронні прилади, що знаходяться в неробочому стані, або їх компоненти. В Університеті було проведено просвітницьку еко-кампанію для студентів та викладачів, яка була присвячена культурі взаємодії з електронними відходами.

У 2020 р. у КНУ імені Тараса Шевченка Центром інноваційного розвитку було започатковано масштабний проєкт «Цифровий Університет».

Першим етапом реалізації проєкту стали розробка і впровадження університетської Платформи дистанційної освіти “КНУ Education Online”, яка покликана забезпечити належну якість надання освітніх послуг під час пандемії і запропонувати сучасні освітні інструменти усім учасникам освітнього процесу. Сьогодні на Платформі вже доступно: електронний кабінет викладача, електронний кабінет студента, модуль онлайн-презентацій, відеокурси, тестування, інтерактивний розклад, електронний журнал, вебінари, онлайн-кімнати для командних проєктів тощо [7].

Використовуючи принцип адресності, навчання цифровим навичкам супроводжується регулярними опитуваннями викладачів з метою ефективного впровадження інноваційних сервісів.

Розроблена у КНУ імені Тараса Шевченка Онлайн-платформа Інституту психіатрії Університету має більш розвинений функціонал, який надає:

- можливість організації спеціалізованих курсів для зовнішніх слухачів;
- новаторську систему фіксування подій, яка забезпечує інтеграцію до загального списку заходів;
- можливість надання послуг з короткострокових сертифікованих програм (з використанням інтернет-еквайрингу);
- автоматичну генерацію сертифікатів після закінчення курсів [7].

З метою залучення іноземних студентів в Університеті була розроблена Платформа для іноземних студентів згідно з Указом Президента України №210/2020 «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» (пункт 2.4. про план заходів щодо популяризації можливостей здобуття вищої освіти в Україні для іноземних студентів).

Університет розробив механізм дистанційного вступу іноземних абітурієнтів до ЗВО України. Запровадження Платформи для вступу іноземних студентів сприяє комплексній інтеграції Університету до світової інформаційної системи [7].

КНУ імені Тараса Шевченка також активно розвиває технології віртуального освітнього середовища. Це сприяє зростанню навчальної мотивації та активності студентів, допомагає підвищити рівень деталізації навчальних курсів. У цьому напрямку було здійснено:

- відкрито першу в Україні аудиторію віртуальної реальності з анатомії в ННЦ «Інститут біології та медицини»;
- створено віртуальні тури корпусами Університету;
- проведено віртуальні офіс-тури у провідних компаніях-партнерах Університету (грудень 2020 року);
- організовано віртуальну фото-виставку.

У рамках проекту «Цифровий університет» у 2020 році було впроваджено такі інновації та сучасні розробки:

- відкрито лабораторії симуляційного тренінгу в ННЦ «Інституті біології та медицини»;
- впроваджено використання сенсорного модулю “Cam-Touch” у навчальному процесі [7].

Література:

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. (2020). Сайт Міністерства освіти і науки. Ст. 7-34. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
2. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей МОН на 2021 рік. (2021). Сайт Міністерства освіти і науки. <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet>
3. COVID-19's impact on higher education: Strategies for tackling the financial challenges facing colleges and universities. (2020). Deloitte. Center for Higher Education Excellence. <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/public-sector/articles/covid-19-impact-on-higher-education.html/#1>
4. How to Mitigate the Impact of Coronavirus on International Student Recruitment. (2020). QS Higher Education System Strength Rankings. <https://www.qs.com/how-to-mitigate-the-impact-of-coronavirus-on-international-student-recruitment/>
5. How is the Spread of the Coronavirus Impacting Prospective International Students? (2020). QS Higher Education System Strength Rankings. <https://www.qs.com/how-is-the-spread-of-the-coronavirus-impacting-prospective-international-students/>
6. Higher education opportunities after COVID-19. (2020). University World News. <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200507152524762>
7. Звіт Ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка за 2020 рік Губерського Л. В. (2020). Сайт Київського національного університету імені Тараса Шевченка. С. 172-177. <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/zvit/zvit-rektora-2020.pdf>
8. Березіна, С.Б. Цифрова трансформація: як відбувається інноваційний розвиток університетської освіти і чим нові можливості корисні для студентів. (2021). Mind. <https://mind.ua/openmind/20224477-cifrova-transformaciya-yak-vidbuvaetsya-innovacijnij-rozvitok-universitetskoyi-osviti>

РОЛЬ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ В ЗАКОНОДАВСТВІ АНГЛО-САКСОНСЬКИХ ДЕРЖАВ ТА УКРАЇНИ

Бутка Богдан Ігорович

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
студент 1-го курсу Інституту Права*

Анотація: у даній праці розкрито сутність судового прецеденту як явища, характерного для країн загального права, визначено види та місце судового прецеденту, його особливості. Також проведено аналіз українського законодавства та судової практики на наявність судового прецеденту в аспекті практики Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: *судовий прецедент, види судового прецеденту, Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», Європейський суд з прав людини, квазіпрецедент.*

Право – складне явище, яке для суспільства є засобом подолання певних проблем. У законодавстві України існує багато джерел права, що можуть використовуватися при вирішенні певних юридичних справ. Основним насамперед є нормативно-правовий акт – документ, прийнятий уповноваженим органом, та в якому містяться норми права. Важливе становище також займають міжнародні договори та правові звичаї.

На практиці норми права в Україні керуються засадами юридичного позитивізму, тобто закон виступає виключним правовим джерелом, оскільки він демократично проголошений; отже, правосуддя має не створювати закони, проте тлумачити та застосовувати, а його рішення мають це показувати.

Водночас, формально не закріплений прецедент, поширений в державах англо-саксонської правової сім'ї – який надає перевагу практиці та реальним діям, а судові (чи адміністративні) органи фактично володіють правом створювати приписи.

Найвищого розвитку та розповсюдження судові рішення як

правові джерела набули в Англії в XIII ст. Через статичність та інертність звичай вже не міг виступати регулятором суспільних відносин, які у свою чергу дуже швидко змінювалися. Прецедент вимагав дозволу офіційного формулювання правових норм, що склалися у правових звичаях і традиціях країни («декларативна теорія судового прецеденту») [1, с. 161]. Загальна доктрина судового прецеденту як обов'язкового джерела сформувалася лише після другої половини XIX ст. і була пов'язана з офіційним упорядкуванням публікації рішень вищих судових інстанцій та заснуванням єдиної централізованої системи судів.

Прецедент поділяють на два види — вузький та широкий. Під першим розуміється *ratio decidendi* справи, тобто норму права, а у широкому — вся судова постанова.

На відміну від континентальної сім'ї, нормативно-правові акти (статутне право) виступають другорядним джерелом права. Таким чином, статут може одночасно виступати як нормативно-правовим актом, так і прецедентним правом (*case law*). Характерною ознакою доктрини англійського права є вертикальність, коли сила прецеденту залежить від ієрархії судів.

Відповідно до *stare decisis* постанова вищого суду у минулій справі є обов'язковою, їй мають слідувати всі нижчі суди [2, с. 217]. Дотримуватися правила, встановленого раніше, можна за випадку наявності переконливих аргументів, хоч і не завжди. Вертикальність і горизонтальність *stare decisis* зумовила поширення прецеденту як на взаємовідносини між інстанціями, так і на ієрархію англійських судів.

Найбільш важливими вважають поділ прецедентів на два види за юридичною силою:

Обов'язковий — його створюють винятково вищі судові інстанції: Палата лордів, Суд корони, Апеляційний суд і Високий суд [3]. Якщо факти, виявлені в розглянутій справі, досить схожі, а також якщо попереднє рішення ухвалене вищим судом або (як виняток) судом рівної юрисдикції, суд повинний додержуватися попереднього прецеденту.

Переконливий — має важливе значення для прийняття

рішення, але суддя не зобов'язаний його дотримуватися, на відміну від обов'язкового прецеденту. У справі, в якій прецедент ще не фігурував, («справі першого враження») часто орієнтуються на суди інших юрисдикцій, що раніше займалися схожими питаннями. Він може стати обов'язковим через його застосування вищим судом.

Важливою рисою прецеденту є те, що його потрібно використовувати в суворій відповідності із сутністю справи. Отже, доводи судді у випадку звертання до прецедента не можуть виходити за певні межі та мати абстрактний характер.

Необхідно погодитися з позицією Б. В. Малишева, який зазначив, що, прецедентне право – це складе явище, яке можна розуміти як: 1) сукупність юридичних норм, що містяться у судових актах; 2) ідея чи принцип, яким керуються судді при створенні нових норм; 3) правила застосування прецедентів; 4) особливий стиль юридичного мислення [4, с. 147].

Законодавча система США визначна тим, що увібрала в себе багато особливостей англійського загального права та сформувалась під його впливом, проте має ряд істотних відмінностей. На відміну від Великобританії, в Штатах існує конституція, до якої американські органи зобов'язані звертатися. Тобто, закон і прецедент виступають рівними, та водночас конкурентними джерелами права.

У вітчизняному законодавстві прецедент, як джерело права, незакріплений. Але, у системі права України вже існує судова правотворчість у вигляді квазіпрецедентів – актів правотворчості у вигляді постанови, єдиною метою яких є скасування ^{неправомірного} нормативно-правового акта чи надання офіційного тлумачення. Веремко В.Г. у своїй статті доцільно зробив зауваження, що, на відміну від «майже усіх країн», висновки Верховного Суду обов'язкові для всіх суб'єктів правозастосування, через що виникає квазіпрецедент [5].

Іншими прикладами можуть виступати ухвали ЄСПЛ, оскільки згідно з Законом України від 17 липня 1997 року «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини та основопо-

ложних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» Україна цілком визнає «дію на своїй території статті 46 Конвенції щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції» [6].

Окрім цього, у статті 17 Закону України від 23 лютого 2006 року «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» закріплено, що під час розгляду справ Конвенція та практика Суду застосовуються як джерела права [7]. Треба зауважити, що за статтю 19 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод практика Суду без даної Конвенції не може існувати, тому під такою практикою слід розуміти рішення, які виступають допоміжним джерелом права та стосуються практичного застосування положень Конвенції як основного джерела права [8].

Отже, прецедент більш приближений до реальних життєвих ситуацій, на відміну від деяких абстрактних законів, адекватно реагує на динамічний розвиток суспільства, відбиває правові ідеали та загальновизнані людські цінності. Це відкриває певні перспективи застосування прецеденту як джерела права, та є одним зі шляхів інтеграції вітчизняної правової системи до європейського простору. М.І Козюбра справедливо зазначає, що прецедентне право в Україні не зможе зайняти місце, яке займає в англо-саксонській системі, але має шанси на розвиток в майбутньому.

Література:

1. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. – К.: Ваіге, 2015. – 392 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник. — Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.
3. Britannica Student Encyclopedia - The Judiciary. Retrieved 2007-08-09. URL: [https://www.britannica.com/topic/judiciary_\(дата звернення: 01.06.2021\)](https://www.britannica.com/topic/judiciary_(дата звернення: 01.06.2021)).
4. Малишев Б. В. Судовий прецедент у правовій системі

Англії (теоретико-правовий аспект): дис.кандидата юрид. наук: 12.00.01. / Б. Малишев. – К., 2002. – 229 с.

5. Веремко В.Г. Межі судової нормотворчості: чи є висновок ВС джерелом права. URL: https://zib.com.ua/ua126656mezhi_sudovoi_pravotvorchosti_chi_e_tlumachennya_vs_dzherelo.html (дата звернення: 01.06.2021).

6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції. Закон України: Закон від 17.07.1997 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.06.2021).

7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон від 23.02.2006 № 3477-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15> (дата звернення: 01.06.2021).

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 01.06.2021).

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЧАЇВСЬКОЇ «ПРОСВІТИ» ТА
УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО
ТОВАРИСТВА У 20-30-ТИХ РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Васильків Д. С.,

студент

гуманітарно-технологічного факультету

Кременецької гуманітарно-педагогічної

академії ім. Тараса Шевченка

м. Кременець, Україна

Анотація: У статті розкривається мета, напрямки діяльності та роль організації «Просвіта» у місті Почаїв у 20-30тих роках ХХ століття. Проводиться аналіз її діяльності у різних сферах впливу Виокремлюються життя членів цієї організації. Позитивним є те що «Просвіта» звертала увагу на проблеми та потреби містян тому, що саме розвиток був важливим етапом їх діяльності.

Ключові слова: «Просвіта», громадські-культурно просвітні організації, патріотичне спрямування, культурне життя, Почаїв.

Актуальність дослідження: Політичні, громадські та культурно – освітні організації відіграють значну роль у житті суспільства. Навіть у період історії, коли український народ опинявся у ярмі інших держав, вони ставали важливим чинником формування національно-свідомих особистостей, які своїм прикладом боротьби, показали прагнення українців до свободи та незалежності. У містечку Почаєві місцева інтелігенція активізувала просвітній та кооперативний рух. Важливу роль у ньому відіграло товариство «Просвіта» та пізніше створене Українське культурно-освітнє товариство (УКОТ), як виховували у молоді любов до рідного краю, слова та традиції, формували українську ідею. Дослідження діяльності яких є актуальним і сьогодні, так як краєзнавчий матеріал є близьким для кожного з нас і дає більші можливості зрозуміти загальні тенденції формування і ролі української активної,

патріотично спрямованої частини суспільства. Ця проблематика є також важливою, тому що прищеплення молоді демократичних та моральних ідеалів, патріотизму, громадянської позиції, світогляду на основі історичних традицій є вагомим завданням сучасності.

Аналіз досліджень та публікацій. Значний внесок в дослідженні діяльності «Просвіти» Кременеччини зробили такі науковці як О. Соловей [3], І. Скакальська [2], О. Гаськевич [1], О. Панфілова. Р. Квач [4] досліджувала діяльність Почаївської «Просвіти» крізь призму життєвого шляху окремих її представників. О. Соловей [3], її роль в суспільно-політичному та культурно-мистецькому житті Кременеччини. І. Скакальська [2] вела дослідження з погляду елітознавства, та писала про діяльність та життя персоналій .

Мета та завдання статті полягає у визначенні напрямків діяльності, ролі Почаївської «Просвіти» та Українського культурно-освітнього товариства у розвитку освіти, збереженні національної культури, консолідації прогресивної української інтелігенції краю у 20 – 30-тих роках ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Заснування Товариства «Просвіта» стало одним з найяскравіших проявів українського національного відродження на Волині. Станом на 1930 рік кількість осередків та філій «Просвіти» на Кременеччині сягнула 76, кількість членів – 2129.

У 20 – 30 роках містечко Почаїв перебувало під владою Польщі. Тут вперше в його історії почала діяти гміна - орган місцевого самоврядування. Державна політика асиміляції перешкоджала піднесенню української освіти й культури. Реалізуючи колонізаційну ідею стосовно численних національних меншин, зокрема українців, котрі могли загрожувати стабільності держави, влада розробила й активно втілювала в життя програму закриття шкіл, обмеження права на відкриття приватних навчальних закладів, заміну вчителів корінними поляками. Так, середня освіта існувала переважно для поляків. У 1931 р. одна польська гімназія припадала на 116 тис. поляків, а одна українська – на 230

тис. українців. Саме товариство «Просвіта» стало оберегом національної культури українців, захисником їхніх інтересів [2, с.84].

У цей період у Почаєві були створені громадські організації, які повинні були захищати інтереси українців: низка сільськогосподарських кооперативів які проводили закупівлю і збут продукції та почаївський відділок «Просвіти». Почаївська «Просвіта» була заснована у 1922 році. Важливу роль у її заснуванні та діяльності відіграли Семен Жук, Олекса Волошин, Іван Романюк, Пантелеймон Шатковський та інші представники української свідомої інтелігенції.

Діяльність організації проводилася у різних напрямках. Важливим напрямком роботи товариства стала видавництво та поширення української книги різноманітної тематики та спрямування, різних запитів й уподобань, патріотичних за змістом і багатих на історичний матеріал. Бібліотека товариства нараховувала 600 книг. У 1924 році учасники «Просвіти» створили книгарню «Громада», якою керував Пантелеймон Кирилович Шатковський. Тут розповсюджувалася українська література і періодична преса, декоративні та вітальні листівки. Всю згадану продукцію можна було придбати дешевше, ніж у польських крамницях, а також випозичити на певний термін необхідну книжку чи посібник. Це давало змогу багатьом мешканцям Почаєва та навколишніх сіл розширювати свій кругозір, отримати підґрунтя для вступу до вищих шкіл Польщі та інших країн. У 1930 при товаристві був створений Літературно-науковий відділ, який очолив Семен Жук. А в 1938 році Семен Жук видав «Короткий історичний нарис Почаївської Успінської лаври», під псевдонімом Антоновича.

Іншим важливим напрямом діяльності Почаївської «Просвіти» стало поширення освіти серед молоді, у 1923 р. при товаристві було створено літературно-спортивний гурток для юнаків і дівчат. Його програма передбачала виховання підрастаючого покоління на основі моральних, християнських цінностей та національних традицій, спонукання до самоосвіти й самореалізації [3, с.112]. Поширювалася освіта і серед найбідніших верств

населення містечка. Так просвітянами у 30-х роках була створена школа для бідних, серед яких було багато сиріт, – «Дорост». Разом із членами «Союзу Українок», вони забезпечували цих діток щоденними сніданками, обідами на Різдво та Новий рік, організовували розговіння на Пасху, роздавали їм одяг і взуття [4].

Ще один напрямок – мистецький. При Почаївській «Просвіті» діяв хор та драматичний гурток. Гурток, яким керував Олекса Волошин, нараховував понад 50 учасників. Щороку ставили 3 – 4 нових п'єси, а за всі роки існування гуртка опрацювали 48 п'єс. Серед найпопулярніших були «Назар Стодоля», «Наймичка», «Невільник» Тараса Шевченка, «Дай серцю волю – заведе в неволю» Марка Кропивницького, «Мартин Боруля» Карпенка-Карого, «Мотря», «Між двох сил» Володимира Винниченка та інші. Театральну залу винаймали у приміщеннях українського банку або ж в лаврському готелі [3, с.110].

Важливою своєю місією почаївські просвітяни вважали проведення тематичних вечорів і вшанування пам'ятних дат. Таким чином вони активно розвивали громадсько – просвітницький напрямок своєї діяльності. Так у 1932 році у Почаєві урочисто пройшло вшанування пам'яті Тараса Шевченка з нагоди 71 річниці від дня смерті поета. Відповідальний за перебіг урочистості Василь Трофимлюк у звіті для повітового осередка «Просвіти» подає, що, незважаючи на те, що урочистість відбувалася у п'ятницю на панахиду зібралось багато людей різного віку, так що церква була переповнена. Піднявся навіть рівень свідомості на селах, - свідченням чого була присутність на академії багатьох селян з навколишніх сіл [1].

На початку 30-их років польська влада заборонила діяльність «Просвіти» Почаєва, але вже у 1936 році було створене Українське культурно-освітнє товариство (УКОТ), діяльність якого ми можемо вважати продовженням діяльності «Просвіти», так як вона велася у тих же напрямках. Автором статуту УКОТ був І. Романюк.

Плідна справа цих організацій виховала та привела на арену боротьби за незалежність справжніх патріотів, які не злякалися ні

польських в'язниць, ні радянських таборів, а свято вірили у те, що рано чи пізно Україна стане незалежною процвітаючою державою.

На даний час у Почаєві товариство «Просвіта» не представлене серед громадських чи освітніх організацій. Частково його напрямки діяльності перейняли освітні та культурні заклади міста, наприклад, Почаївський міський будинок культури, Будинок дитячої творчості, школа естетичного виховання, бібліотеки та Опорний навчальний заклад Почаївська ЗОШ І-ІІІ ст.

Висновок. Отже, дослідивши діяльність Почаївської «Просвіти» та Українського культурно-освітнього товариства, можна переконатися, що всі її напрями слугували формуванню освіченої, національно-свідомої особистості. Роль цих організацій важко переоцінити, адже вони є яскравим прикладом консолідації української нації. Їх історія навчає нас, сучасну молодь, бути гідними нащадками особистостей, які були безмежно та безкорисно віддані свої справі та своєму народові.

Література:

1. Гаськевич О. Б. До питання популяризації творчості Тараса Шевченка і вшанування його пам'яті на теренах Волині в умовах Польської влади в 20-х роках ХХ ст. на прикладі Кременецького повіту.

2. Скакальська І. Б. Пограниччя культур: «Просвіта» як оберіг національної культури українців (на прикладі Кременецького повіту). Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016 р. С. 83-87.

3. Соловей О. Г. «Просвіта» в суспільно-політичному та культурно-мистецькому житті Кременеччини (1918 – 1936 рр.). Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2018. №19. С. 108-113.

4. Квач Р.С. Світочі Почаєва. Тернопіль, 2014. 576 с.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ДОВГОВІЧНОСТІ БУРОВОГО
НАСОСА ШЛЯХОМ ПОКРАЩЕННЯ КІНЕМАТИЧНИХ
ПАРАМЕТРІВ

Венгринюк Т.П.,

*кандидат технічних наук, доцент кафедри
нафтогазових машин та обладнання
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Савчук В.В.,

*старший науковий співробітник
сектору фільтраційного 3д моделювання
відділу створення постійно діючих
геолого-технологічних моделей
Філія Український науково-дослідний
інститут природних газів
Акціонерного товариства “Укргазвидобування”
м. Харків, Україна*

Кашуба Б. В.

*студент кафедри
нафтогазових машин та обладнання
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Анотація: Для визначення основних геометричних та кінематичних параметрів поршневого насоса горизонтального типу, двох-циліндрового, двохсторонньої дії розглянуто аналітичні та чисельні методи найдоступнішим програмним продуктом *Mathcad*. Використано метод замкнутих векторних контурів для дослідження механізмів поршневого насосу.

Ключові слова: буровий насос, штоки поршнів, циліндрові втулки, поршині, ущільнення штока, клапанні вузли.

Деталі машин нафтогазової промисловості працюють у важких умовах дії гідроабразивного середовища. Зокрема, деталі гідравлічної частини насосів, гвинтових конвеєрів тощо недопрацьовують через недовідання зносостійкості.

Тому в нафтогазовому машинобудуванні організовується масовий випуск змінних вузлів і деталей для машин і обладнання. Наприклад, для найбільш відповідальних машин, які відіграють ключову роль у забезпеченні безперебійного процесу буріння, промисловістю випускаються: штоки поршнів, циліндрові втулки, поршні, ущільнення штока, клапанні вузли тощо. Тому актуальним є не тільки вдосконалення технології виготовлення таких деталей, а й розробка ефективних технологічних способів підвищення їх якості і довговічності. Відтак розв'язок задач пов'язаних із покращенням характеристик бурових насосів є, безумовно, актуальним завданням.

Визначення основних геометричних та кінематичних параметрів поршневого насосу горизонтального типу, двохциліндрового, двохсторонньої дії розглянуто аналітичні та чисельні методи найдоступнішим програмним продуктом *Mathcad*.

Використано метод замкнутих векторних контурів для дослідження механізмів поршневого насосу.

Відтак розв'язок задач пов'язаних із покращенням характеристик бурових насосів є, безумовно, актуальним завданням.

Вирішення проблем є вдосконалення методів кінематичного аналізу бурового насоса. Це дозволить досягнути більш оптимальних режимів роботи бурових насосів. Незважаючи, що є різні методи дослідження механізмів, але на сьогоднішній день переваги надаються аналітичним методом.

Одним із найпоширеніших і доступних програмних продуктів, котрий застосовується при аналізі механізмів є пакет *Mathcad* компанії *Mathsoft*.

Так в роботах [2] проведений аналіз кривошипно-шатунного механізму насоса аналітичним методом, а в публікації [1] висвітлюються деякі прийоми аналітичного розв'язування векторних рівнянь кінематики і динаміки механізмів другого класу. В роботах [3, 4] описані прийоми програмування в пакеті *Mathcad* для проведення кінематичного аналізу чисельним методом за допомогою обчислювального блоку *Given-Find*.

Нами описаний алгоритм кінематичного аналізу механізму

двохциліндрового поршневого насосу горизонтального типу двохсторонньої дії (серії УНБ-600) чисельним методом в пакеті *Mathcad*.

Авторами запропонований метод є проведення аналізу для n положень механізму. При цьому визначаються кутові координати шатунів 2 і 4 та координати центрів мас повзунів 3 і 5 методом чисельного розв'язку рівнянь замкнутих векторних контурів використовуючи обчислювальний блок *Given-Find*. Опісля одержуються кінематичні характеристики необхідних ланок та точок шляхом чисельного диференціювання їх функцій положення. Таким чином запропонований алгоритм дає можливість спростити математичні викладки і оптимізувати код програми.

Результати, одержані описаним алгоритмом, в подальшому будуть використані для силового, динамічного аналізів та аналізу напружено-деформованого стану механізмів поршневого насосу.

Література:

1 Мацюк І. М. Дослідження кінематики та динаміки механізмів засобами векторної алгебри - Вісник НТУУ «КПІ». Серія «Гірництво». – 2009. – Вип. 18. – С.81-86.

2 Остапович В.В. Вплив зносу деталей пари крейцкопф – напрямні поршневого насосу двохсторонньої дії на його кінематичні та силові параметри / В.В. Остапович, Л.Я. Роп'як, А.Ю. Годлевський // Науковий вісник ІФНТУНГ. – 2011. – №3. – С.64-70.

3 Третьяков В. М. Использование программы Mathcad при определении скоростей и ускорений рычажных механизмов / В.М. Третьяков Теория Механизмов и Машин. 2009. №2. Том 7. Преподавание ТММ. - С 40-48.

4 Мацюк І. М. Кінематический анализ плоских рычажных механизмов высоких классов в программе Mathcad / И.Н. Мацюк, В.М. Третьяков, Э.М. Шляхов - Теория Механизмов и Машин. 2012. №1. Том 10. – С.65-70.

СОЦІАЛЬНІ АНТРОПОЛОГИ У БОРОТЬБІ З COVID-19

Вітенко А.В., Гавадзин Т.П.,
студентки історичного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Анотація: Вчені досліджують питання взаємодії людини як соціального організму з пандемією коронавірусу як багатопланове явище. Ця проблематика є надзвичайно актуальною на сьогодні. тематика пандемії є важливим аспектом вивчення соціальної антропології. Завданням етнологів як науковців є критичне осмислення комплексу біологічних, культурних, історичних та структурних проблем, пов'язаного із виникненням і перебігом масових захворювань, та, особливо, його подальшого впливу на суспільство. Соціальні антропологи займаються аналізом концептуального та методологічного інструментарію для розуміння захворювань глобального поширення, що уже відбулися, а також тих, перебіг яких спостерігаємо сьогодні.

Ключові слова: соціальна антропология, пандемія, соціальні кризи

Етнолог Лейденського університету Ендрю Літлтхтон закликає суспільство переосмислити структуру соціуму. Він вважає, що пандемія коронавірусу проливає світло на тривалу соціальну нерівність [5], а також, припускає він, це змусить нас задуматися про те, що ми маємо на увазі, коли просимо повернутися до «нормального життя». Вчений зазначає, що нормативні порядки експлуатують людину та природу настільки, що вони спричиняють нові та постійні кризи й катастрофи.

Соціальний антрополог Ірен Моретті досліджує соціальне дистанціювання під час пандемії у етичному зрізі. Вона підкреслює, що пандемія болісно дає усвідомити глибоку взаємозалежність людей в суспільстві, а також необхідність збереження у людській пам'яті цього досвіду та його усвідомлення після закінчення кризи.

Етнологи Андреа Раграджо та Ола Грачіаш зуміли критично

відобразити динаміку апарату влади, суспільства та держави як комплексного соціального організму на Філіппінах та Польщі у контексті спалаху COVID-19. Також вони пропонують нові можливості у створенні мереж солідарності соціуму в умовах карантину.

Дослідниця Фу-Чанг займається вивченням взаємодії духовних уявлень з політичними дискусіями та економічними проблемами. Вона провела аналіз [2] суперечки щодо перенесення святкового параду на честь однієї з тайванських богинь через стрімке збільшення кількості захворювань у регіоні. Етнолог зазначає, що релігійні аргументи використовували обидві сторони: прихильники перенесення святкувань стверджували, що здоров'я людей для богині є важливішим, ніж фестиваль.

Сутність та вплив пандемій на суспільство входить до сфери наукових інтересів соціальних антропологів. Вони висвітлюють концептуальні та методологічні інструменти для розуміння захворювань глобального поширення у минулому, сучасному та майбутньому [7].

Однією з найбільш ранніх праць етнологів, що висвітлюють питання епідеміології є «Смертельний мікроб та спричинені ним руйнування» Д. Ламба. Вона була вперше опублікована у 1893 р. А. Кросбі у 1969 р. проводить дослідження поширення сифілісу і доводить не лише масовість цього захворювання, а й його наслідки для соціуму [4].

У 1991 р. вийшла стаття Р. Торнтон, у якій він аналізує особливості відновлення популяції американських індіанців після епідемії віспи, що охопила майже всю територію Північної та Південної Америки внаслідок контактів з європейцями у епоху Великих географічних відкриттів [8].

Дослідження соціальними антропологами американських аборигенів стосується й інших масових захворювань: так, у 1999 р. доктор К. Келлі описує зміни способу життя населення цього регіону внаслідок малярії [6].

За останнє десятиліття активізувалося вивчення ВІЛу та СНІДу з точки зору антропології. Значні досягнення на цій ниві отримали вчені Б. Бер Брада, яка дослідила авторитет

моральності у клініці хворих на ВІЛ у Ефіопії [1] та С. Робінса, що займався аналізом активізму проти СНІДу у ПАР [9].

У 2016 р. було опубліковане дослідження Ш. Клоссера, в якому висвітлено роль та необхідність роботи етнологів у боротьбі з пандеміями [3].

Отже, соціальна антропологія займається аналізом впливу пандемії на суспільство. Дослідження проблематики масових захворювань у контексті етнології є важливою галуззю та актуальною тематикою у сфері сучасної науки.

Література:

1. Brada B. The Contingency of Humanitarianism: Moral Authority in an African HIV Clinic. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/aman.12692>

2. Can the Might of a Taiwanese Goddess Prevent you from Getting the Virus? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.leidenanthropologyblog.nl/articles/can-the-might-of-a-taiwanese-goddess-prevent-you-from-getting-the-virus>

3. Closser Sh. A New Reflexivity: Why Anthropology Matters in Contemporary Health Research and Practice, and How to Make It Matter More. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/aman.12532>

4. Crosby, A. The Early History of Syphilis: A Reappraisal. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1525/aa.1969.71.2.02a00020>

5. Introduction: Leiden Anthropologists Reflect on the COVID-19 Pandemic. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.leidenanthropologyblog.nl/articles/introduction-leiden-anthropologists-reflect-on-the-covid-19-pandemic>

6. Kelly K. Malaria and Immunoglobulins in Pacific Prehistory. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1525/aa.1999.101.4.806>

7. Robins S. From “Rights” to “Ritual”: AIDS Activism in South Africa. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1525/aa.2006.108.2.312>

8. Thornton R. American Indian Population Recovery following Smallpox Epidemics. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1525/aa.1991.93.1.02a0-0020>

9. П'ять речей, які слід знати про пандемію COVID-19. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://un.org.ua/ua/informatsiyni-tsentri/news/4828-piat-rechei-iaki-slid-znaty-pro-pandemiiu-covid-19>

УДК 316.35

Соціологічні науки

«ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ»

Гетман Ю.А.,

магістр соціології

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

Анотація: в статті проаналізовані громадянські практики в умовах дигіталізації та тенденції розвитку громадянського суспільства в новій цифровій реальності в Україні.

Ключові слова: громадянське суспільство, дигіталізація, громадянська практика.

Розвиток цифрових технологій зумовлює появу нових можливостей для функціонування громадянського суспільства в сучасному дигіталізованому світі. Дослідження тенденцій громадянських практик і адаптації громадянських організацій та активістів до вимог часу дасть змогу прогнозувати та розробити нові стратегії розвитку громадянського суспільства.

Феномен громадянського суспільства осмислюється з античних часів і розвивався у просвітницьких ідеях Ж.-Ж. Русо, Ш. Монтеск'є, Д. Лока, шотландської моральної філософії XVIII сторіччя Ф. Хатчесон, Д. Юм, А. Сміт, А. Фергюсон і далі від А. Токвіля до А. Грамші, Ю. Габермаса, Н. Еліса, Е. Гелнера, Д. Кіна, А. Арато, Р. Патнема, Дж. Александера та інших сучасних дослідників.

Українські соціологи також досліджують громадянське суспільство: концептуалізацію дискурсів і практик та інституціоналізацію громадянського суспільства — В.П. Степаненко; громадянські практики їх суб'єкти, типи та етапи — О.С. Резнік, соціально-психологічний аспект становлення громадянського суспільства — Є.І. Головаха, С.О. Макеєв здійснив теоретизацію концепту громадянського суспільства та становлення його інститутів, специфіку цифрового середовища і його всебічний вплив на громадян досліджували З.В. Григорова, К.О. Бердник, О.І. Горошко, О. М. Кислова.

Авторський колектив Інституту соціології НАН України в 2019 році видав книгу «Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні», в якій здійснена соціологічна інтерпретація громадянського суспільства як комплексного соціокультурного і суспільно-політичного феномену, громадянське суспільство досліджено крізь призму його соціологічних вимірів – поширення громадянських цінностей, членства у громадських організаціях, громадянських практик, волонтерської самоорганізації, екологічного руху.

В узагальненому формулюванні громадянське суспільство визначається як багатоскладовий дискурс, історичну концепцію, а також практику суспільно солідарного життя, яка реалізується у публічній сфері громадянських інтеракцій та комунікацій, поза державно-адміністративних, ринкових та родинно-приватних відносин і репрезентована мережею недержавних добровільних громадських асоціацій та об'єднань, діяльність яких є само організованою та цивільною. [1; с.40]

Вітчизняні соціологи окреслили дві основні стадії розвитку громадянського суспільства у новітньому історичному контексті державної незалежності України: 1) стадія становлення у період з кінця 1980-х років до Помаранчевої революції 2004–2005 років; 2) стадію інституціоналізації – від постпомаранчевого періоду до Євромайдану та Революції Гідності 2013–2014 років і подальший розвиток громадянського суспільства. [2; с.67]

Та не дивлячись на сплески громадянської активності у вирішальні моменти, соціологічні вимірювання участі населення

України в громадських організаціях демонструють малі показники громадянського активізму. [3; с.6].

Результати всеукраїнського соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України 2018—2020 років демонструють тенденції і настрої, які характерні для перехідних суспільств: приблизно 80% населення протягом останніх років зазначають, що не належать до жодних громадських або політичних організацій; — членство в організаціях підтвердили лише 17% (у 2019 році), 15% (у 2020 році), хоча брали участь хоча б у якомусь громадсько-політичному заході впродовж року близько 40% респондентів; — найбільш поширеними є форми громадянських практик, які мають суто індивідуалізований характер, не вимагають особливих організаційних чи колективних зусиль і не потребують безпосередньої взаємодії з політичними чи владними інститутами.[3; с.16]; — основною причиною своєї неучасті в громадській діяльності називають незацікавленість 38,5 % (2019 році) і 22 % (у 2018 році) та 2013-му (23 %).[2; с.116]

У перехідних суспільствах участю у громадських організаціях охоплена невелика частка населення, натомість доволі поширеною є громадсько-політична активність різного змісту та тривалості. Це пов'язано з тим, що інституційний контекст тривалих соціальних трансформацій і політичної нестабільності висуває на перший план короткострокову активність, не сприяючи розвитку колективних форм постійної громадянської залученості, які потребують від індивіда стабільного матеріального становища та часу [4; с.59].

В свою чергу представники громадських організацій оцінили теперішній рівень розвитку громадянського суспільства в Україні як середній. Про це свідчать результати опитування, яке провів Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» в квітні 2020 року в період пандемії COVID-19: більшість експертів зазначили, що спалах епідемії в 2019 – 2020 роках мав деякий вплив на громадянську активність людей, а епідемічна ситуація показала людям їхні можливості та силу; половина опитаних погодилася з тим, що пандемія примножила у суспільстві те, що

визначається як «соціальний капітал» – людські зв'язки, солідарність, взаємодовіру та допомогла виробити навички та технології самоорганізації; третина опитаних згодна з твердженням, що під час пандемії успішно проявили себе і стали більш відомими у суспільстві низка громадських організацій та лідерів, третина вважає, що цього не сталося, решта дотримується проміжної точки зору; більшість погодилися й із тим, що боротьба з епідемією показала – громадяни готові давати гроші на те, що вони вважають важливим (37%); головними пріоритетами у діяльності громадських організацій в умовах пандемії експерти вважають контроль діяльності влади та захист соціально вразливих соціальних груп; у більшості громадських організацій змінилася діяльність із розгортанням пандемії COVID-19 в Україні, основним напрямом їхньої діяльності стало проведення інформаційного роз'яснення стосовно пандемії; половина опитаних бачить нові можливості для розвитку громадської активності у період пандемії COVID-19. Основними можливостями було виокремлено: налагодження співпраці з використанням новітніх технологій та дистанційних форматів, допомога вразливим групам населення та консультування, а також боротьба із фейками. [5]

Під час пандемії COVID-19 необхідність в цифрових технологіях загострилася, однак процес дигіталізації сучасного українського суспільства починається з початку 2000-х. Тенденції інтернетизації українського суспільства останніх років засвідчує, що основним трендом розвитку Інтернету в Україні сьогодні стає динамічний процес залучення українців до користування мобільним Інтернетом. Сьогодні українські громадяни дедалі частіше розглядають Інтернет як новітній канал суспільного впливу на владу. У 2019 році українці визначають Інтернет серед одних із головних джерел отримання «інформації про політичні та економічні події в Україні» (34,5 %).

Аналіз проявів громадянської онлайн активності українців за результатами дослідження Інституту соціології в 2019 році показав, що мережу переважно використовують задля отримання соціально-політичної інформації, а також реалізації тієї або іншої

громадянсько-політичної неформальної онлайн комунікаційної активності. Крім цього, відбувається активізація дієвого компонента онлайн комунікації, пов'язаного з використанням мережі задля контактування з владними та громадянськими структурами в рамках реалізації програми е-уряду, отриманням електронних державних е-послуг, у рамках реалізації елементів е-демократії, пов'язаних з контролем за владою, заходами щодо запобігання корупції та реалізації функцій громадянського суспільства онлайн, а також задля підтримки конкретних соціальних заходів, які ініціюють користувачі в мережі Інтернет. [2; с 133.]

Висновки. В Україні відбувається поступова дигіталізація всіх сфер життя: розвивається електронне урядування, є національні та регіональні цифрові лідери із відповідними ініціативами, є позитивні законодавчі ініціативи, наприклад, вдосконалення умов реєстрації та ліквідації організацій громадянського суспільства.

Рушійною силою прогресивних змін є громадянське суспільство, яке на даний демонструє тенденції і настрої, які характерні для перехідних суспільств. Однак поступове збільшення громадянської онлайн активності є запорукою успішної розбудови сучасного демократичного суспільства. Активізація громадянської онлайн активності дасть змогу ефективно впроваджувати ті урядові програми реалізації суспільно-політичних відносин, які держава сьогодні активно переміщує в онлайн простір в рамках розбудови потужної демократичної держави з дієвим та ефективним громадянським сектором. Така тенденція сприяє розвитку громадянського суспільства загалом.

Література:

1. Степаненко В.П. Громадянське суспільство: дискурси і практики.— Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. — 420 с.
2. «Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні»/за наук. ред. О. Резніка. Київ: Інститут соціології НАН України. 2019. — 288 с.
3. Резнік, О. Членство українців у громадських організаціях: кількісне та змістовне представлення у соціологічних дослідженнях.»/ Соціальні виміри суспільства, 10(21), 2018. 287 – 296с.

4. Резнік О. Громадянські практики в перехідному суспільстві: досвід теоретико—прикладного дослідження // Соціальні виміри суспільства. – Вип. 3 (14). – К.: ІС НАНУ, 2011. – С. 51–62.

5. «Громадянське суспільство в період пандемії: як вона вплинула на громадську активність»/ URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-susplstvo-v-period-pandemii-yak-vona-vpynula-na-gromadsku-aktivnist>.

УДК 615:308

Історичні науки

ЄДИНИЙ УКРАЇНЕЦЬ – ВЛАСНИК ЛЬВІВСЬКОЇ АПТЕКИ «ПІД ЧОРНИМ ОРЛОМ»

Гірна Н.М.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства*

*Львівського національного медичного університету
імені Данила Галицького
м. Львів, Україна*

Історія львівських аптек сягає кількох століть. Однією з найдавніших є аптека «Під Чорним орлом», більше відома, як аптека-музей. У статті досліджено розвиток аптеки впродовж 1923 – 1944 рр., коли її власником був Михайло Терлецький. З'ясовано його внесок у розвиток аптечної справи та участь у громадському житті Галичини.

Ключові слова: *Михайло Терлецький, аптекар, меценат, аптека «Під Чорним орлом».*

Перша згадка про аптеку «Під Чорним орлом» з'явилася у 1735 році, вона розташовувалася на площі Ринок, а її засновником був військовий аптекар, член львівського магістрату Франц Вільгельм Наторп. У львівських торгових актах є запис про купівлю ним кам'яниці в Анни Гуменецької за 22 тисячі злотих [1, с. 138]. Аптека фактично була фармацевтичним підприємством, що виготовляло екстракти, настоянки, еліксири, мазі, косметичні засоби. За довгу історію аптечна бібліотека збирала понад тисячу старовинних медичних книг. Упродовж півтора

століття власники аптеки часто змінювалися, але нами були магістри і переважно поляки чи німці. У 1805 році аптека стала «циркулярною», тобто її власник був обраний головою колегії аптекарів. Тепер вона забезпечувала ліками ще й військовий гарнізон і була однією з найкращих у Львові. У 1874 році аптеку придбав поляк Кароль Склепінський – відомий доктор філософії та фармації, тодішній скарбник Львівського гігієнічного товариства. Згодом вона перейшла у спадок до його сина Антонія. Склепінські відремонтували будівлю, добудували третій поверх, оздобили Торгові Зали. Власне при них аптека отримала назву «Під Чорним орлом» [3, с. 114].

Останнім власником аптеки до її одержавлення був Михайло Терлецький – аптекар, меценат, громадський діяч. Але найважливіше те, що М.Терлецький був єдиним українцем, хто володів аптекою у міжвоєнному Львові. Родина Терлецьких мешкала у Бориславі Дрогобицького повіту. Власне там 25 жовтня 1886 року і народився Михайло. Сім'я була заможною і мала у власності землі у Бориславі, а коли у кінці ХІХ століття там знайшли нафту і почався так званий нафтовий бум, то вартість землі зросла у кілька десятків разів. Продавши частину землі, Михайло Терлецький у 1923 році купив у Львові на площі Ринок кам'яницю, у якій містилася аптека «Під Чорним орлом».

З іменем Михайла Терлецького пов'язана ціла епоха в історії цієї аптеки. Адже господар був не лише фармацевтом, але й активним громадським діячем, котрий брав активну участь у розвитку українського національного руху в Галичині в умовах її перебування під владою Польщі. Тепер аптека стала культурним осередком, місцем зустрічей української еліти, тут жваво обговорювали найрізноманітніші питання збереження та розвитку українців в умовах польського панування. «Господар був маломовним, здержаним, людиною слабкого здоров'я, але твердим патріотом», - згадує Р.Пачовський – тоді молодий фармацевт, що мав практику в аптеці пана Терелецького та діставав безкоштовні обіди в його домі [5]. Відомо, що М.Терлецький був мецена-

том, він робив великі пожертви на громадські та наукові установи, товариства, зокрема, матеріально підтримував діяльність «Просвіти», «Рідної школи», українські кооперативи [4, с. 108-109]. Відзначався великим гуманізмом, адже безкоштовно відпускав ліки для хворих із «Народної лічниці» [2, с. 109]. Під керівництвом М.Терлецького при аптеці діяв Благодійний Фонд, а її власник встановлював стипендії для своїх земляків, щоб вони могли навчатися у Львівському університеті. Щороку в нього проходили практику кілька студентів-фармацевтів, яких він утримував. Зауважимо, що це було доволі небезпечно, адже польська влада шукала нагоди аби позбутися української аптеки. Окрім всебічного зацікавлення фармацією, знаний українець був палким шанувальником мистецтва. У колекції М.Терлецького зібрані твори О.Новаківського, М.Бойчука, С.Гординського, М.Перфецького, Я.Музики, І.Труша та ін.. «В ідальні на стінах можна було оглядати добірну збірку мистецьких творів П.Ковжуна, М.Бутовича, О.Грищенка, І.Іванця», – згадує Р.Пачовський. «Пан аптекар, будучи маєтною людиною, міг дозволити собі на такі надзвичайні видатки, як набування рідкісних українських книжкових видань чи мистецьких творів. Деколи заходили й мистці на обід... Я пізнав тут Іванця, якого популярно звали «Янцьом», балакучого Базя Веселовського...» [5]. Близькими друзями М.Терлецького були Іван Труш та Олександр Олесь.

Із початком першої радянської окупації восени 1939 року М.Терлецький зазнав переслідувань від новоприбулої влади. У нього відібрали частину будинку, фактично вигнали з аптеки. Щоб завдати ще й моральної кривди радянська влада змусила його працювати в аптеці колишнього конкурента єврея Бретлера, який часто фальшував ліки. Це було неприйнятно та болісно для надзвичайно чесного і порядного аптекаря Терлецького. У роки німецької окупації відомий фармацевт повернувся до своєї аптеки, але не як господар, а як орендар, проте ненадовго. У 1944 році радянська влада повернулася і з новою, ще більшою ненавистю переслідувала українців, активних діячів громадського життя. М.Терлецький цілком втратив своє майно – вся його приватна

власність, як і сотень тисяч людей, була конфіскована комуністами. Він намагався знайти роботу в лікарні, але змушений був працювати у встановленому радянською владою місці. Переконливим є факт, що аптекар мав можливість емігрувати напередодні приходу комуністів до Львова, але через почуття патріотизму та любові до рідної землі відмовився покинути місто [6, с. 14].

М.Терлецький помер у 1966 році, він похований на Личаківському цвинтарі у Львові. Тоді ж на базі його аптеки було створено музей, що діє і нині. Експозиція аптеки-музею налічує тисячі експонатів – аптечний посуд, преси, ваги, апарати для нарізування таблеток, рецепти. Там можна побачити оригінали дипломів лікарів та фармацевтів кінця ХІХ - початку ХХ століття, зокрема, і диплом останнього власника аптеки М.Терлецького. Він увійшов в історію української аптечної справи на рідкість чесним і працелюбним знавцем своєї справи. Михайло Терлецький залишається також знаним патріотом і меценатом, людиною, котра допомогла десяткам своїх земляків здобути освіту та щедро фінансувала розвиток різних сфер українського життя.

Література:

1. Вуйцик В. Вулиця Друкарська, 2 // Вісник інституту «Укрзахідпроектреставрація». – 2004. - №14. – С. 137-140.
2. Гірна Н. «Народна лічниця» у Львові: історія у персоналіях // Сучасна гуманітаристика. Х міжнародна наук.-практ. конф. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – С. 109-113.
3. Ісаєвич Я. Аптека-музей у Львові // Енциклопедія історії України: у 10 т. – К., 2003. – Т.1: А-В. – С. 114. – 688с. : іл..
4. Літопис Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького / відп. ред. О.Біла; відп. за вип.. І.Кожан. – Л., 2014. - №10 (15). – 192 с.
5. Свобода. – Нью-Йорк. – 12 січня 1967 р. - № 6.
6. Ходосевич Л. Аптека-музей у Львові. – Л., 1989.- 32 с.

CONVEYING THE CATEGORY OF MODALITY IN
TRANSLATION: SOME APPROACHES

Голубенко Н.І.,

*к.філол.наук, доцент кафедри
англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця
Київський національний лінгвістичний університет
М. Київ, Україна*

Abstract. *Modality as a functional and semantic category has its own characteristics and expressions in various languages, since it is conveyed using a huge amount of linguistic and lexical means. The difficulty in rendering modal meanings into the foreign language is caused by their absence or even neutral use in another language. As a result, the meaning of modal words and phrases is conveyed by different grammatical and lexical means. Adequate translation is possible through the analysis of the contexts in which they are used.*

Key words: *modality, modal meanings, translation, context of use.*

During the last decades, the linguistic approaches see translation as an act of transferring meanings, thus maintaining that a linguistic sign in the SL needs to be substituted with its equivalent target-language sign. According to this view, the translator needs to reproduce the source text as closely as possible in the target text, both in content and structure. Text-based approaches focus on the communicative purposes of translation, and view text as a coherent unit belonging to its situational or cultural context. In this approach, the emphasis is mainly placed on the overall meaning, genre and the functions of the text. This approach considers the knowledge and expectation of readers in the target language as its main priority.

Thus, in modern linguistics, the study of linguistic phenomena from the point of view of the anthropocentric approach is widespread. This approach was first applied by Sh. Bally, who argued that “among the linguistic categories there are those in

which anthropocentricity manifests itself most clearly. Among such categories that most fully reflect the human factor in the language is the category of modality” [1]. His concept is based on the concept of dictum in a statement, i.e. the nominative side of the sentence, and the mode in which the speaker's attitude to the content of the utterance is expressed. Accordingly, Sh. Balli calls the modality as the “soul” of the sentence: “as a general thought, it is formed mainly as a result of an active operation of the speaking subject. Consequently, one cannot attach importance to a statement if at least some expression of modality is not found in it” [1, p. 44].

In the works of such authors as M. Lewis, F.R. Palmer, M.R. Perkins, A.I. Smirnitsky, L.S. Barkhudarov, and others modality is viewed as one of the most significant linguistic categories, thus being universal. The category of modality in modern languages is realized at the grammatical, lexical, intonational levels, and is conveyed by various grammatical and lexical means: mood forms, modal verbs, modal words, intonation means, etc. From the variety of definitions of the category of modality, we stopped at the following: “Modality is a conceptual category with the meaning of the speaker's attitude to the content of the utterance and the relationship of the content of the utterance to reality, expressed by various lexical and grammatical means, such as form and mood, modal verbs, modal words, etc.” [4, p. 84].

The choice of the category of modality as an object of study is not accidental, since it is one of the most confusing elements of the language system. As Frank R. Palmer notes, “There is no doubt that the overall picture of modal verbs in English is messy and untidy, and what all grammarians can do is to bring in some order, regularity, and parallelism” [5, p. 124]. M. Lewis writes: “So we are warned. Indeed, modal verbs are a complex grammatical phenomenon, which he qualifies as “deposits” (minefield), requiring careful development” [4, p. 99].

The scholarly debates on modality transfer usually contrast between different models based on two yardsticks: the issue of translatability, and the strategies they offered for transferring the

category of modality from the source text into a target text. In many of these approaches, modality is viewed as a linguistic phenomenon, referred to as individual manner and thought in cognitive linguistics. In these approaches, the ideal occasion would be when a modal expression is transferred intact from the source text to the target text.

The concept of faithfulness depends on the belief that translation is a form of interpretation and that (even while considering the cultural habits of the presumed readers) translators must aim at rendering, not necessarily the intention of the author [...] but the intention of the text being the outcome of an interpretative effort on the part of the reader, the critic or the translator [2, p. 5].

The diversity of languages, then, is indicative of the fact the speakers of each language conceptualizes their experiences in different ways from one another. The conceptualization of experiences in culturally different ways, then, results in the establishment of cultural-based mental models and mapping across concrete and abstract domains, with the final product of cultural specific metaphors. Overall, translation always involves a complex process of re-thinking, re-imaging, re-modelling and re-contextualizing [3, p. 103]. Hence, it would be fair to say that translation inevitably changes the text and even its modality.

Literature:

1. Balli, Sh. (1955). *General linguistics and questions of the French language*. M., Foreign literature. 416 p.
2. Eco, Umberto (2003). *Mouse or Rat: Translation as Negotiation*, London: Weidenfield & Nicolson.
3. Goriée, Dinda L. (2004). *On Translating Signs: Exploring Text and Semio-translation*, Amsterdam & Atlanta: Rodopi.
4. Lewis M. (1986). *The English Verb*. An exploration of structure and meaning. Hainle: ELT. 166 p.
5. Palmer F.R. (2001). *Mood and Modality*. Cambridge University Press. 233 p.

ЩОДО ПРАВОМІРНОСТІ ОБМЕЖЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Динник Сергій Анатолійович
студент 1-го курсу Інституту Права
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,

Анотація: у цій роботі розкривається питання правомірності обмеження людських прав та свобод (таких як свобода пересування, право на приватне життя, колективна свобода вираження думки й слова та ін.) в умовах поширення пандемії коронавірусної інфекції COVID-19 з точки зору українського законодавства з врахуванням правових позицій Конституційного Суду та Європейського суду з прав людини (далі – «Європейський суд з прав людини»).

Ключові слова: права людини, COVID-19, Конституційний Суд України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський суд з прав людини.

Сьогодні перед Україною та всією міжнародною спільнотою поставлена величезна та складна задача захисту власного населення від поширення COVID-19. Забезпечення здоров'я кожної особи здійснюється шляхом запровадження різних протиепідемічних заходів, які можуть бути медичними (госпіталізація, вакцинація), організаційними (введення обов'язкового маскового режиму у громадських будівлях та на масових заходах) та юридичними (обмеження індивідуального права особи заради суспільного інтересу, введення адміністративної та кримінальної відповідальності для запобігання виникненню і поширенню COVID-19), що зокрема відбилося у схваленні Верховною Радою Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» та у прийнятті Кабінетом Міністрів України «Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території зі значним

поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 22 липня 2020 р. [1]. Проте, виникає питання, а чи є такі заходи законним обмеженням прав людини, і чи виправдане посягання на приватний інтерес?

Відповідно до частини першої статті 27 Конституції України кожна людина має невід'ємне право на життя. Згідно з частиною першою статті 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Як правильно зазначає суддя Конституційного Суду України Лемак В.В, зв'язок між цими конституційними правами полягає в тому, що недостатні, несвоєчасні та неефективні заходи держави у сфері охорони здоров'я в умовах пандемії можуть означати безпосереднє посягання на право кожної людини на життя [2].

Більш того, стаття 3 Конституція України проголошує здоров'я людини - ключовою конституційною цінністю («найвища соціальна цінність»). Охорона здоров'я - можлива підстава для обмеження низки інших конституційних прав, серед яких: права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (стаття 34) та права на свободу світогляду і віросповідання (стаття 35).

У підтвердження цих положень стаття 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод проголошує, що кожна людина має право на волю переконань та вільне їх висловлення (може наводити аргументи проти заходів, введених з метою боротьби проти COVID-19 – позиція автора) [3]. Так, у рішення по справі «*Frankovicz v. Poland*» ЄСПЛ зазначив, що звинувачення та дисциплінарне випробування за вираження критичних коментарів щодо характеру лікування пацієнта рівнозначне втручання у здійснення права на свободу вираження [4, § 44].

Постанова КМУ від 22 липня 2020 р. № 641 містить деякі заборони стосовно відвідування закладів освіти здобувачами освіти. Проте, право на освіту не є абсолютним, згідно з практикою ЄСПЛ («*Golder v. The United Kingdom*»), оскільки може підпадати під очевидно дозволені обмеження, беручи до

уваги, що це право «за своїм характером потребує регламентування з боку держави» [4].

Постанова КМУ також вводить обмеження на свободу пересування, що закріплена у статті 33 Конституції України. Водночас, пунктом 4 статті 2 Протоколу №4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлена допустимість обмеження свободи пересування у деяких місцевостях, що встановлено законом і виправдано суспільними інтересами в демократичному суспільстві [5].

Такі обмеження разом з іншими заходами запобігання поширенню COVID-19 є допустими, оскільки стаття 29 Загальної декларації прав людини передбачає, що в межах здійснення своїх прав і свобод на кожному особу можуть накладатися обмеження, *що встановлені законом для належного визнання й поваги прав і свобод інших та справедливих вимог моралі* [6].

У своїй праці Шарль-Луї Монтеск'є заявляє: «якби громадянин міг робити те, що цими законами забороняється, то у нього не було б свободи, бо те ж могли б робити й інші громадяни» [7]. Тобто, порушення особою масочного режиму в громадських місцях спонукатиме суспільство до нехтування таким правилом, що нівелюватиме поставлені законодавцем цілі.

Ефективне запобігання пандемії COVID-19 в Україні потребує від держави вжиття дієвих профілактичних і протиепідемічних заходів, зокрема й тих, які передбачають обмеження реалізації громадянських і політичних прав людини в інтересах охорони здоров'я нації. Отже, таке звуження вбачається допустимим і законним, позаяк воно покликане захистити інтереси усього суспільства, навіть якщо для цього потребується певне звуження прав індивіда.

Література:

1. Конституція України: Кодекс України; Закон від 28.06.1996, 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 31.05.2021); Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення

карантину та запровадження посиленних протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 22 липня 2020 р. № 641. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.05.2021);

2. Окрема думка судді Конституційного Суду України Лемака В.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України "Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів" від 28 серпня 2020 року. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 31.05.2021).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 31 травня 2021);

4. Frankowicz v. Poland, Appl. No. 53025/99, European Court of Human Rights, 16 December 2008, URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-90248> (дата звернення: 31 травня 2021).

5. Golder v. The United Kingdom, Appl. 4451/70. European Court of Human Rights, 16 December 2008, URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57496> (дата звернення: 31 травня 2021).

6. Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї (укр/рос) від 02.05.1968. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059 (дата звернення: 31 травня 2021);

7. Montesquieu, C. S., Nugent, T., & Alembert, J. L. R. (1899). The spirit of laws. Book XI, Ch. III. New York: Colonial Press.

УДК 911.3

Природничі науки

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У
РОБОТІ ШВИДКОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ
ПОДОЛАННЯ COVID-19

Зінкевич В. В.,

*студент географічного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Нинішня ситуація безпрецедентна, заявляє Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). «Країни повинні працювати разом, вчитися один у одного і всіляко координувати свої зусилля. Для того, щоб перемогти вірус, спільноти, країни і весь наш регіон повинні проявити високий рівень солідарності, а громадяни – зберегти психологічну стійкість. Свій внесок в боротьбу з вірусом повинен внести кожен з нас...», – з такими словами звертається до всіх Європейське бюро ВООЗ.

Ситуація із каретами швидкої медичної допомоги щодня стає дедалі невтішною. Не завжди є можливість скерувати пацієнта з COVID-19 до тієї лікарні, куди йому зручніше госпіталізуватися, тому важливим є дотримання маршрутів пацієнтів з тим, щоб медична допомога була надана вчасно. Також важливим чинником є завантаження самих госпіталів, навантаження на медиків, фельдшерів та водіїв карет швидкої допомоги. Тому слід проводити оперативний моніторинг та аналіз ситуації в регіональному та всеукраїнському масштабах. Це дозволить МОЗ України краще координувати дії щодо боротьби із пандемією та іншими важливими захворюваннями і травмами, швидко реагувати на подібні проблеми сьогодення та навіть майбутнього. А щоб здійснювати моніторинг слід використовувати сучасні

геоінформаційні технології, це у свою чергу надасть шанс не тільки проводити оперативний аналіз, а й передбачати подальше покращення чи погіршення ситуації, а отже підготуватись і спасти чиєсь життя.

Одним з важливих аспектів даного процесу є аналіз просторової організації системи охорони здоров'я, виявлення її недоліків і переваг, оцінка географічних чинників у процесі надання невідкладної швидкої допомоги. Тому одним з компонентів медичної державної інформаційної системи повинна виступати медична геоінформаційна система (ГІС), котра призначена для вирішення задач на різних рівнях: регіональному, обласному і місцевому, що створює передумови для формування різних сегментів геоінформаційної системи. Застосування геоінформаційних технологій і просторового аналізу в охороні здоров'я спирається на цілий ряд галузей знань: медична і соціальноекономічна географія, географія транспорту і геостатистика та багато інших [1, с.84].

Окремим завданням, що може бути вирішене засобами медичної геоінформаційної системи, є диспетчеризація автомобілів швидкої медичної допомоги. Тобто в наш час система надання швидкої медичної допомоги населенню набула особливої актуальності та має велике соціальноекономічне значення [2]. Також при оснащенні карет ШМД GPS-трекерами та якісним інтернет-з'єднанням із диспетчерською службою дозволить відслідковувати пересування, а отже краще і ще швидше координувати дії карет в цілому.

Сучасна напружена ситуація вимагає оновлення системи надання екстреної медичної допомоги, адже ще у деяких населених пунктів ще працюють застарілі автомобілі швидкої допомоги, використовується застаріле обладнання. А диспетчерська система потребує кардинальної реорганізації. Такі обставини змушують оновити не тільки сам медичний автопарк, але і обладнати кожен карету сучасними геоінформаційними технологіями, GPS-трекерами та навігаторами.

Збір, обробка та подальший аналіз географічної інформації, тобто будь-яких розподілених в просторі даних – це і є суть

комплексних автоматизованих систем, які об'єднані загальною назвою – геоінформаційні технології (ГІС-технології) Бази даних ГІС здатні виконувати п'ять різних завдань. Ви можете здійснювати введення актуальних даних в базу, причому в більшості випадків це відбувається автоматично. Ви можете маніпулювати даними, масштабувати їх при потребі, збирати необхідні для вирішення певної задачі відомості. Як і звичайними базами даних, системою ГІС можна управляти. Це робиться за коштами цілого набору інтегрованих програм. Велика кількість даних, що містяться в базі, дає широкі можливості для аналізу по самим різним параметрам. Ви можете знайти вільні, наприклад, вільну карету ШМД та оптимальним чином сформувати шлях для неї, проаналізувати близькість різних об'єктів (місце проживання потерпілого, найближчий госпіталь тощо), накласти один на одного різні показники і проаналізувати отриману картину. Останнє завдання, яке дозволяє виконувати ГІС, це візуалізація даних. Ви можете отримати карти, графіки, таблиці і навіть фотографії місцевості. Ці дані мають велике значення як для МОЗ та медичних організацій наукових, так і для наукових досліджень[3]. Виходячи з наявної зараз інформації і відслідковуючи сучасні тенденції розвитку геоінформаційних систем і технологій, можна говорити про широкі можливості застосування їх у сфері охорони здоров'я.

База даних (БД) у загальному випадку визначається як уніфікована сукупність збережених і відтворених даних, що використовуються у рамках організації. Однак поняття БД сьогодні не ґрунтується на єдиній концепції, скоріше це ціле сімейство пов'язаних між собою понять з предметної сфери, програмного й апаратного забезпечення, аналізу та моделювання даних. Цільова функція системи бази даних полягає в наданні актуальної та надійної інформації. [4,с.5].

Поєднання можливостей ГІС, GPS та Інтернету дає змогу розвитку просторової інформації, сучасним технологіям, раціональному плануванню медичної допомоги та медичних послуг, що забезпечує основні принципи роботи швидкої медичної

допомоги (ШМД). Реалізувати дані процеси стало можливим з використанням диспетчерських ГИС. Диспетчерська система повинна складатися з центрального диспетчерського пункту, абонентського обладнання автомобілів, а також системи зв'язку та обміну даними.

Необхідним елементом ефективного функціонування цієї схеми є встановлення GPS навігаторів на машинах швидкої медичної допомоги. Це дасть можливість отримувати актуальні дані про знаходження кожного автомобіля, а щоденна реєстрація маршрутів руху унеможливить ситуації з нецільовим використанням транспорту. З іншого боку, навігатори полегшать роботу водіїв швидкої допомоги з прокладання маршруту до пацієнта.

Це надасть змогу скоротити час на виконання робіт із пошуку найближчих машин швидкої медичної допомоги, прокладання найкоротших шляхів і зменшить кількість помилок. У результаті це забезпечить прийняття обґрунтованого і вірного рішення, що призведе для покращення роботи медичної державної служби і покращить медичне обслуговування населення.

На основі проведеної роботи можна зробити висновок: впровадження геоінформаційних технологій в галузь охорони здоров'я буде сприяти підвищенню якості життя і своєчасному наданню послуг населенню. Медичні геоінформаційні системи виступають важливим інструментом аналізу і виявлення проблем у роботі служби ШМД в цілому, так як здоров'я людини – інтегральний показник ступеню сприятливості економічних, екологічних і соціально-психологічних умов для проживання населення.

Література:

1. Глозов, А. А. Медицинская ГИС – основа интегральной оценки благополучия региона / А. А. Глозов // Журн. Геоматика. – 2013 , №3 – с. 84.
2. Організація швидкої медичної допомоги. – Режим доступу: <http://studopedia.org/6-105461.html/>.
3. Что такое ГИС-технологии – Режим доступу: <http://www.ssa.ru/articles/entry/4397BC65D>.

4.Методичні дані з курсу “Основи теорії баз даних” /
О. Ю. Яценко – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2020, с. 5 .

УДК: 616.98

Медицинские науки

ОСОБЕННОСТЬ РЕКОНВАЛЕСЦЕНЦИИ ПАЦИЕНТОВ С
COVID-19 ПРИ ПРИЕМЕ ПРЕПАРАТА «АКВАГЕМА»
(Разбор клинических случаев)

Кара А.Л.,

*руководитель медико-консультативного
центра «Империя здоровья»*

м. Киев, Украина

Аннотация: *В статье автор приводит разбор клинических случаев реконвалесценции двух пациентов пожилого возраста, перенесших COVID-19 и принимавших для оздоровления новое средство – смарт-воду «Аквагема». Принимая по схеме назначенное лечение, пациенты не чувствовали облегчения состояния здоровья на протяжении 10-20 дней. Показатели Д-димера превышали норму в 3-10 раз. После добавления в рацион оздоровления средства «Аквагема», их состояние начало постепенно улучшаться, лабораторные показатели пришли в норму, и через 10 дней оба почувствовали себя здоровыми и вернулись к обычной способу жизни. Таким образом, не исключается возможность того, что оздоровительные свойства средства «смарт-вода» способны влиять на уменьшение срока реконвалесценции от коронавирусной болезни. Для подтверждения этой гипотезы необходимо провести соответствующие статистически достоверные клинические исследования.*

Ключевые слова: *реконвалесценция пациентов с COVID-19, «Аквагема».*

Прошло больше года от начала объявления карантина по коронавирусной болезни и в свободном доступе уже появилось достаточное количество публикаций по данной тематике, чтобы можно было сделать вывод о длительном периоде выздоровления после перенесенного заболевания COVIDом-19.

По данным эндокринолога А. Тараско (2020), даже при легкой форме коронавирусной болезни, для восстановления, внутренним органам в среднем необходимо от четырех до восьми недель [1]. По результатам исследования, проведенного Федоровой Е.А.(2020), известно, что период восстановления перенесших средне-тяжелое клиническое течение может проходить до 5 месяцев [2, с. 74, 75]. А, по словам кардиолога Джозефа Бреннана (2020), коронавирус приводит к долгосрочным последствиям для организма, и они даже могут быть необратимыми [3]. Также, другими исследователями акцентируется, что лица пожилого возраста чаще болеют в тяжелой форме и соответственно – длительней восстанавливаются, поскольку «изменения в анатомии легких пожилых людей и атрофия мышц приводит к изменениям физиологических функций дыхательной системы, уменьшению клиренса дыхательных путей, снижению защитной барьерной функции»[4, с. 40].

Вполне понятно, что скорейшее выздоровление пациента зависит от того, насколько точно он выполняет врачебные назначения. Основные препараты, необходимые для реконвалесценции, были определены уже через пару месяцев от начала эпидемии, естественно, с поправкой на индивидуальное клиническое течение у заболевшего. Однако, сейчас в арсенале медиков есть не только лекарства, но и другие возможности (средства, методики оздоровления и т.д.) для улучшения состояния пациентов, например, высоковибрационная смарт-вода «Аквагема». По информации разработчиков, данное средство способствует оздоровлению всех органов и систем организма, а особенно – сердечно-сосудистой, и способствует улучшению реологических свойств крови, препятствуя образованию тромбов. Поэтому, автору представляется интересным в клиническом отношении проверить оздоровительные свойства указанного препарата. В таких условиях, разбор клинических случаев является особо ценным для науки и практики.

В собственном арсенале автора появилось несколько клинических случаев, которые достойны особого рассмотрения и которые предлагаются Вашему вниманию.

Два пациента являются мужем и женой, совместно проживают, питаются, ведут здоровый образ жизни, не имеют отягощенного клинического анамнеза.

Пациент № 1, мужчина, 67 лет, заболел 25.12.2020 г. Из симптомов наблюдались: высокая температура, кашель, насморк.

Пациент № 2, женщина, 61 лет, заболела 06.01.21 г., не смотря на все проводимые профилактические меры. Из клинических симптомов наблюдалась чрезвычайная слабость и отсутствие аппетита.

Поэтому, оба предполагали, что заболели ОРЗ или ОРВИ. Но, ПЛР-тесты на Коронавирус SARS-CoV-2(COVID-19) у обоих дали позитивный результат.

Пациент А. начал сразу принимать антибиотик, муколитики, настои трав, Д-3+Ca+Mg, дигидрокверцитин, водный раствор Zn, мужскую формулу, пробиотики и пребиотики, сорбент, антикоагулянт, антиагрегант,

ингибитор блокатор соляной кислоты – противоязвенное средство - 10 дней. Явления слабости продолжались, поэтому с 24.01. пациент стал принимать средство «Аквагема». Как прослеживается из результатов обследования на 16.01.21, показатели Д-димера (маркера перенесенной гиперкоагуляции и тромбозов) и креатинина превышали норму в несколько раз. Результаты лабораторных исследований приведены в табл.1.

Таблица 1
Динамика изменений лабораторных показателей у пациента №1 на фоне приема «Аквагема»

Наименование анализов	Результаты на 16.01.21	Результаты на 26.01.21.	Показатели нормы
Д-димер	3620	346	< 443
Креатинин	187	74	62-106 (у муж.)
Мочевина	12,4	3,7	2,7-8,0

По состоянию на 26.01. 21 пациент № 1 полностью выздоровел.

Пациент № 2 принимала те же лекарственные средства, но по окончании приема противовирусного препарата у неё появилась

повышенная до 39⁰С температура, а на рентгене было диагностировано двустороннюю пневмонию. Был назначен прием антибиотика цефаспоринового ряда в течение 10 дней. Объективно: сатурация на уровне 90-92; нестабильные АД (повышение) и пульс; приступы стенокардии; наблюдалось полное неприятие пищи, питье воды - с трудом, тремор во всем теле, тревога и нарушение сна. С 24.01.21 начала прием «Аквагемы». Состояние начало постепенно улучшаться, результаты лабораторных исследований приведены в табл.2.

Из представленных данных усматривается, что существенное снижение показателей, которые по состоянию на 16.01.21 г. значительно превышали норму, произошло уже на 3-й день после приема смарт-воды, а через 2 недели пришли в норму. Через десять дней после приема препарата «Аквагема», пациент № 2 почувствовала выздоровление.

Таблица 2

Динамика изменений лабораторных показателей у пациента №2 на фоне приема «Аквагемы»

Наименование анализов	Результаты на 16.01.21	Результаты на 26.01.21.	Результаты на 01.02.21	Результаты на 03.02.21	Показатели нормы
Гемоглобин	12,6	11,3			11,5-16,5
Д-димер	1231	501	257		< 443
С-реактивный белок	142	11,3			0-11
Креатинин	187	180	66		44-80
Мочевина	9,0	9,0	3,6		2,7-8
Ферритин	298	298		88,8	6-159

Вывод. Суммируя результаты проведенного исследования клинических случаев реконвалесценции больных COVID-19 с применением нового средства «смарт-вода «Аквагема», можно заключить, что поскольку, из новых средств, в схему оздоровления у обоих пациентов было введено лишь средство «смарт-вода», оно, предположительно, способствует более быстрому выздоровлению, чем у пациентов, не употреблявших его. Для

підтвердження цього предположення необхідно провести более масштабное клиническое исследование с анализом статистически достоверного количества случаев.

Література:

1. А. Ефимова. Особенности иммунитета: чем опасна легкая форма COVID-19. 2020. [Электронный ресурс] : режим доступа: <https://www.gazeta.ru/social/2020/11/17/13363861.shtml>

2. Федорова О.А., (2020). Тезиграфія показників реконвалесценції осіб, хворих на COVID-19(Розбір клінічних випадків). *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*, 70-76. <https://doi.org/10.360-74/25.12.2020.v2.20>

3. URL: <https://www.rbc.ua/rus/styler/vrachi-sdelali-ugrozha-yushchee-zayavlenie1587358502.html> - назва з екрана

4. Клиническая характеристика COVID-19 у пациентов пожилого возраста: сравнение с пациентами молодого и среднего возраста. Clinical feature of COVID-19 in elderly patients: a comparison with young and middle-aged patients / Liu K., Chen Y., Lin R., Han K. // J. Infec. 2020. Articles in press. 11 March, с. 1-5. Англ. DOI: 10.1016/j.jinf.2020.03.005 (ИД ВИНИТИ: J1866945734).

УДК 37.013 42.

Педагогічні науки

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА УКРАЇНИ У РОБОТІ З ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ

Квітко Наталія Миколаївна

аспірантка КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м.Харків, Україна

Анотація. Проаналізовано досвід зарубіжних країн та України у роботі з переселенцями. Встановлено, що Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість

яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб.

Ключові слова: *вимушеного внутрішнього переміщення, особи, соціальна робота, міграція.*

Наша країна вперше за свою історію незалежності стикнулася з проблемою масової міграції, тому аналіз досвіду зарубіжних країн, насамперед пострадянських, таких як: Азербайджан, Молдова, Грузія, які вирішували аналогічні проблеми та досвіду США, як країни з найбільш толерантним ставленням до вимушеним переселенців, дає змогу оцінити результативність здійснених заходів, що відбувалися в країнах та покращити власну діяльність, з урахуванням досвіду інших країн.

Розглянемо досвід Азербайджану в роботі з вимушеними переселенцями. Аналізуючи воєнні дії, що відбулися у Нагірному Карабаху, варто зазначити, що вони спричинили внутрішні переселення останні роки існування СРСР (1988-1990), однак проголошення незалежності Азербайджану та Вірменії з 1991 року перетворили конфлікт у міждержавний. Вимушеними переселенцями стали 220 тисяч осіб, а в 1993 році при активізації воєнних дій їх кількість збільшилася до 778,5 тисяч осіб, що призвело до гуманітарної кризи в країні. [5].

Для врегулювання проблеми переселенців у 1992 р. було прийнято Закон «Про статус біженців та вимушених переселенців», нині діє його редакція від 1999 року. Закон передбачав цілу низку соціальних гарантій.

Центральним органом виконавчої влади, на який було покладено реалізацію політики щодо внутрішніх переміщених осіб - Державний комітет Азербайджанської Республіки у справах біженців та вимушених переселенців, що розглядав питання надання житла, сприяння працевлаштуванню та створенню необхідних умов для покращення життєдіяльності вимушених переселенців.

Аналізуючи вищесказане, варто зазначити, що уряд Азербайджану зміг досягти значних успіхів у покращенні становища вимушених переселенців, можливості розв'язання проблем даної

категорії осіб забезпечувалися економічним зростанням, доходами від продажу нафти тощо [1].

Близьким до нашої країни є досвід Грузії по роботі з вимушеними переселенцями, адже як і в Україні першонеобхідними заходами були: тимчасове розселення вимушених переселенців, надання гуманітарної допомоги, забезпечення базових потреб, актуальними залишались питання працевлаштування, великий відсоток переселенців спричинив тотальне безробіття, все це суттєво вплинуло на економіку країни.

Проаналізувавши історичні джерела, варто зазначити, що в Грузії відбулося три випадки вимушених переселенців, внаслідок збройних конфліктів у Грузії: 1989-1992 рр. – переміщення з Цхінвальського регіону; 1992-1993 рр. – вимушене переселення населення з Абхазії; після 2008 року – переміщення з Цхінвальського регіону. На квітень 2014 року, за даними уряду у країні, налічувалося 253574 тисяч переселенців, майже 6 % населення, серед яких приблизно 230 тисяч зазнали переміщень ще на початку 1990-х рр., внаслідок конфліктів в Абхазії та Південній Осетії [2].

У 2006 році було створено урядову комісію, яка мала розробити пропозиції щодо стратегії політики стосовно вимушених переселенців та забезпечити організацію і координацію її виконання. Відповідальність та координуючі функції по роботі з даною категорією, виконувало Міністерство у справах біженців та розселення 2007 році урядовою постановою було затверджено Державну стратегію щодо вимушених переселенців.

З 1 березня 2014 року набула чинності нова редакція закону «Про внутрішніх переміщених осіб та тих, що зазнають переслідувань, з окупованих територій Грузії». Її прийняття було спрямовано на усунення наявних прогалин в законодавстві, приведення його у відповідність до міжнародних норм. Розробка закону проходила в тісній співпраці з низкою зацікавлених міжнародних організацій [3].

Аналізуючи досвід Грузії, варто зазначити, що загальний підхід уряду до вимушених переселенців, засновано на тимчасо-

вій допомозі, що стосується тимчасового житла, разових виплат тощо, тобто заходів, спрямованих на досягнення тривалого рішення, все ще замало, як і в нашій країні, тому важливим залишається питання створення довгострокових проектів щодо розв'язання актуальних проблем вимушених переселенців.

Важливим для нашої країни є досвід Молдови, адже оперативність вирішення проблем масової міграції, сприяло відновленню економіки країни та відсутності проблеми масової міграції як соціального явища. Навесні та влітку 1992 р. конфлікт у Придністров'ї призвів до виникнення хвилі біженців та внутрішніх переміщених осіб, яких, за оцінками, налічувалося 130 тисяч, серед них 80% осіб були етнічними молдованами, 8 % - росіянами, 7 % - українцями. Загальна кількість молдован, що звернулися за статусом біженця в інші країни досягла 20 тисяч осіб, частина з них емігрувала в Україну, Росію, Білорусію.

У правобережній частині Молдови було зареєстровано 51 289 тисяч вимушених переселенців (з них 28 746 тисяч дітей), значна частина – у Кишиневі [4]. Переважна більшість з них повернулася додому вже восени 1992 року, з України виїхали практично усі.

Завдяки ефективності дій уряду, проблема вимушених переселенців перестала існувати. У звітах міжнародних організацій, що працюють у сфері вимушених переміщень, вимушені переселенці в Молдові не згадуються вже впродовж десяти років (згідно бази даних Світового банку, в 2000 році в країні їх було 8080, у 2002 році – 1000, на сьогодні – немає).

Органом, відповідальним за реалізацію політики реінтеграції країни є Бюро з реінтеграції Державної канцелярії, яке під порядковується заступнику віце-прем'єр-міністра.

Використання досвіду Молдови є взірцем для нашої країни, адже оперативність заходів та реінтеграція сприятимуть вирішенню питання вимушених переселенців в країні.

Аналізуючи досвід пострадянських країн, варто зазначити досвід США як країни, що посідає перше місце у світі за кількістю мігрантів та має інше бачення по роботі з ними. У 2013 році в

цій країні проживало 45,8 млн. мігрантів, що становить понад 3% населення. 11 млн., з них – нелегали. З 1920 року - з початку впровадження неперервної реєстрації іммігрантів - по 1998 року в США поселилося 64,6 млн. чоловік.

Нелегальні мігранти, а втім як і значна частина легальних мігрантів, в цій країні в переважній більшості дійсно позбавлені політичних прав, але їх людські права в значній мірі захищені й реалізуються на рівні з іншими громадянами. Виплати нелегальним мігрантам за програмами соціального забезпечення, на медичну допомогу, продовольчі талони, по безробіттю, на отримання освіти в державних навчальних закладах, які в більшості випадків фінансуються з бюджетів штатів, викликали незадоволення населення, особливо в тих районах, де кількість їх перевищує середні по країні показники, однак ставлення до даної категорії в США є максимально толерантним і обумовлено специфікою демократичного суспільства, а саме: святим переконанням в тому, що права людини є домінуючими й вищими за будь-які інші права, в тому числі й права держави.

Для переселенців надається медична страховка, крім того, отримання статусу переселенця в США означає, що особи мають право на возз'єднання зі своєю сім'єю, яка залишилася за кордоном, для чого їм необхідно буде заповнити форму I-730 і заяву родича на отримання статусу переселенця або політичного мігранта та відправити до міграційної служби, це стосується тільки чоловіка і дітей до 21 року, які не перебувають у шлюбі, це можна зробити протягом двох років після прибуття переселенців в США, якщо родичі осіб мають намір отримати статус переселенця на території США, необхідно дати свідчення щодо батьків, чоловіка, дітей для того, щоб полегшити процедуру отримання ними права проживання на території США.

У США з переселенцями працює представник суспільної організації, який називається case worker. Він проводить роботу з адаптації переселенців на території США, дає направлення у необхідні організації і протягом 30 днів вирішує всі проблеми, з якими переселенці можуть зіткнутися.

В країні переселенці отримують допомогу в розмірі \$ 400 на людину, і мають право на отримання грошової допомоги протягом 8 місяців. Також даються талони на харчування (food stamps), медична страховка, безкоштовні курси з вивчення англійської мови, надається допомога з орендою житла і з отриманням кредиту. Після закінчення 30 днів, case worker зобов'язаний переконатися в тому, що сім'я отримує пакет соціальної допомоги від держави, а непрацездатні і літні члени родини отримують пенсію.

Людина, яка займається адаптацією переселенців, також проконтролює, що умови проживання відповідають нормам, а в будинку є всі необхідні меблі. Помічник повинен переконатися, що всі неповнолітні діти зареєстровані у відповідних школах, а дорослі - на курси вивчення англійської мови. Також переселенцям і членам їх родини необхідно пройти медичне обстеження в клініці для переселенців, зробити рентген, пройти перевірку на наявність туберкульозу, а також вибрати сімейного лікаря.

Аналізуючи досвід США можемо зазначити, що держава створює всі необхідні умови для того, щоб кожна людина, не дивлячись на її походження, не зазнавала жорстокого поводження, ставлення суспільства має бути максимально толерантним, а вимушені переселенці забезпечені соціальними виплатами, мають змогу працювати, діти можуть відвідувати школах на тих самих правах як і інші громадяни США.

Як і зарубіжні країни, Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні.

Література:

1. Арутюнян Ю. Етносоциология: пройденное и новые горизонты / Ю. Арутюнян, Л. Дробижева // Социс. – 2000. - № 4. – С. 11 – 21.

2. Астраханцева С. В. Социально-педагогическая работа с семьями беженцев и вынужденных переселенцев в условиях Крайнего Севера : дисс. канд. пед. наук: 13.00.06 «Теория та методика управління освітою» / Астраханцева Светлана Владимировна. – М. , 1999. – 206 с.

3. Балеев И. Р. Вынужденная миграция населения как социальный процесс: Проблемы исследования и регулирования: дисс. канд. соц. наук: 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / Балеев Игорь Романович. – М., 2001. – 47 с.

4. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі. – навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 208 с.

5. Блінова М. С. Сучасні соціологічні теорії міграції населення: монографія / Блінова Марія Степівівна. - М., 2009. – 224 с.

UDC 004.9

Information technologies

ADVANTAGES OF USING GRAPHQL INSTEAD OF COMMON REST ARCHITECTURE IN DEVELOPING SOFTWARE

Kornuta Yu. V., Sobotnyk E. L., Katamai I.-M. B.

Student of Institute of information technologies

Kornuta V. A.

Ph. D, Associate professor

of Software Engineering Department

Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas

Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract: *The problem of fetching data in modern applications, which leads to slowing down the software, is considered. Ways to solve the problem of overfetching through the use of GraphQL technology as a unified query language are proposed.*

Keywords: *GraphQL, RESTful architecture, big data, overfetching, query, mutation*

Problem statement. Nowadays, there is a problem of fetching “redundant” data that is not used by applications when using the REST architecture. This leads to overloading of the server part of the application, which negatively affects the performance and user experience.

Analysis of the latest researches and publications. The problem of overfetching has been studied by many foreign and domestic scientists, namely M. Voge, S. Weber, C. Zirpins [1], who reported on their experiences during a migration of a real world smart home application to GraphQL, M. Bryant [2], who added a GraphQL API to the European Holocaust Research Infrastructure (EHRI) portal in order to expand access to EHRI data in structured form, M. Sokol [3], who developed an application dedicated to the problems of ecology of Ukraine, which is based on OpenData and acquaints potential users with the radiation and environmental situation in Ukraine, using GraphQL technology.

The purpose is to consider the problem of overfetching and ways to solve it with the help of technologies for building requests on client programs.

Presentation of basic material. GraphQL is an open source query language created by Facebook, a company that remains at the top of the web software development [4, p.2]. It is an alternative to the commonly used RESTful architecture, which connects client and server programs. Because REST works with a URL that describes each resource, it often results in inefficient queries that occur one after the other. For example, imagine that you want to get a certain entity that contains other entities. In REST, it is necessary to execute at least two requests for this purpose. In GraphQL, it is one query, which is more efficient. If you want to get only certain fields that belong to the entity, but not load all the fields, GraphQL allows you to do so. In REST you would load the whole entity with its fields. GraphQL transfers the responsibility of data sampling to the client, which determines the data it needs, and not the server. This is the main reason why GraphQL was invented, because the Facebook mobile client required data other than their web client [4, p.4].

There are still cases when REST is a valuable approach for connecting client and server programs. Applications are often resource-driven and do not require a flexible GraphQL query language. However, do not forget about the possibility of extending the application, which leads to an increase in the data it uses. That is why at the stage of software analysis it is worth considering whether there may be a problem of data overfetching. If the answer is yes, then you should pay attention to GraphQL or any other technology that allows you to generate requests for data on the client side.

People often mistake GraphQL as a server-side database replacement, but it's just a query language. Once a query needs to be resolved using data on the server, the GraphQL implementation usually accesses the database only at the level of reading or modifying the data itself, but is not related to building the structure of the database itself. In addition, GraphQL does not eliminate performance bottlenecks when you need to access multiple fields in a single query. Whether the query was made in RESTful or GraphQL architecture, various resources and fields still need to be obtained from the data source [4, p.8]. As a result, problems arise when the client requests too many nested fields at once. Web client developers are not always aware of the work that a server application must do to retrieve data, so there should be a mechanism such as maximum query depth, query weighting, recursion avoidance, or persistent queries to stop ineffective queries. Otherwise, critical problems may occur, which will lead to system failures and application failures in general.

GraphQL contains two main operations by which it ensures the correct work of applications: query and mutation. Let's consider the work of queries in more detail. Assume we have an application that offers us the entity of heroes and their friends. To get a certain hero, the query shown in Fig. 1 needs to be written. In the body of the query, we query the *hero* object with its nested *name* and *friends* fields. As according to the business logic of this application "friends" is a separate entity, GraphQL allows you to choose which fields for the "friends" entity to download. Thus, the result of such a query will be a data object that contains the hero key, which is the

heroes entity, but with a limited number of loaded fields, including name and friends. A GraphQL query is an analog of a GET query in the REST architecture that is read-only.

However, only reading is not enough for modern software. To change the information, GraphQL has developed a tool such as mutations. This is a kind of instruction by which the server must understand what it needs to change. As demonstrated in Fig. 2, mutations are somewhat reminiscent of declaring methods in classical programming languages, as they accept input parameters and form a server response. The input parameters are exactly the values we need to send to the server. Assume we have an app where the main entities are the episode and its reviews. To add a review to the episode, you must perform a *createReview* mutation, which takes the episode and the review as input parameters. The uniqueness and feature of the mutation is the ability to customize the server response. In our case we return values of fields *stars* and *commentary*.

```
query HeroNameAndFriends {
  hero {
    name
    friends {
      name
    }
  }
}

{
  "data": {
    "hero": {
      "name": "R2-D2",
      "friends": [
        {
          "name": "Luke Skywalker"
        },
        {
          "name": "Han Solo"
        }
      ]
    }
  }
}
```

Fig. 1 - Example of GraphQL query execution

```
mutation CreateReviewForEpisode($ep: Episode! {
  createReview(episode: $ep, review: $review {
    stars
    commentary
  })
}

{
  "data": {
    "createReview": {
      "stars": 5,
      "commentary": "This is a great movie!"
    }
  }
}

{
  "ep": "JEDI",
  "review": {
    "stars": 5,
    "commentary": "This is a great movie!"
  }
}
```

Fig. 2 - Example of GraphQL mutation

In a real-case scenario, such requests and mutations are larger and more complex in their business logic, but work according to the same principle.

Conclusions. So, this paper describes GraphQL – a developed by Facebook tool, which aims to solve the problem of overfetching. One of the ways to optimize the work with data in applications by using GraphQL as a way of exchanging information between the client and HTTP-service has been considered. Popularizing the use of this approach of data fetching in educational projects of software engineering students and studying the migration of existing applications to this technology are the prospects for further research.

References:

1. Vogel, Maximilian, Sebastian Weber, and Christian Zircpins. "Experiences on migrating RESTful web services to GraphQL." International Conference on Service-Oriented Computing. Springer, Cham, 2017.
2. Bryant, Mike. "GraphQL for archival metadata: An overview of the EHRI GraphQL API." 2017 IEEE International Conference on Big Data (Big Data). IEEE, 2017.
3. Сокол, Марина Сергіївна. "СТВОРЕННЯ ВЕБ-ДОДАТКУ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РАДІАЦІЙНИМ ТА ЕКОЛОГІЧНИМ СТАНОМ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ДАНИХ З OPENDATA ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ GRAPHQL." Наукові записки молодих учених 4 (2019).
4. Wieruch R. The Road to GraphQL / Robin Wieruch., 2018. – 341 с.

ДИСТАНЦІЙНІ ФОРМИ ЗАНЯТЬ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОФАННЯ ТА КУЛЬТУРИ

Костенко В.В., Костенко Т.В.
викладачі ВСП «Немішайвський
фаховий коледж НУБіП України»

У статті піднімається питання впливу дистанційного навчання на формування суспільної свідомості студентів, що в умовах, які виникають потрібно змінювати систему, вносити корективи в освітні процеси, налагоджувати активне спілкування для стабілізації соціального розвитку студента, зміцнення і збереження їхнього здоров'я.

Ключові слова: дистанційне навчання, розвиток, здібності.

Зміни, що відбуваються в українській державі, торкнулися всіх сторін суспільного життя. Суттєвих трансформацій зазнала система освіти. Система фізичного виховання студентської молоді теж не є виключенням.

Найсуттєвішим у фізичному вихованні та всьому освітньому процесі є створення умов для виявлення і розвитку здібностей студентів, розвитку навчально-пізнавальної діяльності та їх самостійності.

Ефективність фізичного виховання студентів у закладі освіти залежить від побудови нових стратегій фізкультурно-оздоровчої спрямованості, що орієнтовані на підвищення мотивації та оновлення змісту дисципліни «Фізичне виховання» з метою реалізації біологічної потреби в русі, формування, зміцнення й збереження здоров'я молоді. Це відображено у Концепціях Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація», Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.

Отже, актуальність використання сучасних фізкультурно-

оздоровчих технологій є на сьогодні завданням викладачів закладів освіти задля формування фізичної культури студентів, зміцнення і збереження їхнього здоров'я.

Навчання фізичному вихованню спрямоване на досягнення загальної мети, що полягає у розвитку і соціалізації особистості студентів, формуванні їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Одним з таких змін і викликів для студентів та викладачів стало дистанційне навчання.

Використання інформаційно-комунікативних технологій в період дистанційного навчання і закріплення на практичних заняттях дає можливість предмету фізичне виховання та культура бути сучаснішим. Курс з фізичного виховання та культури - це практика, але тут місце є і теоретичним знанням.

Викладачеві необхідно знаходити і використовувати такі методи навчання, які дозволили б кожному студентові проявити свої теоретичні навички та активізувати рухову діяльність. Використовуючи відеоуроки, текстові файли, онлайн тести та презентації на дистанційних заняттях дозволяють детальніше і наочно надавати теоретичний матеріал, що робить процес освіти найбільш ефективнішим. Ці методи роботи можуть бути використані при вивченні техніки виконання рухів і вправ з гімнастики та легкої атлетики, оскільки за допомогою наочної картинки даний рух або вправу можна розкласти не лише на етапи виконання, але і фрагменти, а також створити правильне уявлення рухових дій, які вивчаються. Розробляючи такі презентації, відеоуроки, текстові файли та онлайн тести з комплексами загальнорозвиваючих вправ та завданнями з визначеної тематики можуть стати помічниками викладачу в дистанційному навчанні. Одним із таких видів дистанційного домашнього завдання може бути створення презентації, рефератів, конспектів та онлайн тестів.

Студенти можуть виконувати такі завдання самостійно,

що дозволяє їм проявити свої навички та вміння, які вони здобули під час дистанційного навчання. На дистанційних заняттях також можливе проведення тестування з метою перевірки і закріплення знань студентів. Кожен студент бачить свій результат і одразу може виконати роботу над помилками, що покращує засвоєння матеріалу. Викладач може бачити результати кожного студента, їх помилки та час, затрачений на виконання завдання, що дає можливість статистично оцінити досягнення кожного студента і курсу в цілому.

Одним із шляхів удосконалення організації занять фізичного виховання, на є доповнення їх змісту спеціально спрямованими вправами, які діють на функціональний стан аналізаторних систем. Позитивним моментом їх застосування є те, що основна частина заняття може бути будь-якою за змістом, а спеціально спрямовані вправи використовуються у перервах між основними вправами, у підготовчій та заключній частинах заняття.

Спеціально спрямовані вправи дають можливість удосконалити функціональний стан аналізаторних систем студентів, що сприяє кращому засвоєнню ними запропонованої програми рухових дій.

На допомогу приходять електронні освітні ресурси, які також дозволяють студентам на дистанційних заняттях детальніше ознайомитися з вивченою темою, знайти необхідні вправи для вдосконалення своїх фізичних якостей і поповнити багаж своїх знань з курсу фізичного виховання та культури. Головною метою викладача при використанні таких технологій в період дистанційного навчання – це застосування методів та напрямків його роботи, які будуть спрямовані на формування у студентів свідомого ставлення до свого здоров'я та стану фізичної підготовленості. Студентів цікавлять такі дистанційні курси, на яких вони отримують не тільки спрямоване навантаження, а ще й наукове, методичне обґрунтування своєї діяльності. Використовуючи такі технології при вивченні техніки виконання вправ зі студентами дистанційно - аналізується цей матеріал та буде використаний на практиці. Такі технології на дистанційних заняттях повинні бути

присутні постійно. А майстерність викладача на занятті проявляється головним чином у вдалому володінні методикою навчання і виховання, творчому застосуванні новітніх досягнень педагогіки та передового педагогічного досвіду, раціональному керівництві пізнавально-практичної діяльності студентів, їхнім інтелектуальним розвитком, це добір форм та напрямів роботи які будуть спрямовані на формування у студентів свідомого ставлення до свого здоров'я, стану фізичної підготовленості:

Отже, можна зробити висновок, що етапно організована інноваційна система фізичного виховання з використанням нетрадиційних форм та методів фізичного виховання, та різних дистанційних технологій забезпечує ефективне формування у студентів позитивної мотивації до здорового способу життя.

Література:

1. Анастасова О. Ю. Здоров'я формуючі технології в сучасному освітньому просторі / О. Ю. Анастасова // Актуальні проблеми збереження психологічного здоров'я підростаючого покоління : матеріали Всеукраїнських психолого-педагогічних Демиденківських читань (м. Бердянськ, 23-24 квітня 2013 р.). – Бердянськ : БДПУ, 2013 – 149 с. – С. 84–86.

2. Беляк Ю. Характеристика сучасних програм оздоровчого фітнесу / Ю. Беляк, А. Майструк, Н. Зінченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 4. – С. 14–16.

3. Биченко С. І. Стратегічні напрямки розвитку охорони здоров'я в Україні: [Текст] / С. І. Биченко, Н. Є. Буркат, В. М. Войцеховський та ін.; Під заг. ред. В.М. Лехан. – К.: Сфера, 2001. – 175 с.

4. Богучарова О. І. Здоров'я особистості у психологічній перспективі / О. І. Богучарова; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут післядипломної освіти. – К.: Геопринт, 2004. – 282 с.

5. Брусилівський Л. С. Музикотерапія: Керівництво по психотерапії / Л. С. Брусилівський ; під ред. С. Е. Рожнова. – М. : Веселка, 1988. – 204 с.

6. Варавша О.М. Відновлення порушень постави студентів

спеціальних медичних груп з використанням фітбол гімнастики / О. М. Варавша, Л. В. Белогурова, А. В. Прийменко. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – 36 с.

7. Верховська М. В. Основи програмування занять з використанням фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів / М. В. Верховська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: науковий журнал / редкол.: С. С. Єрмаков (голов. ред.). – Х., 2015. – № 1. – С. 17–24.

8. Верховська М. В. Форми фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів / М. В. Верховська // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. праць / редкол.: М. В. Маліков (голов. ред.) [та ін.]. – Запоріжжя, 2014. – Вип. 1. – С. 11–19.

9. Воропаєв Д. С. Необхідність впровадження здоров'язберігаючих технологій в закладах освіти / Д. С. Воропаєв // Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. – Суми, 2007. – С. 224–227.

10. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: автореф. Дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Д. Є. Воронін; Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Мелітополь, 2006. – 20 с.

11. Гончаренко С. У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко та ін.; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – К.: Вища школа, 2003. – 323 с.

12. Глоба Г. В. Інноваційна система фізичного виховання школярів з використанням аеробних технологій: автореф. дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 / Г. В. Глоба. – Х., 2007. – 21 с.

13. Завидівська Н. Н. Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних

закладів економічного профілю : автореф. Дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Н. Н. Завидівська. – К., 2002. – 20 с.

14. Загальнодержавна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/7789>.

15. Закон України «Про освіту» від 1 січня 2013 року № 1060-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

16. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року № 3809-ХІІ. – К. : ВППДКНТ, 1994. – 23 с.

УДК 612.172-045.7

Педагогічні науки

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

**Коц Сюзанна Миколаївна,
Коц Віталій Павлович**

*к.б.н., доценти, доценти кафедри анатомії
та фізіології людини ім. Я.Р. Синельникова,*

Коломійцева Вероніка Антонівна

студентка природничого факультету

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди, Харків, Україна*

Анотація. *Коц С. Н., Коц В. П., Коломійцева В. А.* Підготовка студентів до роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку. Піднімається питання підготовки студентів до роботи у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку та проблеми зміни стратегічного розвитку дитячого літнього відпочинку в Україні. Приводяться необхідні способи та форми роботи, що дадуть можливість студентам правильно організувати і здійснити роботу з дітьми на посадах вожатого, культорганізатора чи інструктора фізичної культури.

Дитячий оздоровчий літній відпочинок є важливою складовою розвитку нашої держави. Він має на меті забезпечення фізич-

ного, психологічного та інтелектуального розвитку підростаючого покоління, генофонду нації.

Студенти III курсу педагогічного університету зазвичай влітку проходили педагогічну практику в дитячих оздоровчих таборах Харківської області та України. Для полегшення процесу підготовки до роботи в ДОТ викладачами та працівниками-практиками не перший рік розробляються практичні посібники та методичні рекомендації [2, 3, 4, 5, 6]. Не за горами літо, а поки студенти активно засвоюють матеріал, щоб уже завтра теорію впровадити в практику.

Перед студентами стоять відповідальні завдання – організувати і здійснити роботу з дітьми на посадах вожатого, культорганізатора чи інструктора фізичної культури [9, 10]. А у дітей попереду канікули, позаду школа, уроки, карантинні заняття онлайн, гіподинамія та невтішна статистика по захворюваності на COVID19 в Україні.

Мета роботи таборів – якісне оздоровлення дітей в період відпочинку дітей. Одним із напрямків виховного процесу у дитячому оздоровчому таборі є валеологічне виховання на ряду із іншими видами виховання. Основні завдання, які стояли перед студентами-практикантами:

- формувати у дітей поняття здоров'я в широкому розумінні; сприяти виробленню і закріпленню навичок здорового способу життя;

- презентувати позитивні зразки здорового способу життя з метою подальшого перенесення їх дитиною у власне життя, життя родини, школи, однолітків;

- забезпечити дітям умови та можливості для позитивної самореалізації, корисного дозвілля, яке б сприяло дбайливому ставленню, примноженню та збереженню власного здоров'я;

- удосконалювати існуючі та створювати нові методики, форми, технології роботи з дітьми, спрямовані на продуктивну мотивацію їх на здоровий спосіб життя.

Студентам необхідна співпраця із практиками, їх консультації, допомога в розробці заходів, надання матеріалів для роботи

з дітьми, надання відеоматеріалів, посібників, проведення практичних занять із тренерами в період весінньої активної підготовки до практики. При цьому студентам корисно активно співпрацювати зразу після розподілу з педагогічним колективом табору відпочинку, до якого студент закріпився. Студентам корисні навчальні посібники та методичні розробки, в яких наявний матеріал, який успішно апробувався на практиці з дітьми в умовах оздоровчих таборів самими авторами. Там власне і створювались і з'являлись багато розробок, сценаріїв та креативних ідей та порад.

На даний час в дитячих таборах набула широкого розповсюдження оздоровча програма, розроблена авторами (Коц В.П., Коц С.М.) “Теренкур” [6,7,13]. Метод дозованої ходи з використанням сходжень на горбистій місцевості – теренкур – є одночасно і методом терапії, і прийомом тренування у дітей витривалості до зростаючих фізіологічних навантажень, і інтелектуально-розважальною грою. Простота та, не зважаючи на це, яскравий розважальний та оздоровчий ефект роблять цю програму улюбленою відпочиваючих та педколективу і незамінною у виховних планах змін багатьох ПЗОВ. Діти, окрім іншого, оволодівають навичками вимірювання пульсу, частоти дихання, контролю за диханням та практикують різні техніки дихання, вчать свідомо дозувати фізичне навантаження.

Не менш популярним є програма “Тур-град” [14], завдяки тому, що в основі цієї оздоровчої програми лежать ті види рухової активності, які не потребують спеціальних технічних та фізичних навичок, але приносить вона море позитивних емоцій, насолоди та радості. Окрім іншого діти в процесі гри оволодівають певними вміннями й навичками, необхідними юному мандрівникові – ставити намет, розпалювати вогонь, варити куліш, користуватись спальним мішком, орієнтуватись за допомогою компаса.

Згідно загонових планів студентами вузу добре було б провести тренінгові заняття з різноманітних тем: “Вживання наркотиків і загроза для здоров'я”, “Паління в підлітковому віці та його наслідки”, “Репродуктивне здоров'я людини”, “Як захистити себе від ВІЛ/СНІДу”, «Профілактика COVID19» та інш..

Цікавими знахідками є розробки та проведення данс-акцій “Зроби свій вибір на користь здоров’я”, випуск табірної книги “Про смачну та здорову їжу”, конкурс візуальної реклами “Безпечна поведінка”, “Ні шкідливим звичкам” (плакати, малюнки, графіті, оригами, малюнки на асфальті, боді-арт та інше.); шоу програми, наприклад “Агент служби Збереження Здоров’я”, показ сюжетів у жанрі соціальної реклами, з метою профілактики шкідливих звичок та пропаганди здорового способу життя; “Малі Олімпійські ігри”, “Олімпіада здоров’я”- першість у змаганнях з багатьох традиційних та нетрадиційних видів спорту; вечір гумористичних сюжетів на тему здорового способу життя; конкурс карикатур на тему здоров’я; уроки релаксу, конкурс на найкращий текст до сеансу ароматерапії. З метою підвищення стресостійкості, зниження тривожності, студенти освоюють техніку визначення рівня тривожності у дітей [8,9]. Студенти практикуються у проведенні антропометричних вимірювань. Корисною є організація роботи “Школи масажу”, в якій діти відвідують заняття теоретичні та проходять практикуми з видачею посвідчення про успішне завершення “Школи масажу”. З метою закріплення у дітей молодшого шкільного та дошкільного віку гігієнічних навичок проводяться програми на кшталт “Подорож до країни Чистюлії”, де у вигляді зустрічі з героями країни, розгадування загадок, вікторин діти отримують інформацію про необхідність дотримання правил особистої гігієни.

Студенти засвоюють особливості дії ароматерапії, спеліотерапії, акватерапії, фітотерапії, геліотерапії; проведення комплексів ранкової гімнастики у вигляді аеробіки, шейпінгу, силових вправ, танцювальних комплексів з елементами східного точкового масажу.

Пандемія у світі вносить свої корективи у процес оздоровлення та відпочинку дітей влітку. У 2020 році кількість відпочиваючих дітей була критично низькою внаслідок пандемії COVID-2019 та закриття більшості оздоровчих закладів. Аналіз деяких даних з державних сайтів [1] вказує на подальше скорочення закладів оздоровлення та кількості відпочиваючих у них. Звісно,

що це в першу чергу пов'язано зі зменшенням державного фінансування. Прикрим є той факт, що фінансування саме по цьому напрямку державою майже повністю припинилось. Це було тенденцією з 2014 року, але з настанням пандемії це сталося остаточно. Отже, в цьому році працюватимуть приватні кемпи та бази відпочинку, висока собівартість путівок в яких не під силу більшості сімей України, не кажучи про малозабезпечені сім'ї, діти з яких мали змогу потрапити на відпочинок-оздоровлення по путівкам у попередні роки, що було турботою про них від держави. Вихід – при збільшенні рівня заробітку кожної сім'ї України, це дозволить якісний відпочинок дітей в умовах приватного туристичного бізнесу.

Література:

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Коц В.П., Коц С.Н., Проскурина Е.А. Каникулы тинейджеров-1. Практическое пособие.- Харьков:ХаГАФК, 2003. – 40 с.
3. Коц В.П., Коц С.Н., Проскурина Е.А. Каникулы тинейджеров-3. Практическое пособие.- Харьков:ХаГАФК, 2003. – 40 с.
4. Коц В.П., Коц С.Н., Проскурина Е.А. Лето – 2004. Практическое пособие. Харьков: Харьковский областной центр молодежи, 2004. – Ч.1. – 44 с.
5. Коц С.Н., Коц В.П. Проскурина Е.А. Вместе весело. Харьков, Харьковский отдел семьи и молодежи, 2006. . – Ч.1. - 44 с.
6. Коц С.Н., Коц В.П. Проскурина Е.А. Вместе весело. Харьков, Харьковский отдел семьи и молодежи, 2006. – Ч.2. - 44 с.
7. Коц С.Н., Коц В.П. Вместе весело. 2020. 40 с.
8. Коц В.П., Коц С.М. Вплив на психофізіологічні показники дітей з високою тривожністю програми відпочинку ПЗОВ. Тенденції розвитку психології та педагогіки. - Київ, 2016. С. 44-49
9. Коц С.М., Коц В.П. Реалізація вирішення проблеми високої тривожності у дітей та підлітків педагогічним колективом у дитячому оздоровчому позаміському таборі. Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні -. Львів, 2015.- С. 57-61.

10. Коц С.М., Коц В.П. Специфіка професійної підготовки студентів до літньої педагогічної діяльності. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи. Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди. - 6-7 лютого.2020. - С. 492 -497.

11. Коц С.М., Коц В.П. Фізіологія людини: Навчальний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015.- 302 с.

12. Коц В.П., Самойлова М.В., Котвицька Д.А. Складові ефективної професійної діяльності сучасного педагога дитячого колективу літнього табору. Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук. Київ, 2019. С. 34-39.

13. Коц С.М., Коц В.П. Сучасні валеотехнології у дитячих оздоровчих таборах Харківської області. Здоров'я та фізична культура. №7. 2005. С. 55-56 .

14. Коц С.М., Коц В.П. Туристична програма “Подорож до тур-граду”. Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства. Переяслав-Хмельницький. 2003. С. 58-60.

УДК 81.1

Історичні науки

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Лавренюк В.В.,

доцент гуманітарного факультету

Одеський національний політехнічний університет

м. Одеса, Україна

Анотація: у червні цього року минає 1040 років з дня народження одного з найвидатніших правителів в історії України, великого князя Київського - Ярослава Мудрого, за часів правління якого Київська Русь досягла значних успіхів у внутрішній і зовнішній політиці.

Ключові слова: внутрішня політика, зовнішня політика, автокефалія, державотворення, культура, освіта.

У червні цього року минає 1040 років з дня народження одного з найвидатніших правителів в історії України - великого

князя Київського з династії Рюриковичів – Ярослава Володимировича, більш відомого як Ярослав Мудрий. Він народився близько 978 р. і був другим сином київського князя Володимира Святославича від полоцької княжни Рогнеди. Тривале князювання Ярослава прийнято вважати апогеєм могутності Київської Русі. Він розвинув і вдосконалив багато з того, що започаткував Володимир, наприклад, народне віче, тобто по суті давній парламент; розширив кордони і без того величезних своїх володінь; завершилося державне будівництво, зміцніла управлінська структура держави, було створене потужне військо – найвірніший союзник держави, запорука її миру і спокою.

За часів правління Ярослава Мудрого Київська Русь досягла значних успіхів у **зовнішній політиці**. У середньовічній Європі ознакою престижу й могутності династії була готовність інших провідних династій вступити з нею у шлюбні зв'язки. За цими мірками престиж Ярослава і справді був великим. Він породичався з багатьма королівськими династіями. Свого сина Всеволода він одружив з дочкою імператора Візантії Костянтина Мономаха; одна дочка – Ганна вийшла заміж за французького короля і навіть деякий час правила Францією; інша – за норвезького короля; його сестра була польською королевою; дружина його, Інгігерда (у хрещенні Ірина), була шведською принцесою і т.д. За що князя справедливо називали «тестем Європи».

Проте його гучна слава спиралася передусім **на досягнення у внутрішній політиці** (саме в результаті ефективної внутрішньої політики стали можливі успіхи в міжнародній). Завдяки потужній підтримці князя Ярослава швидко зростала церква. Вперше, вже в XI столітті, князь Ярослав Мудрий зробив крок до **автокефалії**: запропонував собору єпископів Київської Митрополії поставити Київським митрополитом Іларіона – русича, що і було звершене у Святій Софії. Тоді спільно з митрополитом Іларіоном вони уклали для Церкви «Ярославів устав», в якому візантійське церковне право було пристосоване до умов і потреб життя на Русі. Він обстоював канонізацію святої княгині Ольги, рівноапостольного князя Володимира та його підступно вбитих

синів, князів Бориса і Гліба. Ярослав збудував по всій державі безліч монастирів, які перетворювалися на осередки культури, заснував Києво-Печерську лавру. На честь перемоги над давніми ворогами Русі, печенігами, в Києві було збудовано знаменитий Софійський собор, а при ньому – відкрито **першу бібліотеку на Русі**. У 1037-1039 рр. створено перший літописний звід, який називається Давнім [3, с. 47-49].

Літописець пише, що сам Ярослав *«часто читав книги вдень і вночі»* [3, с. 50].

Книжкові майстерні були відкриті в найбільших містах. Населення ставало дедалі урбанізованішим і освіченішим.

Велику увагу приділяв Ярослав розбудові Києва – своєї столиці. Київ стає суперником Константинополя, його населення сягає близько 50 тис. Лондон досяг цієї цифри лише через 100 років. В місті було 8 ринків, 40 церков. Земляні вали навколо міста мали довжину 3,5 км., висоту 14 м., а товщину – 30 м. На них стояли високі дубові стіни. Головний в'їзд у місто був через Золоті ворота.

Одним з найвищих досягнень Ярослава, за що його, вірогідно, й прозвали Мудрим, стало зведення основних норм тогочасного права у збірник законів «Руська правда», яка стала кодексом усєї країни.

Незважаючи на широкі привілеї вищих верств суспільства, всі вільні перебували під опікою «Руської Правди». В ній існуючі закони не лише систематизувалися, але й подекуди змінювалися, що свідчило про всеохоплюючу турботу правителя про життя його підданих.

Головним завданням «Руської Правди» було давати можливість сторонам боронити свої права на життя, здоров'я і майно, а судові - підставу до винесення справедливого вироку.

Окремо слід підкреслити, що провідною рисою «Руської Правди» стала еволюція в бік гуманності: скасування кривавої помсти, смертної кари із заміною на кари грошові, таврування й вигнання тощо.

«Руська Правда» є також важливим історичним джерелом,

яке допомагає дослідникам відтворювати діяльність адміністративного княжого апарату, виявляти нюанси суспільного розшарування, досліджувати особливості фінансових операцій, стежити за правом на земельну власність, технікою використання ріллі, господарським знаряддям та врожаєм.

«Руська Правда» становить також важливе джерело для вивчення найдавніших норм українського звичаєвого права, а згодом княжого законодавства і судових вироків, оскільки мала безпосередній вплив на всі подальші пам'ятки литовсько-руської доби, зокрема на Судебник Казимира Ягеллончика 1468 і Литовські Статути (1529, 1566, 1588). За посередництвом Литовського Статуту норми «Руської Правди» вміщені також у найвизначнішій пам'ятці українського права гетьманської доби «Права, по которымь судится малороссійській народь» (1743) [3, с. 109].

Сліди «Руської Правди» помітні і в працях та правничих збірниках інших слов'янських народів, зокрема польських статутах короля Казимира, в законодавстві московської держави. Проте, за твердженням Ф. Леонтовича, «московське законодавство в час Судебників губить усякий зв'язок зі старовинно-руським правом» [1, с. 265].

1838 року у Києві на честь Ярослава Мудрого названо вулицю, 1955 - провулок. 2007 року у Харкові на його честь названий майдан. Пам'ятники Ярославу Мудрому встановлені у Києві, Харкові, Полтаві, Білій Церкві. Портрет Ярослава Мудрого зображено на банкноті номіналом 2 гривні та на пам'ятній срібній монеті номіналом 10 гривень.

Указом Президента України від 23 серпня 1995 року для нагородження громадян за видатні особисті заслуги перед українською державою в галузі державного будівництва, зміцнення міжнародного авторитету України, розвитку економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, охорони здоров'я, за благодійну, гуманістичну та громадську діяльність засновано Орден князя Ярослава Мудрого I, II, III, IV і V ступеня. Помісний Собор 2008 року Української православної церкви (Київський Патріархат) у зв'язку з 1020-літтям Хрещення Київської Русі-України,

благословив приєднати благовірного великого князя Київського Ярослава Мудрого до лику святих для загального церковного шанування і занести його ім'я у православний церковний календар. Згідно із традицією, він шанується, як небесний покровитель державних діячів, юристів, прокурорів, будівничих храмів, бібліотекарів, наукових працівників, вчителів та студентів.

Літописець крізь століття доніс до нас мудрі настанови князя Ярослава, які він перед своєю смертю заповідав своїм дітям: «...Якщо будете ви в любові межі собою, то й Бог буде в вас, і покорить Він вам противників під вас, і будете ви мирно жити. Якщо ж будете ви в ненависті жити, у роздорах сварячись, то й самі загинете, і землю отців своїх і дідів погубите, що її надбали вони трудом великим. Тож слухайтеся брат брата, пробувайте мирно» [2, с. 58].

Ці слова, справді мудрі, пророчі, актуальні й важливі досі – для усіх нас. В Україні велика і славна історія державотворення. Нам є чим і ким пишатися, кого шанувати і чий неоціненний, мудрий досвід НАСЛІДУВАТИ і втілювати в життя – у XXI столітті.

Література:

1. Історія української культури / За загальною редакцією Івана Крип'якевича. Видання друге. – К.: Либідь, 1999. – 650 с.
2. Субтельний Орест. Україна. Історія. – К.: Либідь, 1993. – 717 с.
3. Семчишин Мирослав. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. 2-ге видання, фото типне. – К.: АТ «Друга рука», МП «Фенікс», 1993. – 550 с.

МОЛОДІЖНИЙ ЕСТРЕМІЗМ ЯК РЕЗУЛЬТАТ РОЗПАДУ ЦІННИСНО-НОРМАТИВНОЇ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА

Левчук О.О.,

*аспірант кафедри політології та права
Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя
м.Ніжин, Україна*

Анотація. У статті досліджено феномен молодіжного екстремізму та основні різновиди цього явища. Особлива увага приділена розкриттю субкультурних течій, як складової молодіжного екстремізму та діючих на його основі організацій, а також механізмів їх впливу на політичну систему демократичного суспільства. Застосовуючи різні методологічні підходи сучасної політології досліджено причини виникнення, а також цілі та завдання молодіжного екстремізму.

Ключові слова: молодіжний екстремізм, криза, суспільство, субкультура, доктрина.

Зважаючи на значну кількість видів екстремізму та відсутності чіткої загально визнаної його класифікації, досить складно закріпити його визначення на законодавчому рівні, що перешкоджає створенню дієвого механізму протидії цьому явищу.

Різновиди сучасного екстремізму являються об'єктами дослідження багатьох наук, що дозволяє значно розширити уявлення про класифікацію даного явища.

Вчені виділяють політичний, національний, релігійний, екологічний, молодіжний та інші види екстремізму. Уже власне з їх термінології можна зрозуміти, що кожний вид вищезазначеного явища спрямований на відкидання існуючих у суспільстві політичних, релігійних, економічних, культурних та інших стандартів.

Найчастіше ряди екстремістських організацій поповнює молодь, а тому вчені окремо виділяють такий вид екстремізму, як молодіжний. Даний науковий феномен розпочали досліджувати ще представники соціально-філософського та соціологічного підходів (Е. Дюркгейм, Т. Парсонсом, Р. Мертон, Д. Уолш, Т. Селлін,

А. Коен та інші) [Васильчук Є. О., С 126], які встановили, що в суспільстві, яке перебуває в стані розпаду ціннісно-нормативної системи, виникають кризи політичних, економічних та соціальних процесів, на які молодь реагує створенням радикально налаштованих угруповань.

Далі вчення про молодіжний екстремізм знаходимо в теоріях західних дослідників, а саме М. Вебера [Вебер], Е. Гідденса [Гидденс Э.], Р. Дарендорфа [Дарендорф Р.], М. Дойча [Дойч М.], Г. Зіммеля [Зиммель Г.], які вивчали різноманітні концепції феномену конфлікту, в тому числі пов'язаний з ними процес соціалізації молоді.

Наступний етап у дослідженні молодіжного екстремізму – виникнення контркультурних теорій молодіжного протесту та радикалізму. Саме поняття «контркультура» пов'язують з іменами Г. Маркузе та Т. Розака, які досліджували молодіжні рухи 1960-х рр. і визначили феномен контркультури як протест, що спрямований на руйнування «споживацької» культури. Крім того, автори зазначали, що цей феномен характеризується запереченням можливості раціонального освоєння реальності. Як одну із форм заперечення вчені виділяли молодіжні рухи [Розак].

Явище контркультури далі досліджували радянські вчені Ю. Давидов та І. Роднянська, які систематизували отримані раніше результати вітчизняних та зарубіжних вчених і встановили, що девіантний та ірраціональний характер молодіжної субкультури викликані соціальними перетвореннями, які не можуть бути сприйняті через політичні, соціальні, культурні чи національні фактори [Давыдов Ю. Н.]. Подібним є бачення Ю. Зубка та В. Чупрова, які не тільки поглибили розвиток методологічних засад дослідження даної проблематики, але і розкрили специфіку проявів екстремізму в сучасних реаліях. Для даних вчених явище молодіжного екстремізму виступає своєрідним результатом суспільних деформацій і зумовлюється впливом на процес соціального ставлення молоді особистості низки кризових політичних, соціальних та економічних факторів [Социология молодёжи...].

Наступний етап у дослідженні молодіжного екстремізму – вивчення протестності у субкультурних формах. Цій темі присвячені роботи С. Ковальчука [Ковальчук С. Ю.], А. Райхштата [Райхштат А. О.] та М. Харагезяна [Харагезян М. В.], які досліджуючи екстремістські настрої сучасної молоді звернули увагу на процес трансформації, що відбувався у пострадянських суспільствах і характеризувався відчуженням молоді від соціуму. Дослідження соціокультурних засад, особливостей культурної трансформації та етноконфесійної обумовленості політичного радикалізму та екстремізму поглиблюється у наукових працях О. Римського [Римский А. В.], Ю. Ахромеевої [Ахромеева Ю. В.], які зазначають, що елементи окремих політичних та релігійних доктрин внаслідок їхнього довільного тлумачення та відсутності повноцінних знань про цілі і сутність самої ідеології сприяють появі в окремих осіб різних форм нетерпимості у відстоюванні власного світогляду і стають вагомим компонентом ідейного обґрунтування екстремістської практики. Така практика тісно пов'язана з інформаційно-комунікативним середовищем, яке екстремісти використовують для своїх цілей.

Серед українських суспільствознавців, які зосереджують свою увагу на тенденціях розвитку сучасного молодіжного середовища, варто виокремити праці О. Бень [Бень О. Т.], Ю. Криворучка [Криворучко Ю. З.], В. Довгополюка [Довгополюк В. О.] В. Барабаша [Барабаш В. В.], М. Головатого [Головатый Н. Ф.] та інших. У центрі уваги зазначених науковців перебувають питання процесу визначення молодіжних організацій у сучасному суспільстві, формування нормативних засад українського молодіжного руху, поширення соціальної девіантності у молодіжному середовищі тощо.

Проблемі екстремізму в молодіжних рухах України присвячені праці В. Бакальчука [Бакальчук В. О.] та І. Жданової [Жданова І.]. Специфіку розвитку молодіжних радикальних спільнот аналізують у своїх працях О. Постол [Постол О. Є.] та В. Іщенко [Іщенко В. О.]. Ці автори зазначають, що в сучасному світі до основних екстремістських груп в молодіжному середовищі

можна віднести так звані крайні ліві та крайні праві екстремістські угруповання, ідеологія яких заснована на етнонаціоналізмі та релігійних постулатах. За змістом діяльності суб'єкти екстремізму в молодіжному середовищі поділяються на екстремістські організації, які застосовують форми і методи силового тиску на противника та ті, які здійснюють пропаганду серед потенційних кандидатів. За ступенем організованості можна виділити наступні види молодіжних екстремістських організацій: високоорганізовані та довготривалі; структури з низьким рівнем організації та незначним періодом існування; стихійні групи, які виникають у відповідь на конкретну ситуацію в країні, з конкретного приводу і діють визначений час.

Цілі та завдання екстремістів у молодіжному середовищі мають фундаментальне значення для характеристики даного явища та відображають інтереси суб'єктів суспільних відносин. Вони визначають той кінцевий або проміжний результат, на досягнення якого спрямовані сили і засоби екстремістів. При цьому враховуються умови політичної та оперативної обстановки [Криворучко, с. 11].

Завдання екстремізму в молодіжному середовищі поділяються на стратегічні та тактичні. Стратегічні завдання пов'язані з досягненням екстремістами тих результатів, які носять масштабний характер і в цілому визначають шлях до досягнення поставленої мети. Тактичні ж цілі пов'язані з досягненням менш значимого результату і обмежені по місцю, часу та засобами. Як приклад тактичних цілей екстремістів можна розглядати вимоги звільнення урядом ув'язнених учасників екстремістських організацій. Для вирішення такої тактичної мети екстремісти вдаються до звинувачення влади, а також правоохоронних органів у неправомірній діяльності, проведення тих чи інших короткочасних акцій протесту, силового тиску на місцевий уряд та інше [Криворучко, с. 12].

Важливим для розуміння змісту екстремізму в молодіжному середовищі є його об'єкти, які можна поділити на дві групи. До першої відносяться суспільні відносини та інститути, на які з метою дезорганізації та ослаблення посягають суб'єкти молодіж-

них екстремістських організацій. До даної групи відносяться територіальна цілісність та конституційний лад, внутрішня та зовнішня політика, функціонування державних та громадських організацій. До другої групи відносяться фізичні особи, групи населення, розділені за етнічною, соціальною, релігійною ознаками. Протиправний вплив екстремістів на об'єкти даної групи пов'язаний з вирішенням завдань щодо опосередкованого впливу на першу групу об'єктів. Для прикладу можна згадати організацію та проведення терористичних актів по відношенню до населення, щоб спонукати уряд змінити політичне рішення [Ковальчук, с. 19].

Методи екстремістів в молодіжному середовищі характеризуються великою різноманітністю і можуть бути об'єднані в кілька груп за ознаками їх характеру та цільовим призначенням. Так, виділимо наступні групи методів:

- Методи організаційного характеру. Пов'язані з вирішенням завдань, формуванням сил, засобів екстремістів, з їх підготовкою та використанням відповідних засобів для досягнення цілі.

- Методи переважно прихованого насильницького впливу. Такий вплив може здійснюватися на фізичних осіб та юридичні об'єкти з метою нанесення їм того чи іншого збитку. Такі дії радикалів переважно направлені на те, щоб змусити владу піти на певні поступки.

- Методи обмеженого відкритого силового впливу на противника. Мають переважно демонстративний характер.

- Методи інформаційно-пропагандистського впливу. Спрямовані на дезорієнтацію населення, залучення на свою сторону, отримання підтримки як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівні [Ковальчук, с. 20].

Необхідним елементом змісту екстремізму в молодіжному середовищі є його сили та засоби. В якості основних сил екстремізму в молодіжному середовищі, як правило, фігурують самі учасники громадських об'єднань радикального спрямування. Разом з тим в рамках деяких політичних партій, суспільно-політичних рухів створюються спеціалізовані групи для здійснення

екстремістських акцій, які потребують особливої підготовки виконавців. Як засоби екстремізму в молодіжному середовищі виступають різні предмети і пристрої, із застосуванням яких реалізуються поставлені завдання. До них, зокрема, відносяться засоби збройної боротьби, засоби пропаганди. Активний розвиток науки і техніки зумовлюють посилення деструктивного потенціалу використовуваних засобів. В даний час на популяризацію екстремізму в молодіжному середовищі вагомий вплив справляє мережа інтернет та соціальні сервіси, які популяризують дане політичне явище [Ковальчук, с. 21].

Література:

1. Васильчук Є. О. Соціально-філософські та соціологічні підходи до явища молодіжного політичного радикалізму та екстремізму // Політологічний вісник – 2013 - №69 – С. 125-139

2. Ахромеева Ю. В. Социокультурные основы религиозного экстремизма: автореф. дисс... канд. филос. наук: спец. 09.00.13 «Религиоведение, философская антропология, философия культуры» / Ю. В. Ахромеева. - Воронеж, 2009. - 24 с.

3. Бакальчук В. О. Міжетнічна нетерпимість у молодіжному середовищі в Україні / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. - 2009. - № 2 (11). - С. 117–123.

4. Давыдов Ю. Н. Социология контркультуры: Инфантилизм как тип мировосприятия и социальная болезнь / Ю. Н. Давыдов, И. Б. Роднянская. - М.: Наука, 1980. — 264 с.

5. Іщенко В. О. Нові ліві як суспільний рух у суспільстві, що трансформується: на прикладі України: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. соц. наук: спец. 22.00.03 «Соціальні структури та соціальні відносини» / В. О. Іщенко. - К., 2011. – 19 с.

6. Ковальчук С. Ю. Неформальные молодежные объединения в условиях социальной трансформации современного российского общества: автореф. дисс... канд. соц. наук: спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / С. Ю. Ковальчук. — Волгоград, 2008. — 26 с.

7. Харагезян М. В. Мобилизация маргинальных молодеж-

ных структур в современной России: социологический анализ: автореф. дисс... канд. соц. наук: спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / М. В. Харагезян. - Ростов-на-Дону, 2007. - 20 с.

8. Roszak Th. The making of a counter-culture: Reflections on the technocratic society its youthful opposition / Th. Roszak. — L.: Faber @ Faber, 1971. — 303 p 69.

УДК 070:316.48

Журналістика

ЖУРНАЛІСТСЬКА АРГУМЕНТАЦІЯ ПРИ ВИСВІТЛЕННІ
КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ: ВИДИ, ДОКАЗОВІСТЬ,
КОМУНІКАТИВНА ЛОГІЧНІСТЬ

Літинська М.М.

учениця 5-А класу Ліцею № 5

Івано-Франківської міської ради,

членкиня Івано-Франківського відділення МАЛіЖ

Анотація. У доповіді описано основні проблеми, з якими зіштовхуються журналісти, висвітлюючи конфліктні періоди в житті людини, країни й суспільства. Надаючи якісний аналіз ситуації, що склалася, журналіст виступає у ролі провідника, який надає спільноті інформацію на випередження задля уникнення конфліктної ситуації або ж її вирішення у тій чи іншій галузі суспільного життя.

Ключові слова: аргументація, логіка, конфлікт.

Основною метою журналістської аргументації є пошук і демонстрація істинного стану речей, так як від цього залежить ставлення аудиторії до тих чи інших подій. Найважливішим завданням ЗМІ – запобігати загостренню будь-якого конфлікту й уникати конфлікту інтересів [2].

Що ж являє собою аргументація? Аргументація – це приведення доводів, або аргументів, з наміром викликати або посилити підтримку іншого боку (аудиторії) до порушеного питання [1].

В аргументації розрізняють **тезу** – твердження (або система

тверджень), яке сторона, що аргументує, вважає за потрібне навіяти аудиторії, і довід, або **аргумент**, – одне або кілька пов'язаних між собою тверджень, призначених для підтримки тези [1].

При відборі аргументів журналіст повинен керуватися такими основними логічними вимогами до них [1]:

- в якості аргументів можуть виступати лише справжні положення, які не підлягають сумніву;

- аргументи повинні бути достатніми для доказу цієї тези;

- істинність аргументів повинна бути доведена самостійно, незалежно від тез;

- аргументи не повинні суперечити один одному.

Отже, **тезою** є судження, яке необхідно довести, а **аргументом** є факти, які використовуються для доведення тези.

Як наслідок, формою доведення фактів (демонстрацією) називають спосіб логічного зв'язку між тезою й аргументами.

Коротко поговоримо про **основоположні вимоги** до подачі конфліктних чи спірних питань.

Позиції різних сторін конфлікту мають подаватися **без будь-яких переваг будь-якій стороні**. Балансуючи погляди сторін конфлікту, журналісти створюють в сюжетах чи в ефірі повноцінний «діалог» між ними [3].

При запрошенні конфлікуючих сторін до студії ведучі не повинні віддавати – ні змістом, ні гостротою питань, ні інтонаційно, ні за часом на відповіді, - жодної переваги жодній стороні.

Слід врегулювати й такі речі, як надуживання інтерв'ю з одними й тими самими політиками або експертами у висвітленні подій однорідної тематики.

При висвітленні будь-яких акцій протесту (пікети, мітинги тощо) дані про кількість учасників слід подавати обов'язково з двох джерел – від організаторів акції, і від правоохоронців.

Слід усвідомлювати різницю між опитуванням на вулиці випадкових перехожих (бліц-опитування) і колективною стороною конфлікту. Жодне бліц-опитування не відображає реального стану громадської думки з будь-якого питання, а тому інформаційна цінність такого опитування є надзвичайно низькою.

Для повноцінного і збалансованого висвітлення теми цінною є точка зору представників колективної сторони конфлікту. Для представлення її позиції у конфлікті слід добирати коментарі адекватних і типових представників колективної сторони конфлікту.

Також у матеріалах не має бути **безпідставних узагальнень** ("пенсіонери вважають...", "Івано-Франківсьці проти...") [4].

Узагальнення можуть бути лише в таких випадках:

- це суб'єктивна думка сторонньої людини, яку чітко ідентифіковано;

- є відповідні, цілком достовірні результати соціологічних досліджень;

- референтна група є настільки малою, що журналіст може сам оцінити баланс думок.

Під час планування новин редактори повинні забезпечувати **баланс негативної та позитивної інформації**. Це потрібно, щоб уникнути маніпуляцій та навіювання аудиторії гнітючого сприйняття реальності. Саме із цієї причини доцільно прагнути закінчувати випуски новин позитивною інформацією (розповідь про цікаву людину, місцевість, тварину тощо) [4].

Досить актуальною тематикою на даний час є висвітлення збройного протистояння на Сході України. При цьому, журналістами не рідко порушується принцип конфіденційності у відображенні деякої інформації. Для прикладу, найчастішими помилками є: ідентифікація особистості військового (назва імені та прізвища), ідентифікація обличчя та голосу військових, розповсюдження інформації про кількість зброї, розповсюдження інформації про координати місця дислокації підрозділів (панорамні кадри), не перевірені дані [5].

Висновки. Як бачимо засоби масової інформації відіграють неабияку роль у конфліктах. З одного боку, вони можуть ініціювати й пришвидшувати конфліктні процеси, з іншого - бути регулятором взаємовідносин учасників конфліктів. Журналістика сьогодні має бути живим, чутливим організмом, який функціонує не понад ситуацією, а в її вибоїнах, переживає таку ж стурбованість перед кризами, що й кожен член суспільства.

Література:

1. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/6673>.
2. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/10017/10024>
3. https://tv.suspilne.media/uploads/assets/files/PBC/standarty_iformmovlennia.pdf
4. www.nrada.gov.ua › [samoregulyatsiya_zhurn](http://www.nrada.gov.ua/samoregulyatsiya_zhurn)
5. http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/52684/2/2019_Haladzhu_n_Z-Osnovni_zhurnalistski_203-204.pdf

Педагогічні науки

ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ В 30-Х РОКАХ ХХ
СТОЛІТТЯ

*Лушнай Т. І.,
аспірантка,*

*Миколаївський національний університету
імені В.О.Сухомлинського
м. Миколаїв, Україна*

Архівні матеріали свідчать, що зміцнення економіки країни в період 30-х рр. ХХ ст. позитивно позначилося і на роботі дошкільних закладів. Перш за все, зростала їх мережа та збільшувалась кількість установ, що функціонально безпосередньо спрямовувалась на виховання та розвиток дітей дошкільного віку.

На території України з 1930 р. партійними керівними структурами за допомогою методів тоталітарно-репресивного характеру було встановлено модель загальнорадянської шкільної освіти, хоча офіційного проведення шкільної реформи не було. У цей час педагогічна наука і практика відчувала тиск з боку партійного керівництва, внаслідок чого авторитарна педагогіка витісняє залишки вільного виховання. Відповідно, за таких умов в 30-ті рр. ХХ ст. в дитячих садках України забезпечувався процес формування почуття патріотизму в дітей [1].

Безумовно, увага до проблеми формування саме патріотичних почуттів в дітей відкривала для держави перспективу системної та цілеспрямованої підготовки громадян, відданих ідеям комунізму, що в значній мірі сприяло зростанню кількості дошкільних навчальних закладів та відкриттю нових типів.

У цей час зміст роботи дитячих садків з формування почуття патріотизму в дітей був повністю під владою тенденції щодо забезпечення процесу широкої політехнізації освіти, що була оголошена в 1930 р. як обов'язкова.

Вагомий вплив для визначення змісту педагогічного процесу з формування почуття патріотизму в дітей мала VII Всеукраїнська нарада в справах КДР. На ній було визначено завдання та основні засади комуністичного виховання дітей. Вони повністю відповідали потребам формування почуття патріотизму: «прищепити дітям основи марксистсько-ленінського світорозуміння; виховати з дітей інтернаціоналістів-бійців за всесвітню революцію; виховати вміння активно боротися за побудову комуністичного суспільства; виховати у дітей більшовицьку непримиренність у класовій боротьбі; розвинути в дітей основні політехнічні трудові навички, виховати соціалістичне ставлення до праці і вміння працювати колективно, тим самим сприяючи справі підготовки кадрів для соціалістичного будівництва» [2, с. 7-13].

Так, як система дошкільної освіти не була достатньо розвинутою у 30-х роках XX століття вихователі при організації процесу з формування патріотичного почуття в дітей зверталися до педагогічно невиправданих засобів та методів: формально переносити в площину дошкільля методів і форм роботи зі школи, що призводило до протиріч між виховним процесом та віковими можливостями дошкільників з відповідним значним зниженням рівня його результативності; ігнорувати закономірності розумового та мовного розвитку дітей завдяки використанню термінів, незрозумілих для них; формально «натаскувати» дітей з метою нав'язування їм інформації про суть подій державно-суспільного значення; звертатися до методів педаго-

гічної роботи, що не відповідали поставленим завданням тощо [3].

З 1938 р. педагоги були орієнтовані на роботу щодо комуністичного та патріотичного виховання дітей з опорою на керівну роль виховання на підставі вимог «Програмно-методичних вказівок для вихователів», які ще тривалий період були основним програмним документом для дитячих садків України, проте їх зміст поступово змінювався, удосконалювався в напрямі урахування вікових можливостей дітей дошкільного віку.

З метою формування патріотичних почуттів в дитини пропонувався більш широкий об'єм літературних джерел, зокрема, твори та фрагменти праць К. Чуковського, Л. Толстого, К. Ушинського, В. Маяковського.

Важливою складовою у 30-ті роки ХХ століття почуття патріотизму була відданість ідеалам комунізму поза врахування вікових особливостей дитини дошкільного віку, її обмеженого емоційного та життєвого досвіду, наявності природних інтересів та потреб.

Аналіз джерельної бази дозволяє зробити висновки, що досліджуваний нами період характеризувався становленням відповідних педагогічних підходів, що використовувались для забезпечення процесу формування в дитини дошкільного віку почуття патріотизму, доцільного, з точки зору керівних органів, саме для перемоги комунізму.

Література:

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Либідь, 2006. 424 с.
2. Про Всеукраїнську нараду в справі дошкільного виховання. За комуністичне виховання дошкільника. Харків : НКО УСРР, 1935. №1. С. 7-13
3. Хоменко Г. С. Першочергові завдання дошкільного виховання / Г. С. Хоменко. За комуністичне виховання дошкільника. Харків: НКО УСРР, 1938. №9. С. 6–9

ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ
ЧЕРЕЗ ПОЗИТИВНІ ОБРАЗИ, ВІДЧУТТЯ ТА АСОЦІАЦІЇ

Мартинюк О. В.

*магістр музичного мистецтва,
викладач вищої категорії
КЗПСО «Мистецька школа №2
ім. О. К. Глазунова»
м. Одеса, Україна*

Проблеми музичної пам'яті впродовж декількох століть знаходяться в центрі уваги багатьох вчених, музикантів, педагогів. З одного боку, музична пам'ять вже досить досконально вивчена і можна сміливо користуватися і застосовувати рекомендації, запропоновані в раніше виданих роботах і статтях; з іншого боку проблема залишається. За останнє століття були сформульовані всі аспекти роботи пам'яті, дана величезна кількість порад, вироблені загальні принципи роботи пам'яті, але як весь цей досвід ефективно застосувати окремо кожному індивідові? Із цього приводу є вислів Й. Гофмана: „Жодне правило або порада, дані одному, не можуть підійти нікому іншому, якщо не пройдуть крізь сито його власного розуму і не піддадуться в цьому процесі таким змінам, які зроблять їх придатним для даного випадку” [3, с.94]. Проблема полягає в тому, що спеціально для окремо кожного музиканта немає готового рецепту по запам'ятовуванню музичного твору. На це питання, немає однозначної відповіді. Всі індивідуальні, і тому, рішення, пов'язані з проблемами пам'яті, кожен музикант повинен вміти знаходити для себе, і застосовувати в практичній діяльності (звичайно спираючись на дослідження психологів і авторитетних музикантів) виходячи з індивідуальних психологічних якостей. Відомо також, що процес виучки музичного твору на пам'ять в педагогічній практиці залишено без належного керівництва з боку педагога. Це приводить до того, що учень

залишається з даною проблемою один на один і вирішує її в міру своїх сил і можливостей частенько все тим же способом - багатократним повторенням з постійним вдивленням в нотний текст, з надією на те, що в заступному програванні щось в пам'яті і залишиться. Звичайно, що таким чином стійкий позитивний результат на цій дорозі, і за допомогою такого способу роботи над музичним твором не може бути забезпечений. В процесі спеціальних педагогічних дій музична пам'ять піддається значному розвитку, адже гра на пам'ять, як відомо, розширює виконавські можливості музиканта. „Акорд, зіграний як завгодно вільно по нотах, і на половину не звучить так вільно, як зіграний на пам'ять” - вважав Р. Шуман [6, с.4].

Хороша музична пам'ять (англ. music memory) - це здібність до швидкого запам'ятовування музичного матеріалу, його міцного збереження в свідомості максимально точного відтворення навіть через тривалий термін після виучки. Будучи однією з провідних здібностей, музична пам'ять сполучає різні види (типи) пам'яті: по характеру психічної активності (рухова, емоційна, образна, словесно-логічна), по характеру цілей діяльності (довільна, мимовільна) і за тривалістю збереження матеріалу (довготривала, короткочасна, оперативна).

Для запам'ятовування музичного твору необхідна слухо-образна, емоційна, зорова, конструктивно(словесно)-логічна, рухово-моторна, тактильна (пальцева) пам'ять. Але, в основному виділяють чотири види пам'яті: слухову, зорову, тактильну і моторну (рухову). До теперішнього часу в теорії музичного виконання затвердилася точка зору, згідно якої найбільш надійною формою виконавської пам'яті є єдність слухових і моторних (рухових) компонентів. Цієї точки зору дотримувалися О. Д. Алексєєв, С. І. Савшинський, Л. Маккіннон, Н. І. Голубовська, А. П. Щапов та ін.

Особливості пам'яті пов'язані з особливостями особистості, тому продуктивність пам'яті багато в чому залежить і від вольових якостей людини. Навіть люди з гарною пам'яттю запам'ятовують не все, а люди з поганою пам'яттю не все

забувають. Це пояснюється тим, що пам'ять носить виборчий характер. Те, що відповідає інтересам і потребам людини, запам'ятовується швидко і міцно. Залежно від індивідуальних здібностей кожен музикант спиратиметься на зручніший для нього вид пам'яті. Впливає ж на успішність запам'ятовування - активність людини при сприйнятті ним тих або інших явищ.

Музична пам'ять людини взагалі, багато в чому залежить від цілеспрямованості і інших властивостей особистості. Зосередженість, інтенсивність і стійкість уваги дуже впливають на результат запам'ятовування і мають важливе значення в розвитку музичної пам'яті. Чим краще розвинені ці якості, тим вище продуктивність музичної пам'яті. Коли відсутня увага сенс втрачається. Під час занять діти можуть бути розсіяними і, вибираючи шлях найменшого опору, заучують незрозуміле їм, продовжують вчити музику шляхом багатократних повторень. Безрозсудні методи роботи приводять до того, що виконання виходить з-під контролю: почуття дезорганізують ще незміцнілі звички, а винуватицею провалу вважається пам'ять, хоча вона-то тут винна далеко не в першу чергу. Зібраність подібна до розумового бачення, яке може бути сфокусоване увагою – виборчою спрямованістю свідомості на певну дію або образ.

На запам'ятовування сильно впливає емоційне відношення людини до того, що запам'ятовується. Все те, що викликає яскраву емоційну реакцію, відкладає глибокий слід в свідомості і запам'ятовується міцно і надовго.

Відомо, що запам'ятовування буває довільне (тобто навмисне, спеціально орієнтоване) і мимовільне (тобто невмисне, здійснюване ненавмисно). О. Б. Гольденвейзер, Л. Маккіннон, С. І. Савшинський, Н. І. Голубовська, стверджували, що довільне запам'ятовування краще. Г. Г. Нейгауз, С. Т. Ріхтер, Д. Ф. Ойстрах, С. Є. Фейнберг вважали, що твір повинен мимоволі запам'ятовуватися, як би, „сам по собі”. Обидва способи роботи мають право на існування. Часто музиканти запам'ятовують у результаті усієї роботи над твором. Головне - в змісті, характері, способах здійснення тієї діяльності, в руслі якої протікає

запам'ятовування музики, а також - як, яким чином працювати над твором в процесі його виучки на пам'ять. Але піаніст з прекрасною мимовільною пам'яттю може знати менше, мати менший репертуар, чим піаніст, що розвиває довільну пам'ять і особливо волю до пам'яті, - вона піддається необмеженому розвитку. За словами Г. Д. Артоболевської: „Воля до пам'яті, плюс аналіз твору, плюс образність мислення, плюс періодичні повернення до пройденого репертуару – ось дорога до досягнення найкращих результатів” [2, с.5].

Запам'ятовування по характеру зв'язків (асоціацій), лежачих в основі пам'яті, може бути механічним і осмисленим. Механічне заучування, що досягається шляхом лише багатократного і часто формального, бездумного (неусвідомленого) програвання твору, засноване, головним чином на рухово- моторній пам'яті („пам'яті пальців”). Вона може зрадити виконавцеві при хвилюванні. На відміну від цього осмислене запам'ятовування засноване на розумінні внутрішніх логічних зв'язків між окремими частинами матеріалу. Моторна пам'ять необхідна але як чинник, доповнюючий активне запам'ятовування, яке нерозривно пов'язане зі вслухуванням в музику, - в мелодію, супровід, гармонійні звороти. Необхідно усвідомити логіку в послідовності розділів твору, його форму, в будові того або іншого епізоду, представити гармонійний план, малюнок, фігурації, характерні особливості. Корисним прийомом осмислення матеріалу є порівняння, тобто знаходження схожості і відмінності між предметами, явищами, подіями і т. д.

Якщо учень не може довгий час запам'ятати який-небудь епізод або мелодійну лінію, можна удатися до порівняння, асоціації, „освітлюючої характер твору, яку-небудь його деталь” (як правило, позитивній, оскільки позитивні образи, асоціації довше стримуються в пам'яті, ніж негативні) [4, с.33]. Образ стримується в пам'яті набагато краще, ніж слово. Тому візуалізація використовується для запам'ятовування словесного матеріалу за допомогою емоційної складової візуальних асоціацій. При цьому важлива участь всіх органів відчуттів. І це порівняння, асоціація може викликати інтерес учня і тим самим

допомогти зосередити його увагу. Педагог передусім повинен направляти увагу учня на ті виразні і образотворчі моменти, повз яких учень проходить у своїй самостійній роботі; у потрібних випадках він словесно визначає ці моменти, а також пояснює логіку розвитку музики. У педагогічній практиці неможливо обходитися без тих або інших словесних пояснень змісту музики, проте, тут потрібні уміння і тактовність, оскільки невдало підібрані слова, наприклад, такі, які створюють дуже буденний, прозаїчний образ, можуть не прояснити, а затуманити дійсний поетичний зміст музики. К. Н. Ігумнов, наприклад, відзначав: „... Я не уявляю собі музики ради музики, без людських переживань. Не можна сказати, щоб я обов'язково уявляв собі програму твору. Ні, те, що я собі уявляю, - це не програма. Це лише якісь думки, відчуття, зіставлення...” [5, с.65]. Г. Г. Нейгауз, наприклад, говорить: „Маючи справу з середніми за здібностями учнями... я часто удаюся до збудження їх творчої уяви шляхом різних асоціацій. Це допомагає направити їх думку на створення художнього задуму, образу” [5, с.173]. З'єднання чутних звуків з позамузичними образами і уявленнями, що мають схожу поетичну основу, будить емоційну пам'ять (пам'ять на відчуття), про яку говорять, що вона буває сильніша за пам'ять розуму. Поза сумнівом, твір, вивчений таким методом, при якому зміст музики ув'язується з широким спектром асоціацій, буде не лише виразніше виконано, але і міцніше засвоєно. Безперестанна розумова робота, постійне вдумування в те, що грається - запорука успішного запам'ятовування твору пам'ять. Добре запам'ятовується тільки те, що добре зрозуміле. Тому учень повинен думати про те, що він робить і думати дуже зосереджено до тих пір, поки не натреновані необхідні звички. На першому зайнятті необхідно пов'язувати аплікатуру з фразуванням адже звички, подібно до пам'яті, чітко утримують перше враження. Чим яскравіше враження – тим небезпека забування менша. Виразна гра надає незамінну допомогу пам'яті. Можна сказати, що увесь секрет виучки полягає в здатності приділяти увагу тільки одному предмету в кожен цей момент.

Коли твір вже вивчений напам'ять, він потребує регулярних повторень для закріплення в пам'яті. Для зміцнення запам'ятовування корисно програвати п'єсу на пам'ять в дуже повільному темпі: сильно уповільнена гра гальмує дію усіх автоматичних зв'язків, і безпомилковість гри гут цілком залежить від внутрішньої чутності і знання кожної фрази. Також добре грати п'єсу на пам'ять з деяким числом нарочитих, несподіваних зупинок: якщо ці зупинки не ведуть до обриву нитки пам'яті, значить, п'єса вивчена міцно. Як показують дослідження психологів, повторення вивченого матеріалу виявляється ефективним тоді, коли воно включає щось нове, а не просте відновлення того, що вже було. У кожне повторення необхідно завжди вносити хоч якийсь елемент новизни або у відчуттях, або в асоціаціях, або в технічних прийомах. В. І. Муцмаєр у своїй роботі „Вдосконалення музичної пам'яті в процесі навчання гри на фортепіано” рекомендує при повторенні встановлювати нові, не помічені раніше зв'язки, залежності між частинами твору, мелодією і акомпанементом, різними характерними елементами фактури, гармонії. Різноманітність вражень і виконаних дій в процесі повторень музичного матеріалу допомагає утримувати увагу впродовж тривалого часу [7]. Повторення по нотах повинне регулярно чергуватися з програванням на пам'ять. Уявні повторення твору розвивають концентрацію (зосередженість) уваги на слухових образах, таку необхідну під час публічного виконання, посилюють виразність гри, поглиблюють розуміння музичного твору.

Для актівізації запам'ятовування психологи рекомендують активізувати образну пам'ять, пов'язану з пам'яттю на різні відчуття. Увага граючого може поперемінно звертатися до різних аспектів музики. У дану мить воно може бути зосереджено на мелодії, в наступну - на звучанні баса або на педалі, а довкола цього всього, на периферії свідомості, знаходиться вся музика в цілому. Все слухається, хоча переважна увага приділяється чомусь одному в кожен даний момент.

На думку англійської дослідниці проблем музичної пам'яті Л. Маккіннон, „спосіб аналізу і встановлення свідомих асоціацій є єдино надійним для запам'ятовування музики... Лише те, що відмічено свідомо, можна пригадати згодом із власної волі” [6, с.43]. Аналогічної точки зору на дану проблему дотримувався також А. Корто: „Робота над запам'ятовуванням має бути цілком розумною і повинна полегшуватися допоміжними моментами відповідно до характерних особливостей твору, його будови і виразних засобів” [8, с.186]. Розуміння твору дуже важливе для його запам'ятовування, тому що саме процеси розуміння використовуються як прийоми запам'ятовування.

Виховання сприйнятливості і спостережливості, розвиток уяви, асоціювання зачуваного матеріалу з різними рухами, відчуттями, зоровими образами, а також активізація при цьому слуху сприяють розвитку музичної пам'яті. Уява учня має бути в змозі активно працювати і поза грою і під час гри. Самий процес гри є в першу чергу саме роботою уяви, яка направляє і підпорядковує роботу ігрового апарату, тобто рухову техніку. Проте під час гри робота уяви повинна координуватися з даними сприйняття (тобто з тим, що вже прозвучало) і розмірюватися з наявними в кожен даний момент технічними можливостями.

Пам'ять виконавця взагалі повинна зберігати велику кількість осмислених, емоційно забарвлених слухових уявлень (емоційно-звукових комплексів): - звуко-рухові комплекси, накопичені в процесі роботи над вправами; - емоційно-звуко-рухові комплекси, накопичені в процесі роботи над п'єсами.

Під час гри пам'ять без щонайменшого запізнення висуває в свідомості потрібні емоційно-звуко-рухові комплекси, а також різного роду технічні і допоміжні уявлення. Для виконання музики не досить слухового і тісно з ним зв'язаного емоційного передбачення. Необхідно:

- щоб потрібні ігрові рухи були досить звичними і могли протікати в достатній мірі, але зовсім не цілком, автоматично;
- щоб слухові уявлення тягнули за собою достатню, але не надмірну, кількість технічних уявлень, а саме: уявлення потріб-

них клавіш і апілікатури, уявлення про відстані між клавішами, про торкання з клавішами, уявлення про положення (становищ) і рухів пальців, руки, корпусу (якщо кількість цих уявлень надмірна, то вони можуть пригнічувати слухові уявлення і емоційний тонус; тоді гра стає ремісничою).

Якщо рухи рук і пальців раптом стають менш упевненими, то це відразу відбивається на звучанні і емоційному тонусі гри. Упевненість рухів залежить від повної упевненості пам'яті, від стабільності апілікатури; якщо того і іншого немає, то і упевненість рухів знаходиться під загрозою.

При виконанні треба прагнути весь час тримати в центрі уваги нитку звучань і емоційних станів. В той же час треба враховувати, що на естраді часто не лише зменшується, а посилюється потреба свідомого управління ігровими рухами, що викликається, головним чином, ослабінням автоматизмів (унаслідок появи незвичного числа відволікаючих подразників). Тому граючий має бути у будь-який момент готовий „прийти на допомогу” своїй техніці як шляхом посилення слухових імпульсів (старатися в найважчих місцях грати змістовно і виразно), так і шляхом опори на міцно вироблені технічні уявлення: корисно навіть задалегідь намітити собі, на які абсолютно конкретні технічні об'єкти направити увагу в різних місцях п'єси. З іншого боку, дуже поважно, щоб всі створювані руховою уявою рухи негайно підкорялися слуховій уяві і через її дію отримували свій остаточний вигляд.

Діти за своєю суттю взагалі ближче до поетів, ніж до логіків, завдяки величезній ролі, яку грають у них чуттєві враження і переживання. Існує ціла наука про психофізичну структуру дитячих образів - ейдетика (у перев. з греч. „ейдос” - образ). Ось чому викладання має бути яскравим і образним в першу чергу і логічним в другу. Розвивати пам'ять можна в будь-якому віці. Необхідно займатися хоч би по півгодини в день, але обов'язково щодня. Авралом нічого зробити не можна. Зростання завжди відбувається непомітно.

Пропонуючи учню вивчити простий етюд, для його легкого, швидкого і міцнішого запам'ятовування, можна навіть в етюд

вкладати літературні уявлення (мається на увазі придумання, вигадання віршів-підтекстовок). Саме на найпростішому матеріалі - етюді - можна навчити учня простій, живій, як би розмовній, музичній мові. Причому почути її учень може сам (або за допомогою педагога), фантазуючи образи і вигадуючи ту або іншу програму. Це учить свідомості, вмінню у виконанні зв'язно і просто виразити музичною мовою все, що може зустрітися у змісті кожної граючої речі, а також краще запам'ятати на пам'ять музичний матеріал.

Пристаючи до вивчення нової п'єси, для того, щоб розбудити її образне сприйняття у учня, можна запропонувати учневі намалювати те, що навіває образ п'єси. Таким чином, за допомогою віршів-підтекстовок або розповіді, супроводжуючої гри і малюнків можна збудити уяву, фантазію учня, викликати у нього інтерес. Все це допомагає конкретизувати музичний образ, навіть знаходити потрібні рухи рук, і, звичайно ж, розвивати музичну пам'ять.

Від педагога в кожен даний момент роботи потрібна велика увага, такт і розуміння особливостей учня. Здійснення уміло поставлених перед учнем завдань доставить радість не лише учневі, але і педагогові, а також допоможе здолати труднощі, що виникли в процесі виучки твору.

Для того, щоб пам'ять працювала плідно, найважливішою умовою є усвідомлена установка на запам'ятовування. У тих випадках, коли такої установки немає, навіть багатократне виконання граємого твору може не привести до запам'ятовування. Як говорив І. Гофман: „Кращий спосіб навчитися запам'ятовувати – це запам'ятовувати” [3, с.181]. При цьому один музикант спирається в першу чергу на слухову пам'ять, інший - на слухомоторну, третій - на зорову, четвертий - на логічні асоціації і теоретичний аналіз і т. п. Швидкості і міцності запам'ятовування сприяє інтерес до того, що вивчається і зосередження на ньому уваги.

Література:

1. Алексеев О. Д. Методика навчання гри на фортепіано. – М.: Музика, 1978. – 288с.

2. Артоболевська Г. Д. Хрестоматія маленького піаніста. – М.: Радянський композитор, 1991. – 140с.
3. Гофман Й. Фортепіанна гра. Відповіді на питання про фортепіанну гру. – М.: Державне музичне видавництво, 1961. – 245с.
4. Любомудрова Н. А. Методика навчання гри на фортепіано. – М.: Музика, 1982. – 143 с.
5. Майстри радянської піаністичної школи: нариси / під ред. О. Миколаєва. – М., 1961. – 242с.
6. Маккіннон Л. Гра на пам'ять. – Л.: Музика, 1967. – 144 с.
7. Муцмахер В. І. Вдосконалення музичної пам'яті в процесі навчання гри на фортепіано. – М.: Музика, 2009. – 185с.
8. Петрушин В. І. Музична психологія. – М., 1997. – 384с.
9. Савшинський С. І. Робота піаніста над музичним твором. – М.: Музика, 2004. – 183 с.
10. Теплов Б. М. Психологія музичних здібностей. – М.-Л.: АПН, 1947. – 336с.
11. Щапов А. П. Фортепіанна педагогіка. – М., 1960. – 172с.

УДК658.8

Економічні науки

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЛОЯЛЬНІСТЮ СПОЖИВАЧІВ

Овсієнко Н.В.,

*К.Е.Н., старший викладач кафедри
маркетингу імені А.Ф.Павленко
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Анотація: лояльність споживачів можна визначити як одною із складових конкурентних переваг та те, що приносить прибуток підприємству. Це є причиною того, що лояльність споживачів є складним процесом, який має бути під управлінням. Процес управління лояльністю споживачів має породжувати якісну та

ефективну програму лояльності. Але більшість розуміє процес управління лояльністю, як процес розбудови програми лояльності, запровадження бонусних чи дисконтних програм.

Ключові слова: лояльність споживачів, маркетинг, маркетингова стратегія.

Процес управління лояльності можна розглядати, як будь-який процес в процес в менеджменті. Отже, на основі такого підходу процес ділиться на чотири основні етапи, які і є функціями управління: планування, організація, мотивація, контроль.

В своїй праці «Маркетингове управління лояльністю споживачів» М.М. Іваннікова розглядає такий підхід, але з певними доповненнями. Перший етап, це ІБ організація та дослідження, де підприємство має створити окрему групу, яка буде займатися управлінням лояльністю, ставити цілі та завдання програм лояльності, проводити аналіз поточної клієнтської бази. Другий етап, це аналітика та методологія, що включає аналіз споживчих потреб та цінностей і сегментація споживачів на цій основі. Залежно від цього підприємство виставляє пріоритети та оцінює можливість отримати максимальну вигоду від поділених сегментів.

Після цього доцільно обрати види програм лояльності. Третій етап, включає економічне обґрунтування та фінансування, де підприємство визначає бюджет програми лояльності, оцінює можливі ризики, у разі необхідності пошук додаткових джерел фінансування. Четвертим етапом є контроль та коригування у операційному, тактичному та стратегічному періоді.

Також підприємство оцінює результати програми лояльності на кожному з етапів введення. Відповідно до цього робота коригуючих дій для покращення ефективності програм [1, с.65- 66]. Для того, щоб мати ефективну програму лояльності підприємство має налагодити процес управління лояльністю споживачів.

Управління лояльністю може бути розрахована на різні суб'єкти ринку, крім споживачів, це посередники, персонал та власники. Важливою особливістю в управлінні лояльністю споживачів є те, що всі зазначені функції менеджменту є

рівноправними та необхідними для виконання. Це пов'язано з тим, що лояльність споживачів сприяє збільшенню прибутку підприємства безпосередньо, а інші суб'єкти є лише помічниками в реалізації продукції споживачам.

Управління лояльністю споживачів має відповідати наступним принципам:

- цілісність стратегії (процес управління лояльністю може бути направлений на різне коло об'єктів, але важливо застосовувати єдині підходи взаємодії);

- увага до індивідуальних характеристик (важливо, щоб програми лояльності враховували індивідуальні характеристики споживачів для збільшення її ефективності);

- гнучкість (швидка адаптація до змін, що відбуваються на ринку, конкурентів та поведінці споживачів);

- заохочення та стимули (програма лояльності має будуватися на постійному заохоченні як в матеріальному, так і нематеріальному аспекті);

- отримувати вигоди з обох сторін (управління лояльністю має приносити вигоди і для підприємства, і для споживача); – еквівалентність (вкладенні зусилля з боку підприємства мають відповідати мірі лояльності споживачів);

- розвиток (програма лояльності має розвиватися для того, щоб у споживачів був інтерес до товарів підприємства) [2, с.315].

Отже, розуміння та формування чіткого процесу управління лояльністю споживачів призводить до створення ефективної програми лояльності на підприємстві. Оскільки це передумова формуванню лояльності серед споживачів та перехід до створення програми лояльності і оцінювання ефективності програми лояльності у діяльності підприємства. А також як будь-який процес його необхідно контролювати та оцінювати можливі ризики. Важливо також розуміти, що ризики можуть виникати на кожному з етапів процесу управління лояльністю. Тому підприємство має вибудувати чітку стратегію з чіткими діями щодо вирішення ризиків, які можуть виникнути.

Література:

1. Іваннікова М.М. Маркетингове управління лояльністю споживачів. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2020. Вип. 3. С. 62-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2014_3_8.
2. Неткова В.М. Процес управління лояльністю: теоретичні основи та практичні аспекти. Економіка і суспільство: зб. наук. пр. Київ, 2017. Вип. 8. С. 313-320.

УДК 629

Природничі науки

ЗАСТОСУВАННЯ ГІС-ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ

Олішкевич С.П.,

*студент географічного факультету
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Розвиток логістики в сучасних умовах тісно пов'язаний з застосуванням геоінформаційних систем, які забезпечують можливість ефективного використання транспортних засобів з метою оптимального планування робіт та перевезень, оперативного контролю місцезнаходження об'єктів та стану бортових пристроїв, ефективного управління транспортними потоками.

Транспорт – це сфера матеріального виробництва, яка здійснює перевезення людей та вантажів. В структурі суспільного виробництва транспорт належить до сфери виробництва матеріальних послуг. Витрати на виконання транспортних операцій становлять до 50 % від суми загальних витрат на логістику.

Логістика на сучасному етапі – це визнана діяльність в бізнесі з управління товарними, фінансовими та інформаційними потоками підприємства з метою оптимізації витрат і збільшення конкурентоспроможності. Активний розвиток дистрибуції збільшення кількості складів і логістичних комплексів, широке впровадження сучасних логістичних технологій українськими компа-

ніями з метою оптимізації витрат товарообігу і посилення ролі України як транзитної держави роблять вітчизняний ринок логістичних послуг одним з найперспективніших секторів економіки, що динамічно розвиваються. Розвиток логістики в сучасних умовах тісно пов'язаний з застосуванням інформаційно-навігаційних систем, які забезпечують можливості ефективного використання транспортних засобів з метою оптимального планування робіт та перевезень, оперативного контролю місцезнаходження об'єктів та стану бортових пристроїв, ефективного управління транспортними потоками. Вже зараз використання глобальних систем навігації є неофіційним стандартом руху транспортних засобів всіх солідних транспортно-логістичних компаній, зокрема присутніх в Україні: як міжнародних (UPS, FedEx – США; TNT – Голландія; DHL, Schenker – BTL, Spaarman GmbH, Militzer & Munch – ФРН; Kuehne & Nagel, Panalpina – Швейцарія; Geodis, FM -Logistic – Франція), так і українських (Рапід, Орлан – Транс, Укрінтеравтосервіс та ін.). Подібні системи дають можливість не лише “бачити” місцезнаходження вантажу на всій території земної кулі, а й надають ще цілу низку переваг. Серед них можливість точно планувати процес доставки, за необхідності втручаючись у процес перевезень, відслідковувати переміщення вантажів, стає легше планувати завантаженість своїх складських приміщень [1]

Головна перевага геоінформаційних технологій укладена в наборі засобів створення і об'єднання баз даних з можливостями їх географічного аналізу і наглядної візуалізації у вигляді карт, графіків, діаграм, прямої прив'язки один до одного всіх атрибутивних та графічних даних. ГІС дозволяє відображати і аналізувати бізнес інформацію новими методами, виявляти приховані раніше взаємозв'язку, приклади і тренди.

Фахівці в області логістики використовують ГІС у різних областях своєї діяльності для аналізу та відстеження поточного стану і тенденцій зміни певної галузі ринку, при плануванні маркетингової активності, для вибору оптимального за різними критеріями розташування нових торговельних точок, складів, філій фірми виробничих потужностей, для вибору ефективних

шляхів розподілу продукції найкоротших або найбільш безпечних маршрутів перевезень, а також навіть для демографічних досліджень, визначення прив'язаного до території попиту на продукцію. [2]

Найцінніша властивість ГІС полягає не тільки в тому, що ці системи здатні обробляти спільно досить різномірну інформацію, а й здатні вони це робити тому, що в якості загального ключа всіх наборів даних у них використовується географічне (просторове) положення. Звичайно ГІС представляє інформацію у вигляді карт і за допомогою символів, інтегруючи дані з різних джерел у загальній географічній системі відліку. Дивлячись на карту, людина дізнається, що знаходиться в області простору, що його цікавить, де перебувають ті або інші об'єкти й процеси, як вони розподілені в просторі, як до них можна добратися по автодорогах або в інший спосіб, що граничить із ними й що перебуває поблизу. При інтерактивній роботі з картою на комп'ютері ГІС може видати нову інформацію, що не є присутнім у явному виді на карті. Наприклад, можна визначити зміну в часі якої-небудь характеристики – скажемо, вмісту шкідливих речовин у довкіллі на фіксованій території, знайти найбільш ефективний маршрут переміщення з однієї крапки в іншу, змодельовати реакцію на виникнення нового об'єкта й визначити необхідні відновлення в системі.[3]

Висновок. Вплив технологій геоінформаційних систем у розвиток транспортної інформаційної системи та управління інфраструктурою є значними. ГІС визнається у всьому світі як найефективніший інструмент інтеграції усіх типів даних, необхідних для транспортного сектора. Величезний обсяг інформації, пов'язаної з транспортною інфраструктурою в країні, може бути об'єднаний для максимально ефективного використання в плануванні, проектуванні, будівництві, технічному обслуговуванні та управлінні транспортною системою.

Література:

1. Навчальний посібник / Пітак І.В., Негадайлов А.А., Масікевич Ю.Г., Пляцук Л.Д., Шаповров В.П., Моїсєєв В.Ф./ – Чернівці:, 2012.– 273с. 2. Смирнов І.Г. Логістика: просторово-

територіальний вимір. – К., 2004. – 335 с 3.Орлан. Торговий випуск концерну “Орлан”. Спецвипуск. – 2002, 8 жовтня. – 4 с.

УДК 331.5

Економічні науки

ЕКОНОМІКА РИНКУ ПРАЦІ КАНАДИ

Остапенко Ю.О.

*студентка економічного факультету
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Існують декілька класифікацій ринку праці. Одна з них - класифікація ринків праці за обсягом: внутрішній, національний, міжнародний та світовий. Розрізняють зовнішній, або професійний, ринок праці і внутрішній ринок.

Зовнішній ринок охоплює відносини між продавцями і покупцями робочої сили в масштабах країни, регіону, галузі. Це відносини, що виникають з приводу наймання працівників відповідної професії, спеціальності, а отже, потребують жорсткої класифікації робіт і чіткого визначення їх змісту. На зовнішньому ринку діють галузеві профспілки, які об'єднують працівників окремих галузей, а також профспілки, які об'єднують працівників за професіями. Зовнішній ринок характеризується значною плинністю кадрів, тобто він припускає можливість вільного переходу з одного місця роботи на інше.

Внутрішній ринок передбачає рух кадрів всередині підприємства, переміщення з однієї посади (роботи) на іншу. Це переміщення може відбуватися як по горизонталі, так і по вертикалі. По горизонталі - переведенням на інше робоче місце без змін у кваліфікації, без підвищення в посаді. По вертикалі - переведенням на інше робоче місце з підвищенням у посаді або на роботу, що потребує вищої кваліфікації.

Розвиток внутрішнього ринку сприяє зниженню плинності

кадрів, оскільки підприємство зацікавлене в збереженні працівників, які знають специфіку його виробництва. Профспілки об'єднують працівників підприємства незалежно від їхніх професій. Зайнятість тут гарантується більшою мірою, ніж на зовнішньому ринку праці, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності використання трудового потенціалу. [1] Зовнішній і внутрішній ринки тісно пов'язані. У країнах з розвинутою економікою може переважати як один, так і інший ринок праці.

Наприклад, у США переважає зовнішній ринок праці, в Японії - добре організований внутрішній ринок.

Практика функціонування ринків праці в багатьох країнах свідчить про існування відкритого і прихованого ринків праці.

На відкритому ринку представлене все працездатне населення.

Це насамперед організована, офіційна частина ринку - населення, яке перебуває на обліку в державних службах зайнятості, тобто безробітні, а також випускники державної служби професійного навчання.

Друга, неофіційна, частина охоплює тих громадян, які намагаються влаштуватися на роботу через прямі контакти з підприємствами або з недержавними структурами працевлаштування і професійного навчання.

До прихованого ринку належать працівники, які зайняті на підприємствах і в організаціях, проте мають велику ймовірність опинитися без роботи з причини зниження темпів розвитку виробництва, його конверсії, ліквідації колишніх економічних і виробничих взаємозв'язків. [1-2]

Ринок праці підрозділяється на окремі частини - цільові ринки, які називаються сегментами.

Сегментація ринку праці - це поділ працівників і робочих місць на замкнуті сектори, зони, які обмежують мобільність робочої сили своїми рамками.

Ознаками сегментації можуть бути:

- територіальне положення - регіон, місто, район тощо;

- демографічні характеристики - статеві-віковий і сімейний склад населення;
 - соціально-економічні характеристики - рівень освіти, професійно-кваліфікаційний склад працівників, стаж роботи тощо;
 - економічні критерії - розподіл покупців за формами власності, за їхнім фінансовим станом; розподіл продавців за рівнем матеріальної забезпеченості та ін.;
 - психографічні показники - особисті якості працівників, їх належність до певних верств і прошарків суспільства тощо;
 - поведінкові характеристики - мотивація зайнятості та ін.
- Великого значення набуває створення сегментів для тих, хто особливо потребує соціальної підтримки з боку держави.

Це такі малоконкурентоспроможні групи осіб, яким потрібна робота: молодь, котра досягла працездатного віку, працівники похилого віку, інваліди, жінки з дітьми.

Залежно від того, які склалися стосунки між найманими працівниками і роботодавцями, в якій спосіб регулюються ці відносини, ринок праці може бути жорстким або гнучким.[2]

До 70-х років ХХ ст. у країнах розвинутого капіталізму, для яких на той період характерними були економічне зростання, повна зайнятість, маловідчутна інфляція, функціонував жорсткий ринок праці. Йому було притаманне державне регулювання і великий вплив профспілок.

Ринок характеризувався гарантією і стабільністю зайнятості, що забезпечувалося політикою повної зайнятості та системою соціального страхування, регламентацією звільнення працівників, забезпеченням трудящих стабільними доходами через узаконення статусу профспілок та їхніх прав, розробленням систем оподаткування та допомоги, які гальмують процес поляризації доходів, стабільністю місця роботи, її безпеки.

Структурна перебудова в економіці цих країн в умовах жорсткого ринку супроводжувалася кризовими явищами у виробництві, зростанням безробіття. Це призвело до поширення концепції гнучкого ринку праці. Його можна характеризувати як форму пристосування ринку праці до структурної перебудови економіки.

Гнучкість ринку праці передбачає:

- оперативне реагування на зміни кон'юнктури ринку праці, тобто зміни попиту, пропозиції і цін, що виявляється відповідно у зміні обсягу, структури, -якості та ціни робочої сили;
- територіальну та професійну мобільність працівників;
- гнучкість підприємства, яка виявляється в гнучкому регулюванні обсягів продукції, що випускається, у використанні нових форм організації виробництва і праці, управління кадрами;
- різноманітність форм наймання і звільнення;
- різноманітність форм професійно-кваліфікаційної перепідготовки;
- гнучкість диференціації заробітної плати;
- гнучкість у регулюванні витрат на робочу силу;
- гнучкість режимів роботи та розподілу робочого часу;
- різноманітність методів і форм соціальної допомоги;
- різноманітність методів і форм зайнятості. [2,с.63]

На підприємствах зазначені вимоги забезпечуються зокрема, введенням режимів неповного робочого часу (скороченого робочого дня), надомної праці, роботи за викликами, гнучких режимів робочого часу, а також найманням тимчасових працівників.

Отже, виходячи з вище наведеної інформації, можемо упевнитись про стабільність та інноваційність ринку праці Канади. Вона поступово змінюється, стаючи впевненішим опонентом для інших країн.

Література:

- 1.Гриненко А. М. Соціальна політика : навч.- метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. - К. : КНЕУ, 2013. - 309 с.
2. Кір'ян Т. Насущні проблеми соціальної політики//Праця і зарплата. - 2010. - № 8. - С. 4-5
3. The World Bank (<https://www.worldbank.org/en/home>)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ СОРТІВ
СОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ В УМОВАХ ЗОНИ
ДОСТАТНЬОГО ЗВОЛОЖЕННЯ

*Панасюк Руслана Миколаївна,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Львівський національний аграрний університет
м. Дубляни, Україна*

Анотація: У статті представлено перелік нових скоростиглих сортів сої української селекції та результати вивчення формування їх урожайності у ґрунтово-кліматичних умовах зони достатнього зволоження.

Ключові слова: соя, урожайність, зерно, сорт

Впродовж 2017-2019 рр., з метою вивчення нових скоростиглих сортів сої української селекції, на дослідному полі кафедри технологій у рослинництві Львівського національного аграрного університету, закладали польові дослідження. Облікова площа ділянки – 20 м². Розміщення варіантів методом рендомізації. Повторність досліду триразова. У дослідженнях були використані сорти сої: Вишиванка, Устя, Сузір'я, Хвиля, Вільшанка, Муза, Арніка, Сіверка (оригінація ННЦ «Інститут землеробства НААНУ»).

Зазначимо, що всі сорти відносяться до скоростиглої групи – вегетаційний період коливається в межах від 83 до 107 діб та характеризуються підвищеною стійкістю до ураження найбільш поширеними хворобами, а також є стійкими до розтріскування бобів і осипання зерна. Дані сорти можуть використовуватись як попередник для озимих культур, а також є придатними для поживних посівів – наприклад сорт Сіверка.

Під час проведення дослід супроводжувався обліками та лабораторними аналізами згідно відповідних методик [1-4].

Наші дослідження показали, що усі сорти, які вивчались,

характеризувались підвищеною врожайністю. Проте, сорт Муза виявився найврожайнішим сортом, що забезпечив урожайність зерна на рівні 3,94 т/га, що на 1,17 т/га, або 42,2% вище контролю (табл.).

Таблиця - Урожайність сортів сої, у середньому за 2017–2019 рр., т/га

Сорт	Урожайність, т/га	Приріст від сорту	
		т/га	%
Устя	2,77	–	–
Муза	3,94	1,17	42,2
Арніка	2,79	0,02	0,7
Хвиля	2,82	0,05	1,8
Вільшанка	3,30	0,53	19,1
Сіверка	2,91	0,14	0,5
Вишиванка	2,97	0,20	7,2
Сузір'я	3,13	0,36	13,0

НІР₀₅ т/га 2017 р. – 0,11

2018 р. – 0,13

2019 р. – 0,12

Таким чином, вивчення нових скоростиглих сортів сої української селекції, в умовах зони достатнього зволоження, дає можливість на майбутнє вирішення питання повної реалізації їх генетичного потенціалу, а також одержання врожайності зерна на рівні 2,77-3,94 т/га.

Література:

1. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта. 5-е изд., доп. и перераб. Москва : Агропромиздат, 1985. 351 с.
2. Комп'ютерні методи в сільському господарстві та біології / О. М. Царенко, Ю. А. Злобін, В. Г. Склар, С. М. Панченко. Суми : Університетська книга, 2000. 203 с.
3. Мойсейченко В. Ф., Єщенко В. О. Основи наукових досліджень в агрономії : підручник. Київ : Вища школа, 1994. 334 с.
4. Основи наукових досліджень в агрономії / В. О. Єщенко, П. Г. Копитко, В. П. Опришко, П. В. Костогриз. Київ : Дія, 2005. 288 с.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Реблян Антоніна

викладач факультету туризму

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Анотація: У статті приділяється увага процесу формування інформаційної культури фахівців готельно-ресторанного господарства, та її складових. Розкрито тлумачення поняття «інформаційна культура» та його значення у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму та готельно-ресторанної справи.

Ключові слова: професійна культура, інформаційна культура фахівців готельно-ресторанного господарства, інформаційні технології.

Бурхливий розвиток готельно-ресторанної індустрії, підвищення рівня потреб населення до якості послуг в останні роки стали вимагати принципово нового змісту професійної підготовки фахівців галузі готельно-ресторанного господарства, спрямованого на формування цілісної професійної культури у майбутніх фахівців.

Оскільки професійна культура особистості знаходиться під значним впливом особливостей та специфіки певної сфери діяльності, то встановлення складових професійної культури ми пов'язуємо із з'ясуванням особливостей цієї галузі та специфіки діяльності її працівників.

Сервіс як культурний феномен є частиною побутової культури, що протягом багатьох століть створював особливі матеріальні, естетичні, етичні цінності для задоволення повсякденних потреб людини.

Специфікою діяльності закладів готельно-ресторанного господарства є виробництво, реалізація та надання послуг. Працівники цих закладів повністю або частково виконують послуги в

присутності клієнта, замовника й несуть відповідальність за якість, терміни виконання та культуру обслуговування. У змісті праці робітників закладів готельно-ресторанного господарства можливо виділити такі елементи трудового процесу як спілкування з клієнтами, проектування послуг, технологічне керівництво або самостійне виконання послуг.

Зміст діяльності управлінського складу підприємств індустрії гостинності має значну складність, оскільки передбачає здійснення управління всім виробничим процесом, його матеріально-технічним забезпеченням, формуванням та обслуговуванням технологічного обладнання, управління колективом підприємства, вибудовування стратегії й тактики діяльності та розвитку підприємства, створенням його іміджу, налагодження відносин з клієнтами, замовниками, постачальниками, конкурентами, владними структурами, представниками державних установ тощо.

Сучасні підприємства є високотехнологічними закладами, то фахівець готельно-ресторанної справи, за для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, повинен планувати, управляти й контролювати технологічними й виробничими процесами. Це передбачає знання технологій та організації готельно-ресторанного господарства, технологій управління виробництвом, наданням послуг гостинності та управлінням їхньою якістю тощо. Означене свідчить, що професійна діяльність фахівців готельно-ресторанного господарства несе ознаки професій типу «людина – техніка(технологія)», робить діяльність цих фахівців поліфункціональною, а їх професійну культуру багатоаспектним явищем.[1]

На думку Л. Винарик, інформаційна культура – це рівень практичного досягнення розвинутої інформаційної взаємодії і всіх інформаційних відносин у суспільстві, міра досконалості в оперуванні будь-якою необхідною інформацією.

Інформаційну культуру необхідно розглядати як обов'язкову складову частину професійної діяльності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, яка формується протягом усього життя у процесі виконання певних завдань, що постають перед ними. Саме тому майбутній фахівець повинен мати певний рівень

навиків взаємодії з інформаційним середовищем вже на початковому етапі своєї діяльності.

Інформаційна культура є продуктом різноманітних творчих здібностей студентів галузі готельно-ресторанної справи і виявляється у конкретних навичках використання технічних пристроїв (від телефону до персонального комп'ютера, комп'ютерних мереж); у здатності використовувати у процесі фахової підготовки комп'ютерні інформаційні технології, базовою складовою частиною яких є програмне забезпечення; в умінні отримувати інформацію з різних джерел: як з періодичної преси, так і з електронних комунікацій, представляти її в зрозумілому вигляді та вміти ефективно використовувати; у володінні аналітичної обробки інформації; у знанні особливостей інформаційних потоків у своїй професійній діяльності. Вплив інформаційних технологій на розвиток галузі готельно-ресторанної справи є досить високим у сучасному світі. Так як фахівці визначеної сфери мають:

- вміти використовувати програми пакету Microsoft Office;
- розв'язувати практичні завдання за допомогою комп'ютерної та офісної техніки;
- створювати різноманітні презентації;
- формувати меню та барні карти;
- розробляти логотипи ресторанних закладів;
- працювати з Web-ресурсами.

Саме цей перелік означає зв'язок між потребами сучасного ринку та змістом професійної освіти.[2, ст.76]

При такому підході у того, хто навчається повинна складатися свідомо мотивована на постійне розширення професійного та загальнокультурного кругозору, а також уявлення про відкритість системи знань, які набуваються у закладах освіти, переконання у тому, що основу міцності та надійності знань дає лише безперервний процес пошуку та споживання інформації, її критична обробка на протязі всього життя.

Інформаційна культура фахівця в галузі готельно-ресторанної справи є його якісною професійно-особистісною характеристикою, частиною його професійної культури і являє собою

професійну підготовленість, що буде постійно проявлятися ним у професійно-інформаційній діяльності. В основі лежить повсякденний і доцільний прояв здатності до роботи з інформацією, використання інформаційних ресурсів, засобів інформаційних комунікацій і інформаційних технологій для реалізації професійних завдань сфери гостинності з різними категоріями клієнтів, самоосвіти і саморозвитку.

Література:

1. Ю. В. Безрученков, Складові професійної культури майбутніх фахівців готельно-ресторанного господарства URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2015_1_9

2. А. В. Сидорук, Шляхи формування інформаційної культури майбутніх фахівців сфери туризму та готельно-ресторанної справи. RL:http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/10/part_3/20.pdf

УДК 726:27-523.4:711.4(477.411)

Архітектура

СПЕЦИФІКА ІНТЕГРАЦІЇ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА
АРХІТЕКТУРИ В СУЧАСНУ МІСТОБУДІВЕЛЬНУ
СТРУКТУРУ НА ПРИКЛАДІ ЦЕРКВИ БОГОРОДИЦІ
ДЕСЯТИННОЇ ТА СОФІЙСЬКОГО СОБОРУ
М. КИЇВ, УКРАЇНА

Ружицька Н.Е.,

аспірант кафедра ландшафтної

архітектури та фітодизайну

Національний університет біоресурсів і

природокористування України, м. Київ

Анотація: Відповідно до стратегічного розвитку м. Києва як унікального історичного міста, що зберігає та розвиває свою самобутність, актуальними та нагальними питаннями являються збереження і розвиток історико-культурного та туристичного потенціалу міста. Адже, нерухома культурна спадщина Києва охоплює найширший хронологічний, типологічний та видовий

діапазон пам'яток. Для вирішення завдань збереження та управління історичними територіями в структурі міста необхідне вивчення законодавчих та регуляторних заходів що матимуть вирішальне значення для забезпечення вичерпної універсальної цінності території.

Ключові слова: історія, архітектура, збереження, культурна спадщина, історико-археологічна нерухома спадщина.

Інтеграція в сучасний містобудівельний простір історичних об'єктів повинна ґрунтуватись на виявленні пам'яток архітектури, шляхом проведення процесу натурних обстежень території з подальшим залученням архівних матеріалів та наукових праць [1]. Головною метою досліджень пам'яток історії та архітектури являється збереження та охорона історичних територій та об'єктів.

Церква Богородиці Десятинна – розташовано у найважливішому комплексі пам'яток археології, історії, архітектури та мистецтва м. Києва. На цій території формувалось «Верхнє місто». Залишки фундаменту Десятинної церкви розміщені на території, що знаходиться по вул. Володимирській, 2. (рис.1). Історико-археологічна пам'ятка територіально має вдале розміщення в містобудівельній структурі. Інженерне забезпечення, транспортна мережа дає змогу залучати відвідувачів, та адаптувати об'єкт до сучасних потреб населення міста. З північної сторони до об'єкту знаходиться Андріївський узвіз, з північно-західної Національний музей історії України, та городище Кия. Вхід до об'єкту знаходиться із західного боку.

В межах території Десятинної церкви дозволяється проведення досліджень, консервація, музеєфікація, реставрація, реставраційний ремонт та благоустрій територій. Заборонено проведення земляних та будівельних робіт, не пов'язаних з вищезазначеними роботами, спорудження парканів та будівель, що утруднюють доступ до пам'ятки та перешкоджають її огляду. Функціональна організація територій повинна задовольняти вимоги експонування об'єкту, вільного доступу до нього та огляду. Встановлення інформаційних і рекламних щитів, не пов'язаних з інформацією про об'єкт, заборонено.

Рис.1 План території Десятинної церкви
(матеріали автора, 2020р.)

Архітектурно-історичний заповідник Софія Київська, до складу якого входить Софійський собор, являється одним із головних та найцінніших туристичних об'єктів. Софійський собор – визначна пам'ятка історії та архітектури України, об'єкт знаходиться по вул. Володимирській, 24. (рис.2).

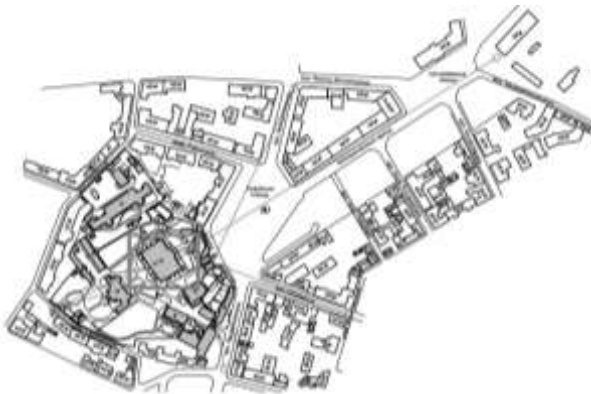

Рис.2 План території Софійського собору
(матеріали автора, 2020р.)

Головний вхід на територію об'єкту розміщено під дзвіницею (рис.3). Містобудівельний розвиток Києва, розпланування та сучасна забудова не вплинули на видове сприйняття та огляд об'єкту. На території заповідника розташовані архітектурні пам'ятки XVIII століття, що у загальній єдності лише доповнюють та підкреслюють історичну цінність території. Територія, де розташований об'єкт – Софійський собор, має сучасну інфраструктуру та вдалу композиційно-просторову організацію.

Софійський собор протягом віків відіграв роль найбільшої святині Києва. Ефективне збереження, відновлення та відповідне використання даної території заповідника потребує науково обгрунтованої державної стратегії та чіткої діяльності всіх органів влади. В межах території Софійського собору дозволено проведення наукових досліджень: реставрації, консервації, ремонтно-реставраційних робіт. Необхідне проведення благоустрою спрямованого на виявлення цінних якостей території та об'єктів, прокладання необхідних для функціонування заповідника інженерних комунікацій з обов'язковим археологічними супроводом.

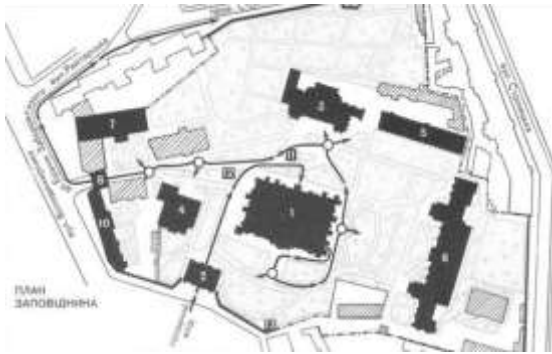

Рис.3 План території заповідника Софія Київська
(матеріали Національного історико-культурного заповідника
«Софія Київська»)

Умовні позначення:

1. Софійський собор; 2. Дзвіниця; 3. Будинок митрополита; 4. Трапезна;
5. Братський корпус; 6. Бурса; 7. Консисторія; 8. Південна в'їзна башта; 9. Брама Заборовського; 10. Келії; 11. Меморіальний знак на честь бібліотеки XI ст.; 12. Каса музею; 13. Кіоск сувенірів.

Роботи на території об'єкту повинні виконуватись виключно за проектами, розробленими спеціалізованими організаціями та погодженими і затвердженими у встановленому порядку [2]. Проведенню будь-яких будівельних, земляних та інших робіт, прокладанню інженерних мереж та комунікацій повинно передувати вивчення археологічного культурного шару та погодження проектної документації з відповідним органом охорони культурної спадщини. На території Софійського собору забороняються зміни історичного розпланування, зведення об'єктів господарського призначення, розміщення реклами, що заважає огляду пам'яток архітектури та порушує умови сприйняття історичного середовища.

Отже, інтеграція пам'яток історії та архітектури в сучасне містобудівельне середовище має цінний економічний, історичний та культурний потенціал і потребує специфічних форм охорони. Інтеграція та збереження об'єктів є ключовим аспектом до покращення ландшафтно-просторового потенціалу міста Київ.

Література:

1. Асеев Ю. С. Пам'ятки архітектури. В кн.: Раннеслов'янський та давньоруський періоди. Археологія Укр. РСР. Київ. Т. 3., 1975. С. 392–413;
2. Вечерський В. В. Спадщина містобудування України: Теорія і практика історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць. Київ, 2003. 560 с;

БІОГЕГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ БРІОФЛОРИ УРОЧИЩА
«ЗАЧАРОВАНА ДОЛИНА» (ВУЛКАНІЧНІ КАРПАТИ)

Садугов Р.Е.,

аспірант біологічного факультету
Ужгородський національний університет
м.Ужгород, Україна

*Sadygov R.E. Biogeographic analysis of the bryoflora of the
Zacharovana dolyna tract (Volcanic Carpathian)*

Abstract. Botanical and geographical analysis of the bryoflora of the study area within the National Park showed that the most widely represented here are mainly species of the following areological groups: 1) temperate-south-tropical species, mainly cosmopolitans, which are distributed from the temperate part of the southern hemisphere to the arctic zone of the northern hemisphere (24.2%); 2) mediterranean-montan (m/mont), confined to the mountainous regions of Europe (12.1%); 3) tropical-montan (trop/mont), which are distributed mainly in the mountainous regions of the northern hemisphere from the tropics to the boreal and arctic zones (9%); 4) boreostropic-mont (9%); 5) antarct-trop - species whose ranges extend to both poles and are cosmopolitan (6%). Less numerous are the groups of southern temperate-subtropical-tropical species (austro-trop-trop), and temperate-southern-boreal (austral-boreostrop) (4.5% each). Other areological groups are represented by 1-2 species. As the analysis shows, the bryoflora of the studied tract on the Volcanic Range has a pronounced Mediterranean character, which to some extent echoes the general characteristics of the flora of vascular plants of the Volcanic Range.

Keywords: Ukrainian Carpathians, National Nature Park Zacharovanyi Krai, bryoflora, geographical analysis

У рослинному покриві Землі бріофіти відіграють підпорядковану функцію. Однак у місцях з екстремальними умовами, такими як арктичні та альпійські тундри, болота, відкриті скелі, та вологі тропічні гірські ліси, мохоподібні є одними з найбільш пристосованих рослин [2]. Мохоподібні характеризуються переважно широкою екологічною амплітудою, завдяки чому мають набагато

ширші ареали у порівнянні з судинними рослинами. Зважаючи на низьку зональну спеціалізацію ареалів можна вважати, що переважна кількість мохоподібних світу є мультизональними. Це підтверджується тим, що серед мохоподібних порівняно мало ендемів і майже немає вузьких ендемів. Для них головну роль у реалізації екологічних ніш у просторовому сенсі відіграють наявність оселищ, що мало заселяються судинними рослинами або ж вони не придатні для росту судинних рослин (високогір'я, стрімкі скелі тощо). Здатність мохоподібних заселяти стовбури, гілки та корені дерев також часто прив'язує їх поширення до лісових екосистем. Як зазначили Д.К. Зеров та Л.Я. Партика [1, с.186], «...Важливою причиною широких ареалів у мохоподібних, очевидно, є значний вік окремих систематичних одиниць, у зв'язку з чим багато родів і видів могли розселитися на ширших просторах під час історичних змін конфігурації суходолів, вертикальних рухів земної кори та кліматичних змінах...». Водночас вони значною мірою відображають екологічні умови саме мікроеко-топів.

Важливі узагальнення стосовно класифікації ареалів мохоподібних зробив К. Dierssen, [2] у відповідності до підходів Н. Meusel та його колег [3,4]. Тип ареалу відображає поширення виду в природних зонах (з півдня на північ в межах Голарктики), ступінь океанічності та висотні пояси.

Аналіз ареалів представників бріофлори урочища «Зачарована долина» показав, що тут представлені переважно види таких ареалогічних груп:

1) Помірно-південно-тропічно-арктичні (austral-trop) (монтанно-бореальні, бореальні, арктичні) види. Фактично, це космополіти, які поширені від помірної частини південної півкулі до арктичної зони північної півкулі. Таких видів у нашому конспекті нараховується 16 з 66 від їх загальної кількості, або 24,2 % (*Brachythecium rutabulum* (Hedw.) Schimp., *Leucobryum glaucum* (Hedw.) Angstr., *Pleurozium schreberi* (Willd. ex Brid.) Mitt.).

2) Медитерально-монтанні (m/mont) (середземноморські), приурочені до гірських регіонів меридіональної зони з вічнозеле-

ними листяними і хвойними лісами, а також степів та напівпустель в континентальній частині. Таких видів є 8, або 12,1% (*Mnium hornum* Hedw., *Paraleucobryum longifolium* (Hedw.) Loeske, *Bazzania trilobata* (L.) Gray).

3) Тропічно-монтанні (trop/mont), які поширені переважно у гірських регіонах північної півкулі від тропіків до бореальної та арктичної зон. Таких видів є 6, або 9 % (*Dicranum flagellare* Hedw., *Nyholmiella obtusifolia* (Brid.) Holmen & E.Warncke, *Sciurohypnum populem* (Hedw.) Ignatov & Huttunen).

4) Борео-субтропічно-монтанні (boreotrop/mont) види також представлені 6 таксонами, або 9 % (*Radula complanata* (L.) Dumort., *Eurhynchium angustirete* (Broth.) T.J.Kop., *Herzogiella seligeri* (Brid.) Z.Iwats.).

5) Антарктично-тропічні (antarct-trop) - види, ареали яких простягаються до обох полюсів і є космополітами. Серед таких виявлено 4 види, або 6 % (*Bryum argenteum* Hedw., *Fissidens bryoides* Hedw., *Polytrichum piliferum* Hedw.).

6) Менш чисельними є групи південно-помірно-субтропічно-тропічних видів (austrotrop-trop), яких є 3 таксони, або 4,5 % (*Leucobryum juniperoideum* (Brid.) Müll.Hal., *Philonotis fontana* (Hedw.) Brid., *Polytrichum commune* Hedw.). Лише по два види характеризуються такими типами арелів, як помірно-південно-бореальний (austral-boreotrop) (*Dicranum scoparium* Hedw., *Sphagnum fallax* (H.Klinggr.) H.Klinggr.), тропічно-альпійський, (trop/alp) (*Abietinella abietina* (Hedw.) M.Fleisch., *Pogonatum urnigerum* (Hedw.) P.Beauv.), тропічно-арктичний (trop-arct) (*Racomitrium canescens* (Hedw.) Brid., *Marchantia polymorpha* L.), субмедитерально-монтанний (sm/mont) (*Ptilidium pulcherrimum* (Weber) Vain., *Pseudohygrohypnum fertile* (Sendtn.) Jan Kučera & Ignatov), помірно-південно-монтанний (austral-m) (*Brachytheciastrum velutinum* (Hedw.) Ignatov & Huttunen, *Climacium dendroides* (Hedw.) F.Weber. & D.Mohr.) антарктично-помірно-південний (antarct-austral) (*Bryoerythrophyllum recurvirostrum* (Hedw.) P.C.Chen, *Bartramia pomiformis* Hedw.). Низка типів арелів представлена по 1 виду, зокрема, медитерально-арктич-

ий (m-arct) (*Plagiomnium affine* (Blandow ex Funck) T.J.Kop.), тропічно-субальпійський (trop/subalp) (*Plagiomnium cuspidatum* (Hedw.) T.J.Kop.) субтропічно-монтанний (subtrop/ mont) (*Schistidium apocarpum* (Hedw.) Bruch & Schimp.) та інші.

Як показує аналіз, бріофлора досліджуваного урочища на Вулканічному хребті має виражений середземноморський характер, що певною мірою перекликається із загальною характеристикою флори судинних рослин Вулканічного хребта, яка формується під значним впливом флори Середземномор'я.

Література:

1. Зеров Д.К., Партика Л.Я. Мохоподібні Українських Карпат. – Київ: Наук. думка, 1975. – 231 с.
2. Dierssen K. Distribution, Ecological Amplitude and Phytosociological Characterization of European Bryophytes // Bryophytorum Bibliotheca. – 2001. – Bd. 56. – P. 1-289.
3. Meusel H., Jäger E., Weinert E. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. — Jena: Gustav Fischer Verlag, 1965.— Bd. I.—583 S.; Bd. II.—258 S.
4. Meusel H., Jäger E., Rauschert S., Weinert E. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. Karten. — Jena: Gustav Fischer Verlag, 1978. — Bd. 2. — 421 S.

УДК 620.9:378

Технічні науки

ТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Сайківська Л.Ф.,

кандидат технічних наук, доцент

Харківський національний університет радіоелектроніки

м. Харків, Україна

Анотація: у роботі представлено інформацію щодо використання дистанційних технологій у навчальному процесі закладів вищої освіти кількох різних напрямків для практичної підготовки студентів. Представлено приклади використання технічних засобів при дистанційному навчанні.

Ключові слова: *дистанційне навчання, практична підготовка студентів, сервіси для дистанційного навчання, інформаційні технології*

Історія дистанційного навчання (ДН) веде́ться з 19 століття [1], коли у Берлінському інституті вивчення іноземних мов від середини 1850-х рр. відбувалося засобами листування. На початковому етапі дистанційне навчання прирівнювалося до заочного та розумілося як навчання на відстані. Завдяки науково-технічному прогресу його розвиток став можливим, а з розвитком комп'ютерних технологій та інтернету воно стало доступним широкому колу споживачів, як викладачів, так і слухачів, та посприяло пошуку нових форм і методів навчання. У зв'язку з пандемією коронавірусу та карантинними заходами у світі навчальні заклади перейшли дистанційний режим навчання. У таких умовах кожен навчальний заклад і кожен викладач повинні були обрати платформи та інструменти для проведення занять. [2] Якщо раніше засоби дистанційного навчання використовували як допоміжний інструмент, то тепер вони стали головним помічником.

Наразі у поміч викладачу та студенту розроблено значну кількість платформ та сервісів, таких як Moodle, Microsoft Teams, Google Meet та Google Classroom, Zoom тощо. Навчальні заклади різних профілів широко використовують сайти дистанційної освіти, де на допомогу студентам розміщують допоміжні матеріали, літературу, відеолекції, завдання, тести тощо. За перший семестр карантинних заходів було створено велику кількість он-лайн курсів, розроблені методики прийняття іспитів он-лайн, дистанційних захистів кваліфікаційних робіт. Але для забезпечення якісної освіти важлива практична підготовка студентів.

При підготовці фахівців у закладах військової освіти ДН розглядається як підсистема системи військової освіти [3], як один із навчальних ресурсів ЗВО, що передбачає актуалізацію змішаної форми навчання – навчання за якого технології ДН використані обмежено як засіб оновлення змісту й методів навчання та розширення доступу слухачів очної, заочної форм навчання та екстернату до освітніх ресурсів ЗВО.

Підготовка лікарів має свої особливості, оскільки багато

навичок та вмінь не можуть бути повноцінно набуті інакше, як на практичних заняттях у традиційній, очній формі. Науковці пропонують [4] надавати студентам більше інформації про відкритий доступ до університетських навчальних ресурсів, використовувати щоденне спілкування з викладачами та взаємодію викладачів і студентів в реальному часі за допомогою інтернет-ресурсів. Але все частіше розглядаються можливості поєднання теоретичних розділів відеолекцій з інтерактивними дистанційними майстер-класами, роботою слухачів на інтелектуальних симуляторах, впровадження технологій об'ємної візуалізації, математичне моделювання систем [5,6]. Так для створення навчального контенту у медицині запропоновано використання технології панорамного відео [7], де кут огляду в горизонтальній та вертикальній площинах 360° та 180° відповідно.

Кафедри технічного спрямування при проведенні занять надають студентам можливість віддаленого доступу до лабораторних макетів [8], де вимірювальні прилади, що використовуються у лабораторних роботах, керуються за допомогою ПК, а за допомогою камери на монітор транслюється робота лабораторного макета.

Таким чином дистанційне навчання може стати ефективним доповненням до традиційних форм освіти, так і основним при пандемії. Воно неможливе без використання сучасних телекомунікаційних технологій і комп'ютерних засобів. Але його використання з забезпеченням інтерактивної взаємодії з апаратурою в техніці та з пацієнтом в медицині дає можливість сформувати у студентів реальні практичні навички.

Література:

1. Гаврілова Л., Катасонова Ю. Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання в Україні / Наукове електронне фахове видання Освітологічний дискурс, 2017, № 1-2 (16-17) – с. 168-182.
2. Сакало Е.С. Будущее уже наступило / [Электронный ресурс] / – Режим доступа: <https://zn.ua/EDUCATION/budushchee-uzhe-nastupilo.html>

3. Дем'янюк О.С., Коваль Ю.В. Концептуальний обрис дистанційного навчання у збройних силах України / О.С. Дем'янюк, Ю.В. Коваль // Зб. наук. праць матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти. 16 червня 2020 р.– К. : НАУ, 2020. – с. 35-38.

4. Фоміна Л.В., Мовчан Л.Г. Виклики медичної освіти в умовах пандемії COVID-19 / Л.В. Фоміна, Л.Г. Мовчан // The 18th International scientific and practical conference “The World During a Pandemic: New Challenges for Science” (19 – 20 April, 2021) Pegas Publishing, Canada, Ottawa. – 2021. – С. 165-169

5. Дистанционное и мобильное обучение в медицинских вузах: проблемы и перспективы / Е.Ф. Касьяненко., Л.Н. Рубцова, И.Д. Димов, В.Ю. Богомолова/ // 2019. [Электронный ресурс]: <https://www.researchgate.net/publication/340978739>.

6. Аврунин О. Г. Применение технологий панорамного видео для создания обучающего контента в медицине/ О. Г. Аврунин, Я. В. Носова, С. А. Худаева // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXVIII міжнародної науковопрактичної конференції MicroCAD-2020, 28-30 жовтня 2020 р. Ч. II. / за ред. проф. Сокола .І. – Харків: НТУ «ХПІ». – С. 323.

7. Худаєва С. А. Можливості математичного моделювання інтроскопічних систем при дистанційному навчанні / С. А. Худаєва, Л. Ф. Сайківська // Тези сьомої міжнародної науково-технічної конференції «Інформатика, управління та штучний інтелект». – Харків: НТУ «ХПІ» ДДМА. – 2020. – С.72

8. Методика разработки и внедрение технической онлайн лаборатории в учебный процесс / В. В. Семенец, И. В. Свид, О. В. Зубков, А. В. Воргуль // Engineering education: challenges and developments : материалы X Междунар. науч.-метод. конф. (Республика Беларусь, Минск, 26 ноября 2020 года). – Минск: БГУИР, 2020. – С. 238–242.

CLINICAL CASE: THE COMPLICATED COURSE OF COVID-19

Syzova A.V., Kryuchkova I.A.,

Student,

Kharkiv National Medical University

Borovyk K.M., Narizhna A.V.,

Yermak A.S., Tabachenko O.S.,

PhD, associate professor,

Department of Internal Medicine No. 2,

Clinical Immunology and Allergology

named after academician L.T. Malaya,

Kharkiv National Medical University

Olkhovsky D. V.

PhD, MD, oncologist-interventionist,

Institute of Medical Radiology. S.P. Grigoriev

of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine.

*Scientific adviser: **Kravchun P.G.***

D.Med.Sc. Prof.,

Department of Internal Medicine No. 2,

Clinical Immunology and Allergology

named after academician L.T. Malaya,

Kharkiv National Medical University

Kharkiv, Ukraine.

Abstract: *This article describes the case of a course of coronavirus infection complicated by cardiovascular pathology. Aspects of clinical manifestation, diagnosis and medical treatment.*

Key words: *COVID-19, acute coronary syndrome, atrial fibrillation, pulmonary artery thromboembolism.*

In March 2020, the Covid-19 pandemic swept the world, and there were the first cases appeared in Ukraine. It demonstrated the course severity of the infection in patients with concomitant pathology, in particular cardiovascular system, and different complications, caused by new unknown virus.

We described a clinical case of Covid-19 complicated by acute coronary syndrome (ACS), atrial fibrillation (AF) and pulmonary artery thromboembolism (TLA).

Patient V., 59 years old, weight 86 kg, height 76 cm. He came acute in December 2020, complained of lack of smell and elevated temperature up to 39.2°C, during the following month he had dyspnea ND lack of air, which were increasing steadily.

When he was referred to the family physician, the patient got an X-ray chest examination, which revealed bilateral pneumonia, and a positive PLR test for Covid-19 was obtained. For this reason he was treated as an outpatient with antibiotics (he does not remember the name). In June 2021, the patient was admitted to the hospital with complaints of chest pain appeared two days before, a sudden single-point pain in left leg, scrotum and cough, sensation of irregular rapid heartbeat. According to the life history, the patient was diagnosed with stable angina pectoris for 2 years, arterial hypertension with maximum blood pressure (BP) 170/95, and had no myocardial infarctions previously. The physical condition was serious, the consciousness is clear, the position is forced: with the raised headboard. Visible mucous and skin were clean, acrocyanosis. BP 80/60 mmHg, heart beat-128 per second, Ps-110 beats per second, pulse deficit -18 beats per second, breathing rate 28 per min. Lung auscultation: weakened vesicular breathing and rales in the lower sections on both sides were found. Heart auscultation: muffled tones, arrhythmic, coarse systolic murmurs at all auscultation points. SpO₂ 82%, t 37,2°C. The stomach is soft on palpation, the liver protrudes 2 cm below the edge of the right rib arch. Varicose veins of the left lower extremity were identified.

ECG results: Atrial fibrillation, tachysystolic form. Deep Q-wave in the anterior wall lobe, ST-segment depression with a deep T-wave in the V₂-V₂ leads.

EchoCG: hypokinesia of the anterior wall of the left ventricle, hypertrophy of the left ventricular myocardium. Ejection fraction is 35% (by Sympson).

X-ray examination: bilateral inferior lung pneumonia, stagnant changes.

CT-angiopulmonography: interstitial changes, single areas of «frosted glass» type lung compaction in both lungs, as a manifestation of viral interstitial pneumonia.

Troponin I level – 0.83 ng/ml (normal < 0.5 ng/ml), D-dimer – 2.64 (FEU) µg/ml (normal to 0.5 (FEU) µg/ml).

The following emergency therapy was administered:

1. Alteplase 10 mg intravenously by bolus, 50 mg intravenous infusion for 1 hour, 40 mg intravenously after 2 hours.
2. Dopamine - in other peripheral access for 12 hours, intravenous infusion (6 drops per min), under BP control
3. Morphine 1%- 0.5 ml intravenously.
4. Doses of potent anti-thrombolytic therapy: Clopidogrel - 300 mg, acetylsalicylic acid (ASA) - 250 mg, Enoxaparin - 86 mg
5. Oxygen therapy.
6. Amiodarone - 150 mg by bolus, 300 mg in 5% glucose intravenous infusion
7. Rosuvastatin 40 mg per os

Scheduled therapy:

1. Levofloxacin 500mg every 24h intravenously after biological test
2. Cefotaxime 1 g every 12h intravenously
3. Xylate 200 ml every 12h intravenous infusion
4. Enalapril 2.5 mg every 12h with titration after 3 days to 5 mg every 12h
5. Amiodarone 200 mg every 8h
6. Rosuvastatin 20 mg per day
7. Metoprolol 12.5 mg every 12h
8. Enoxaparin 86 mg subcutaneously for 5 days
9. ASA 75 mg per day
10. Clopidogrel 75 mg per day
11. Rivaroxaban 15 mg 2 times a day.

After 20 days of hospitalization the patient was discharged from the hospital in satisfactory condition with the recommendations for physician attending.

Based on clinical data, additional examinations results the diagnosis was established: «Ischemic heart disease. Acute Q-positive anterior septal-lateral myocardial infarction. Atherosclerotic cardio-sclerosis, cardio-sclerosis of aorta and coronary arteries. Arterial

hypertension III degree, 2 stage, risk IV. Atrial fibrillation, persistent form, paroxysm. Pulmonary embolism. Community-acquired bilateral inferior COVID-19-associated pneumonia».

Therefore, this clinical case emphasizes the necessity of intense monitoring of Covid-19 patients with associated cardiovascular pathology and the appointment of adequate therapy for coronavirus disease from the onset of the symptoms.

УДК 378.016

Педагогічні науки

СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Соколець Ірина Іллівна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри германської та фіно-угорської
філології імені професора Г. Г. Почепцова
Київський національний лінгвістичний університет,
м. Київ, Україна*

Ханикіна Наталія Валентинівна

*кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії освітології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

Толерантне ставлення до досвіду інших культур та їх освітніх надбань – ключове поняття сьогоденного між культурного існування в полікультурному світі – несе в собі гуманітарний та освітній аспекти. Глобалізаційні процеси, обмін освітнім досвідом, потреба у вивченні мов, культур, дисциплін як інтегрований так і виокремлених – усе це призвело до орієнтування закладів вищої освіти до створення розвиненої полікультурної особистості, до створення гуманітарних програм інтегрального характеру для практичного засвоєння, які у свою чергу торкнулися акмеологічних та синергетичних питань індивіда, розширили поле діяльності особистості.

Гуманітаризація та гуманізація освітнього простору призвели до змін в суспільстві та до потреби в становленні полікультурної особистості, культурних пріоритетів, освітніх традицій, морально-етичних уподобань.

Методологічно-орієнтована культурологічна освіта, обмін гуманітарними освітніми традиціями, професійне мислення педагога з мотиваційно-ціннісними орієнтаціями нової парадигми гуманітарної освіти, науково-педагогічна компетентність освітянина, а також його духовна, особистісна та професійна зрілість з акмеологічною пролонгацією й вивчення мов є складовими процесу становлення полікультурної особистості.

Метою полікультурної освіти є формування ціннісного відношення до етнічної культури та її історії; створення полікультурного середовища як основи для взаємодії особистості з елементами інших культур; формування здібностей до особистісного культурного самовизначення; формування людини, здатної до активної і ефективної життєдіяльності в багатонаціональному культурному середовищі, що має розвинуте почуття поваги до інших культур і вміє жити у злагоді з людьми різних національностей, рас, вірувань і переконань. Полікультурна освіта передбачає формування уявлень про культуру і розмаїття культур через залучення до культурних цінностей народів; формування позитивних ціннісних орієнтацій особистості у відношенні до культури, яка вивчається; виховання толерантного ставлення до культурних відмінностей, подолання негативних етно-соціальних стереотипів; розвиток вмій та навичок продуктивної взаємодії з носіями різних культур завдяки міжкультурній комунікації [1].

Формування полікультурної компетентності в майбутніх фахівців є необхідністю в умовах сьогодення, бо це здатність особистості жити й діяти в багатокультурному суспільстві [2]. Що ж таке полікультурна компетентність? Вчені дають їй різні визначення. Це індивідуальна характеристика міри відповідності потребам суспільства, базовий компонент поняття «культура», що сприяє формуванню спеціаліста високої культури. [3]. Це цілісне, інтегративне, багаторівневе, особистісне новоутворення, яке є

результатом навчальної підготовки особи у середньому навчальному закладі та в процесі неперервної освіти [4]. Л. Й. Васютенкова визначає полікультурну компетентність як інтегративну характеристику, що відображає здатність здійснювати політику полілінгвізму в полікультурному просторі. Це система якостей, які допомагають орієнтуватися в культурних відносинах рідної і іншомовної країни, та забезпечують досягнення мети виховання людини [5]. Л. Д. Воротняк вважає, що полікультурна компетентність – це здатність людини інтегруватися в іншу культуру при збереженні взаємозв'язку з рідною мовою, культурою, яка ґрунтується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, умінь і навичках позитивної міжетнічної й між культурної взаємодії, що в результаті сприяє безконфліктній ідентифікації особистості в багатокультурному суспільстві та її інтеграції в полікультурний світовий простір [6].

Узагальнюючи, можна вважати полікультурну компетентність інтегративною якістю особистості, що формується в процесі навчання, та включає систему полікультурних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя й діяльності в сучасному полі культурному суспільстві, та реалізується в здатності особистості ефективно вирішувати завдання суспільної діяльності в ході позитивної взаємодії з представниками різних культур [7].

Система формування полікультурної компетентності особистості включає різні компоненти, серед яких: мотиваційно-ціннісний – це мотиви та ціннісні установки особистості до майбутньої суспільнокорисної діяльності як до цінності та потреби; когнітивний – сукупність знань про культуру, сутність і способи самовиховання полікультурної компетентності; здатність до систематизації й узагальнення знань; діяльний – наявність умінь вступати в інтеркультурну комунікацію з носіями іншомовної культури, передавати інструментарій самопізнання й саморозвитку іншому, рефлексувати власну діяльність і поведінку; емоційний, який обумовлює позитивне оцінювання явищ із

опорою на соціальні та особистісні значимі цінності, здатність сприймати внутрішній світ іншого й ототожнювати себе з ним [8].

Існують різні підходи до формування полікультурної компетентності, серед них можна виділити лінгвокраїнознавчий, особистісно зорієнтований, діяльнісний, системно-цілісний, середовищний, акмеологічний та інші.

Керуючись одним із основних принципів полікультурної освіти – принципом діалогу культур, необхідно приділити значну увагу мові, у якій відображається культура народу. І саме тому ознайомлення з іншомовною культурою в контексті засвоєння світових духовних цінностей країни, її традиціями, історією та сучасністю відбувається через вивчення мови. “Мова – складник культури, яку ми успадковуємо, та водночас її знаряддя. Культура народу вербалізується в мові, саме мова акумулює ключові концепти культури, транслюючи їх у знаковому втіленні – словах. Модель світу, що створюється мовою, є суб’єктивний образ об’єктивного світу...” [9, 67].

Отже, беручи до уваги все викладене вище, полікультурною можна вважати особистість, яка володіє полікультурними знаннями, вміннями, навичками, нормами і правилами поведінки, необхідними для ефективного вирішення завдань суспільної діяльності під час взаємодії з представниками різних культур.

Для становлення такої особистості й успішного формування її полікультурної компетентності необхідно розробити систему форм і методів, послідовність етапів її формування з відповідним полікультурним матеріалом, що сприятиме розвитку полікультурного мислення й актуалізації смислотворчої діяльності. Система формування полікультурної компетентності передбачає інтегративний підхід до культурознавчого збагачення світогляду особистості під час вивчення навчальних дисциплін; застосування нової методики співпраці, що базується на культурному способі спілкування та взаємодії, толерантному ставленні та підтримці інших особистостей; можливості їх самовизначення як представників того чи іншого етносоціуму, тієї чи іншої культури; врахуванні під час спілкування/діалогу їхніх полікультурних потреб [10].

Система формування полікультурної компетентності особистості вимагає особистісно зорієнтованого підходу, при якому в центр навчально-виховного процесу ставляться інтереси особистості. Інтегрований мовний, культурознавчий, полікультурний, психолого-педагогічний навчальний матеріал має бути спрямований на формування особистості, розкриття її творчого потенціалу, формування її полікультурної компетентності.

Література:

1. Ковальчук Г. Етнічна толерантність та культура міжнародного спілкування у педагогічному процесі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* – 2011р. – Вип. 29.

2. Гончаренко Л.А., Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: Навчальний посібник для студентів. – Херсон: РІПО, 2006. – 92 с.

3. Народознавча компетентність дітей і молоді: принципи та методи дослідження / За ред. проф. Н. В. Лисенко. – Івано-Франківськ, 2007. – 280 с

4. Соколова І. В. Формування полікультурної компетентності у майбутніх учителів-філологів. URL: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/

5. Васютенкова И. В. Развитие поликультурной компетентности учителя в условиях последипломого образования: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – СПб, 2006. – 27 с.

6. Воротняк Л. І. Особливості формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. *Вісник Житомирського державного університету (Педагогічні науки).* – 2008. – № 39. – С. 105-109.

7. Березюк О. С. Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців в сучасному освітньому просторі. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк.* – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 193-209.

8. Данилова Д. Ю. Формирование поликультурной компетентности студентов. *Учитель.* – 2007. – № 3. – С. 12-15.

9. Маслова В. А. *Лінгвокультурологія*. Москва: Академія, 2001. 208 с.

10. Кондратьєва О. М. Формування полікультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи (на засадах лінгвокраїнознавчого підходу) автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.04 – Київ, 2017. – 24 с.

УДК 37

Педагогічні науки

TURNING OBSTACLES INTO OPPORTUNITIES FOR L2 LEARNING

Tymoshenko Oksana

Lecturer

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

Kyiv, Ukraine

Annotation: *there is a distinction between technological, social and educational affordances. Technological affordances combine “not only the properties of a medium that affect how they can be/are used, but also how (and if) they are perceived and the relationships that exist between the properties and the users”. Social affordances refer to “the relationship between the properties of an object and the social characteristics of a group that enable particular kinds of interaction among members of that group” Finally, educational affordances combine the previous two and are “those characteristics of an artefact that determine if and how a particular learning behaviour could possibly be enacted within a given context.*

Key words: *community, affordances, L2 learning, autonomous, language*

The online communities under exam offer potentially technical, social and educational affordances (Kirschner, 2002) for L2 learning and for the development of autonomous language use. But effective learning and autonomous language use will not just occur because these communities present educational, technological and social affordances that allow individual learners and groups of

language learners to do so. Starting from this reflection on the concept of affordances, the following sections offer guidelines on how to improve the affordances of the online communities for L2 learning and how to promote a better use of them from the multiple points of view of platform developers, learners and teachers. [4, p.166].

In order to answer the first question with reference to the area of peer assistance, it was necessary to consider learners' interactions during the peer review of the exercises (didactic affordances) and learners' dyadic online interactions during their spontaneous conversations in the chat tool (social affordances). At the level of didactic affordances, results show contradictory results, evidence of effective peer assistance receiving and provision but also evidence of lack or poor quality of it in the online submissions.

Learners in general, as it is possible to extrapolate from their accounts during the interview phase, are highly aware of the reciprocity or lack of it between themselves and their peers and this is a crucial factor that determines their level of engagement to the platform in the case of the course taker (learner profile 1) in particular.

At the level of the social affordances, more evidence of effective peer assistance and provision was found and several forms of peer assistance were identified, especially analysing the online interactions between the case studies: emotional support about L2 learning, emotional support beyond learning trajectory, grammar explanation, metalinguistic assistance, sharing intercultural pragmatics, sharing materials, suggestions, technical assistance and the following forms of peer feedback: explicit and implicit, lexical (word explanation/search), morphosyntactic and affective. The polite strategies enacted to foster peers' improvement during the dyadic interactions revolve around mitigation actions during repair sequences in order not to hurt their partner's sensitivity, agreement on the roles of expert and novice before or during the conversational episodes, the maintenance of both the social and learning trajectory, the use of effective code-switching, the

adoption of devices for formatting text (in the case of textual chat) (capital letters, colours, italics), the adoption of the teacher language (in the case of the spoken chat) to provide a more effective repair, the search of adequate topics of conversation and the maintenance of intersubjectivity. [2, p.165].

Results showed that learners perceive learning potential in these online exchanges and that a few of them can rely on a small network of contacts to interact with a daily frequency approximately. In addition, more autonomous learners seem to be able to advantage from these exchanges because they “exploit” the contact with their language partners in order to corroborate and clarify aspects related to a formal learning course or an exam (as in the case of William and Jelena), or in order to prepare themselves for a stay abroad where the TL is spoken (as in the case of Nastya).

References:

1. Birdsong, D. S. (2006). Age and second language acquisition and processing. *English Language Teaching*, Vol. 10, 63.
2. Rogova, G.V. (1975). Methods of teaching English. *Просвещение*, p.165-167
3. Пассов, Е.И. (1985). Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. *Просвещение*, p.61-65.
4. Филатов В. М. (1988). Психология обучения взрослых. *Просвещение*, p.165-167.

ВПЛИВ РІВНІВ УДОБРЕННЯ НА СТРУКТУРУ І
ВРОЖАЙНІСТЬ АМАРАНТУ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ
ЗАХІДНОГО

Тирусь М. Л.

кандидат с/г наук, в. о. доцента

Львівський національний аграрний університет

Анотація. В умовах Лісостепу західного проведені польові дослідження із встановлення впливу рівнів удобрення на показники структури врожаю та урожайності амаранту. Встановлено, оптимальним рівнем удобрення є норма $N_{120}P_{40}K_{80}$, яка забезпечила урожайність зерна сорту Ультра 20,02 ц/га. Найвищі показники структури було отримано на варіанті із рівнем удобрення $N_{200}P_{80}K_{160}$.

Ключові слова: амарант, рівень удобрення, врожайність, структура, маса 1000 насінин.

Амарант (*Amaranthus L.*) - це цінна кормова, зернова, технічна, харчова, лікарська та овочева культура. Головною цінністю амаранту є здатність нагромаджувати у зерні і листках багато білка. За міжнародною шкалою якості білків найвищий ступінь біологічної цінності має білок насіння амаранту - 75 балів, пшениці - 56,9, соєвих бобів - 68 і коров'ячого молока - 72,2 бала. За вмістом у насінні білка (15-18%) амарант перевищує пшеницю (12-14%), рис (7-10%), кукурудзу (9-10%) та інші зернові культури [3].

Амарантова олія містить до 8 % сквалену – речовини, яка є відмінним антиоксидантом. До недавнього часу, основним джерелом сквалену був жир печінки рідкісної глибоководної акули, де його міститься близько 2 %. Фахівці вважають сквален антипухлинним засобом, він здатний підвищувати сили імунної системи у декілька разів, забезпечуючи тим самим стійкість організму до різних захворювань. Сквален захищає від радіації, перетворюючись на вітамін Д [2].

Систематика і морфологія амаранту. Рід *Amaranthus* належить відділу Magnoliophyta (Angiospermae) класу Magnoliopsida

(Dicotylidones) підкласу Caryophyllidae надпорядку Caryophyllanae порядку Caryophyllales підпорядку Chenopodiineae родини Amaranthaceae [1].

На дослідному полі кафедри технологій у рослинництві ЛНАУ проводилися дослідження із вивчення формування продуктивності амаранту в умовах Лісостепу західного. Дослід включав три рівні удобрення: 1. Контроль (за природної родючості ґрунту), 2. N₁₂₀P₄₀K₈₀; 3. N₂₀₀P₈₀K₁₆₀.

Ґрунт дослідних ділянок - темно – сірий опідзолений легкосуглинковий.

Температурний режим 2020 року був дещо вищим відносно середньобагаторічних даних. Середній місячний показник в березні був вищим середньобагаторічної норми на 1,7°C, тоді як у квітні та травні температурний показник був нижчий на 0,8 та 2,4 °C відповідно. За кількістю опадів, березень та квітень видалися засушливими – випало лише 32 та 8 мм опадів відповідно. У травні спостерігались сильні зливи, випало 130 мм, що на 63 мм більше середньобагаторічного показника.

За біологічними властивостями амарант відноситься до теплолюбних культур. Насіння амаранту проростає за температури +6 - +8 °C, а інтенсивне проростання насіння відбувається при температурі +20-25°C. У весняних строках сівби сходи з'являються через 10-12 діб, а при літніх - 4-5 діб. В наших дослідженнях висівання насіння амаранту сорту Ультра провели 24 квітня широкорядним способом із шириною міжрядь 45 см, на глибину 1-2 см із нормою висіву 1 кг/га.

Сорт Ультра – це ранньостиглий сорт, рекомендований для вирощування у зоні Степу, Лісостепу та Полісся, зернового напрямку використання. Занесений до Реєстру сортів рослин України в 1998 р. Вид *A. hybridus*. Рослини заввишки 165 см. Листя зелене, опушення відсутнє, суцвіття - напівстисла компактна світло-зелена волоть, при дозріванні - жовтого кольору. Насіння біле. Потенціал урожайності насіння - 2,7 т/га.

За результатами досліджень рівні удобрення впливали на структуру рослини та врожайність амаранту. Застосування

мінеральних добрив забезпечило збільшення висоти рослини відносно контрольного варіанту на 47,7 см – за $N_{120}P_{40}K_{80}$, та на 62,9 см – за $N_{200}P_{80}K_{160}$. Відмічено збільшення довжини волоті відповідно на 35,9 та 43 см. Маса насіння з однієї рослини на удобрених варіантах збільшилася удвічі: за $N_{120}P_{40}K_{80}$ – 29,4 г, та за $N_{200}P_{80}K_{160}$ – 32,3 г, тоді як на контрольному варіанті становила лише – 14,5 г. Маса 1000 насінин — видовий показник, значною залежить від сорту та умов формування насіння. Збільшення рівня удобрення сприяло збільшенню маси 1000 насінин. Найбільший показник було отримано за рівня удобрення $N_{200}P_{80}K_{160}$ – 0,78 г.

Таблиця.

Структура врожаю сорту амаранту Ультра

Рівень удобрення	Висота рослини, см	Довжина волоті, см	Маса насіння з однієї рослини, г	Маса 1000 насінин, г	Врожайність, ц/га
контроль	105,5	48,6	14,5	0,71	8,52
$N_{120}P_{40}K_{80}$	153,2	84,5	29,4	0,75	20,02
$N_{200}P_{80}K_{160}$	168,4	91,6	31,3	0,78	15,24

Проте, збільшення показників структури врожаю за норми добрив $N_{200}P_{80}K_{160}$ не забезпечило найвищий рівень урожайності – 15,24 ц/га. На контрольному варіанті рівень урожайності становив 10,52 ц/га, на варіанті із рівнем удобрення $N_{120}P_{40}K_{80}$ – 20,02 ц/га.

Отже, за результати проведених досліджень, в умовах Лісостепу західного оптимальним рівнем удобрення є норма $N_{120}P_{40}K_{80}$, яка забезпечила урожайність зерна сорту Ультра 20,02 ц/га. Найвищі показники структури було отримано на варіанті із рівнем удобрення $N_{200}P_{80}K_{160}$.

Література:

1. Кириллова, Л. Л. Применение регуляторов роста при выращивании овощных форм амаранта [Текст] : автореф. дис. канд. с.-х. наук : 06.01.06 "Овощеводство" / Людмила Леонидовна Кириллова; Всероссийский научно-исследовательский институт

селекции и семеноводства овощных культур. –Москва, 1999. – 27 с.

2. Лиманська С. В. Мінливість та зв'язки деяких морфологічних ознак амаранту (AMARANTHUS L.) URL:<http://genres.com.ua/assets/files/9/165.pdf> (дата звернення 28.05.2021 р.)

3. Федорчук М.І., Рахметов Д.Б., Коковіхін С.В., Федорчук В.Г., Філіпова І.М., Войташенко Д.П., Рахметов С.Д., Коваленко О.А. Методичні рекомендації з оптимізації технології вирощування амаранту в умовах південного Степу України. Херсон, 2017 . 25 с.

УДК 13058

Медицина. Охрана здоров'я

ПРИЧИНЫ ОСЛОЖНЕНИЙ ПРИ КОРОНАВИРУСНОЙ ПНЕВМОНИИ. УСПЕШНЫЙ ПУТЬ РЕАБИЛИТАЦИИ ВО ВРЕМЯ И ПОСЛЕ ЗАБОЛЕВАНИЯ COVID-19

Ткач Е.Е.

*специалист по физической реабилитации,
автор реабилитационных программ,
создатель методики «Гимнастика Линий»,
Центр здоровой спины и суставов LineGut
г. Днепр, Украина*

Аннотация: Дыхательные упражнения для восстановления работы легких при коронавирусной пневмонии COVID-19 за счет раскрытия всех отделов легких, благодаря растяжке глубоких мышц спины и растяжке межреберных структур, усиленной подачи кровотока к легким в результате растяжек в сочетании с правильным дыханием, стимуляции лимфатического оттока в грудной клетке.

Ключевые слова: вирусная пневмония, восстановление легких, физические упражнения, растяжка межреберных мышц, стимуляция лимфатического оттока и нормализация кровотока к отделам легких.

В данной статье рассмотрим влияние дыхательных мышц и дыхательных упражнений в сочетании с растяжками на восстановление работы легких при коронавирусной пневмонии COVID-19.

В повседневной жизни фактически никто не задумывается над тем, насколько правильно он дышит. И только узконаправленные специалисты понимают всю важность работы дыхательных мышц. Однако именно из-за отсутствия должной работы этих мышц у людей случается одышка, слабость, невозможность для организма справиться с болезнями, в частности с вирусной пневмонией COVID-19. Далее воспаляется легочная ткань, и кровоток в легкие прекращается. Поражаются и мелкие глубинные структуры легких.

Первым делом необходимо срочно восстановить кровоток и лимфоотток во всей грудной клетке за счет включения в работу мышц вдоха и выдоха. А именно: диафрагмы, при работе которой происходит увеличение объема грудной полости; мышц, поднимающих ребра; верхнюю и нижнюю задние зубчатые мышцы; квадратную мышцу поясницы; подвздошно-реберные мышцы. А также включить в работу вспомогательные мышцы плечевого пояса, которые также участвуют в дыхании: лестничные мышцы, малая грудная, подключичные, ромбовидные, мышцы шеи, верхние части трапецевидной мышцы, мышцы поднимающие лопатку, грудино-ключично-сосцевидные мышцы [1, с.219-223].

Восстанавливая здоровье людей во время и после COVID-19, практика работы с больными, показала, что человеку во время начала болезни и после нее необходимы упражнения на растяжку межреберных структур. В результате у пациентов (включая больных кому за 70 лет, 90 лет, с сахарным диабетом 2-го типа и онкологических больных) происходило быстрая регенерация легких при коронавирусе за счет:

- раскрытия всех отделов легких благодаря растяжке глубоких мышц спины и растяжке межреберных структур;
- усиленной подачи кровотока к легким в результате растяжек в сочетании с правильным дыханием;
- стимуляции лимфатического оттока в грудной клетке.

Мышцы туловища должны быть очень подвижны и не сковывать движение ребер, плечевого пояса, рук, глубоких мышц спины и поясницы. Чем больше подвижности в мышцах,

тем быстрее восстановится дыхание [2, с.154-166].

Растяжка глубоких мышц, которые обеспечивают кровоснабжение к легким, происходит за счет ротационных движений рук, туловища, диагональных наклонов вверх, в сторону, вниз, вправо-влево, что позволяет дойти движению до легочных связок, до диафрагмы, мышц-стабилизаторов и до самых внутренних мышц туловища [3, с.105-106]. Далее освобождаются внутренние мышечные зажимы, дается питание к лёгким, и налаживается лимфатический отток в зоне пораженных легких [1, с.320-322].

Очень важно именно сочетание дыхания с растяжками. Как бы человек не выполняли дыхательные упражнения – без правильных растяжек полноценно восстановиться не получится. Вспомогательная подача кислорода малоэффективна, поскольку дыхательные мышцы не работают, а это приводит к тому, что состояние больного не улучшается.

В практику работы с больными вирусной пневмонией мы включили упражнения на стуле (пациент не прилагает дополнительных усилий), и направили движения рук с туловищем в диагональные плоскости, для того чтобы как можно глубже достать натяжение внутренних мышц грудной клетки.

Ниже представим 2 упражнения, которые помогают восстановить работу легких при коронавирусной пневмонии [4].

Упражнение 1

Исходное положение: Сесть на стул, таз выставить в правильное анатомическое положение. Развести ноги в стороны под 100-120° для стабилизация таза.

Поднять прямую руку вверх, локоть и пальцы рук напряжены. Вторая рука – в упоре на предплечье. Выполнить наклон в четкой плоскости с противоположным бедром, в проекции «бедро параллельно руке».

Взгляд в кисть. Выполнить плавный вдох, медленный длинный выдох и удержание выдоха 2-4 секунды. Повторить диагональный наклон к другой ноге. Выполнять движение 8-12 раз (рис.1).

Рис. 1. Упражнение на восстановление иннервации пораженных участков легких.

Упражнение 2

Исходное положение: Сед в середину стула. Ноги спереди, носки сведены, пятки врозь. Упор рукой в бедро. Округлить спину. Опустить голову вниз. Поднять плечи к ушам (рис. 2).

Прямой, натянутой рукой потянуться скрестно к правой, затем к левой ноге поочередно. Выполнить вдох, на медленном выдохе округлить спину, удержать выдох 2-4 секунды. Вдох, и на выдохе потянуться рукой скрестно вниз-вправо, вернуться в исходное положение. Выполнить вдох, и на выдохе сменить движение в другую сторону.

Упражнение произведет скручивание и растяжку корпуса. Приведет в работу диафрагму и восстановит лимфатический отток.

С первого дня заболевания COVID-19 необходимо проводить дыхательные движения, и делать их очень спокойно, улучшая кровоток и лимфатический отток. Дышать только носом, потому что носовое дыхание позволяет сильнее зацепить глубокие дыхательные мышцы [5, с.46]. Благодаря упражнениям и пониманию физиологии дыхания, работы мышц, правильного движения лимфы в теле, можно спасти людей от возможных осложнений во время COVID-19, а так же быстро восстано-

ливать работу дыхательной системы человека и сохранять его здоровье на долгие годы.

Рис. 2. Скрестные растяжки для лимфооттока в грудной клетке.

Література:

1. Иваницкий М.Ф. Анатомия человека (с основами динамической и спортивной морфологии): Учебник для институтов физической культуры. – Изд. 7-е. /Под ред. Б.А. Никитюка, А.А. Гладышевой, Ф.В. Судзиловского. – М.: Олимпия, 2008. – 624 с, ил. ISBN 978-5-903639-06-9

2. Джефри Гросс, Джозеф Фэтто, Эйлер Роузен. Физикальное исследование костно-мышечной системы. Иллюстрированное руководство /Пер. с англ. под ред. С.П. Миронова, Н.А. Еськина. – М.: Издательство Панфилова; БИНОМ. Лаборатория знаний, 2011. – 472 с.: ил. ISBN 978-5-91839-006-1 (Издательство Панфилова) ISBN 978-5-9963-0607-7 (БИНОМ. Лаборатория знаний)

3. Жан Маршандиз, Анна-Поль Маршандиз. Информационная остеопатия. Методика «Прислушиваясь к телу» – 2015. – 194 с, ISBN: 978-5-04-106386-3

4. Елена Ткач. Авторская методика «Гимнастики Линий». Приложение Vibrant Lungs. // URL: <https://apps.apple.com/us/app/vibrant-lungs/id1565524945>, <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.linegym.vibrantlungs>

5. Джим Бартли, Таня Клифтон-Смит. Исцеляющее дыхание, М.: Попурри, 2009 г.-240 с. ISBN: 978-1-86941-779-6, 978-985-15-0771-5

УДК 339.9:656.1/.5:658.8

Економічні науки

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ПОЛЬЩІ

Трушкіна Н. В.

*к.е.н., старший науковий співробітник відділу проблем
регуляторної політики і розвитку підприємництва
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна*

Анотація: *Встановлено, що пріоритетним напрямом національної економіки Польщі визнано модернізацію транспортної інфраструктури, яка відіграє важливу роль у стратегії сталого розвитку країни. Розвиток інтегрованої транспортно-логістичної системи з використанням принципів мультимодальності, яка б відповідала сучасним вимогам глобальної економіки, сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності Польщі, залученню додаткових інвестицій у транспортну сферу, зростанню обсягів міжнародних перевезень за рахунок довгострокового сталого партнерства між учасниками ринку транспортно-логістичних послуг.*

Ключові слова: *транспортна інфраструктура, види транспорту, Транс'європейська транспортна мережа, інституційні умови, сталий розвиток.*

У сучасних умовах стратегічним завданням національної економіки Польщі визнано створення належних інституційних умов для формування та функціонування транспортної інфраструктури [1-5]. Це питання актуалізується на даний час у ряді європейських країн світу [6-11] і має вирішуватися у рамках реалізації політики Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T). Її суть полягає у створенні об'єктів інфраструктури, які дозволяють вільно, комфортно і логістично продумано

переміщатися в межах території країн-членів ЄС. Більш того, вона містить екологічні вимоги, які націлені на сприяння сталому розвитку та збереженню клімату.

Як показує статистичний аналіз, обсяги вантажоперевезень залізничним транспортом збільшилися на 34,5%, автомобільним – на 28,4%. Обсяги перевезення вантажів річковим транспортом, навпаки, зменшилися на 71,4%. Аналогічна ситуація спостерігається і з показником вантажообігу. Так, вантажообіг автомобільного транспорту виріс у 4,3 рази, залізничного – на 9,9%, а річкового скоротився – на 89,9% (табл.).

Таблиця

Динаміка обсягів перевезень вантажів і вантажообіг за видами транспорту

Роки	Вантажоперевезення, тис. т			Вантажообіг, млн ткм		
	Залізничний	Автомобільний	річковий	Залізничний	Автомобільний	річковий
2000	185334	1083071	10433	54015	72842	1173
2005	269553	863396	9607	49972	111826	1277
2010	216767	1216083	2820	48705	202308	130
2013	232596	1300608	3185	50881	247594	91
2014	227820	1300382	5899	50073	250931	110
2015	224320	1264960	5036	50603	260713	88
2016	222523	1313657	3911	50650	290749	108
2017	239501	1501811	3604	54797	335220	115
2018	249260	1390184	2988	59388	315874	119

Представлена наявна інформація із статистичної бази даних Європейської економічної комісії ООН.

Складено за даними: [12, с. 144-145, 147-149; 13, с. 104, 107, 108, 110].

За даними Міністерства інфраструктури та розвитку Республіки Польща, за останні 10 років обсяг фінансування розвитку інфраструктури країни з різних фондів Євросоюзу становив понад 34 млрд євро.

У Польщі планування на національному рівні відбувається з урахуванням довгострокової перспективи. Основним документом є Стратегія розвитку транспорту до 2020 року (з перспективою до 2030 року). Цей стратегічний документ визначав оперативні цілі,

які були реалізовані в 2014-2020 рр. задля розвитку автомобільного, залізничного, морського і внутрішнього водного транспорту з використанням коштів фондів ЄС.

До 2023 р. планується освоїти 88% загального бюджету, з яких 33% відноситься до реалізації в рамках інфраструктурної політики TEN-T. Це дозволить досягти загальноєвропейські показники. Наприклад, скоротити середній час у дорозі між центрами воєводств на 15% (це близько 40 хв.) і підвищити рівень безпеки дорожнього руху.

Разом з тим, у Польщі спостерігається і негативна тенденція розвитку транспортно-логістичної системи. Так, експерти відзначають дисбаланс у розвитку автодорожньої та залізничної інфраструктури. Основна частина інвестицій спрямовується у дорожній сектор, а частка обсягу фінансування у розвиток залізничної інфраструктури знижується.

У зв'язку з тим польські фахівці-практики висловили думку на Європейському економічному конгресі в Катовіце у вересні 2020 р. стосовно недостатньо дієвого функціонування інтегрованої транспортної системи в країні. Як заявила керівник кафедри досліджень інфраструктури та мобільності Варшавської школи економіки Я. Перегуд [14], однією з основних цілей стратегії розвитку транспорту в Польщі, оновленої в 2019 році, визначено посилення ролі залізниць в інтегрованій транспортній мережі. Однак на практиці питома вага обсягу вантажоперевезень залізничним транспортом щорічно знижується у загальному обсязі, а розміри інвестиції у залізничну інфраструктуру істотно поступаються вкладенням у розвиток мережі автодоріг. Наприклад, обсяг інвестицій у розвиток залізничної інфраструктури становив за 2000-2019 рр. 73 млрд злотих (приблизно 18,6 млрд дол. США), тоді як в основні автодороги – 203 млрд злотих (51,7 млрд дол.).

При цьому до ключових недоліків віднесено суттєвий ступінь зносу залізничної інфраструктури, численні вузькі місця у мережі, недостатню інтеграцію з іншими видами транспорту і зусилля уряду щодо переведення перевезень з автомобільного транспорту на більш екологічні види, у тому числі залізничний.

Виходячи з вищевикладеного, доцільним є розроблення та реалізація Стратегічного плану розвитку транспорту до 2030 року. Цей документ має визначати на національному рівні бачення, яке базується на таких принципах:

забезпечення якісної, доступної та інтегрованої транспортної інфраструктури, що сприяє соціальній інтеграції, поєднуючи менш розвинені регіони з чудовою інфраструктурою, та забезпечує міжнародну конкурентоспроможність Польщі, використовуючи її географічний потенціал як транзитної країни;

надання конкурентоспроможних транспортних послуг, які сприяють економічному зростанню, оптимальному використанню транспортних мереж, збалансованому розвитку різних транспортних послуг з використанням логістичного підходу та прискоренню інтеграції різних видів транспорту на національному та європейському рівнях.

При цьому варто зазначити, що ключовим напрямом є організація мультимодальних вантажних перевезень, яка має бути досягнута шляхом функціонування та підтримки будівництва відповідних логістичних центрів. Важливим є потреба в організаційних змінах для оптимізації транспортних мереж окремих видів транспорту з точки зору обсягу, функціональності, доступності та працездатності. Це, в свою чергу, дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності, залучати додаткові інвестиції у транспортну сферу, збільшувати обсяги міжнародних перевезень за рахунок довгострокового сталого партнерства між учасниками ринку транспортно-логістичних послуг.

У подальших дослідженнях планується надати пропозиції щодо можливості застосування європейського досвіду розвитку транспортно-логістичної системи у сучасних умовах регіональної економіки з урахуванням специфіки функціонування економічних районів України.

Література:

1. Trushkina N. Improving the efficiency of the transport and logistics system in the context of sustainable development: the EU experience [Підвищення ефективності функціонування

транспортно-логістичної системи в контексті сталого розвитку: досвід ЄС]. *Territories' development: social, economic and humanitarian issues*: monograph / Edited by T. Nestorenko, S. Sliwa; The Academy of Management and Administration in Opole. Opole: Publishing House WSZiA, 2019. P. 142-149.

2. Trushkina N., Rynkevych N. Optimization of information flows in transport logistics [Оптимизация информационных потоков в транспортной логистике]. *Contemporary issues of sustainable development*: monograph / Edited by T. Pokusa, O. Nestorenko. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. P. 137-146.

3. Trushkina N. Financial ensuring mechanism of management innovative development of the transport-logistics system. *Organizational-economic mechanism of management innovative development of economic entities*: collective monograph / Edited by M. Bezpartochnyi, in 3 Vol. / Higher School of Social and Economic. Przeworsk: WSSG, 2019. Vol. 3. P. 227-236.

4. Kwilinski A., Trushkina N. Logistics cluster as an institution of regional development in the context of economic modernization. *Science and practice*. 2019. June 28. Thessaloniki, Greece: Midas S.A. P. 55-59.

5. Trushkina N. European experience in the development an integrated transport and logistics system [Европейский опыт развития интегрированной транспортно-логистической системы]. *Research and Practice*: collection of scientific articles (Paris, September 27, 2019). Lardy Publishing House, Paris, France, 2019. P. 39-43.

6. Трушкина Н.В. Современное состояние развития транспортной логистики: опыт Литвы. *III International Scientific Conference Modern Transformation in Economics and Management*: Conference Proceedings (March 29th, 2019, Klaipeda University, Klaipeda, Lithuania). Riga: Baltija Publishing, 2019. Part I. P. 43-47.

7. Trushkina N. Problems and prospects for the development of transport infrastructure: the experience of Portugal [Проблемы и перспективы развития транспортной инфраструктуры: опыт

Португалії]. *Science, Technology and Innovations*: collection of scientific articles (August 30, 2019, Universidade Lusofona Porto). Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2019. P. 40-44.

8. Трушкіна Н., Шкригун Ю. Актуальні питання розвитку транспортної логістики: досвід Словаччини. *Economic and Social-Focused Issues of Modern World*: Conference Proceedings of the 3rd International Scientific Conference (November 17-18, 2020, Bratislava, Slovak Republic). Bratislava: The School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, 2020. P. 119-124.

9. Трушкіна Н.В. Проблеми та перспективи розвитку транспортної логістики: досвід Угорщини. *Prospects and achievements in applied and basic sciences*: Abstracts of the IV International Science Conference (February 9-12, 2021, Budapest, Hungary). Budapest: International Science Group, 2021. P. 160-164.

10. Трушкіна Н.В. Актуальні проблеми функціонування транспортної інфраструктури в Естонії. *The XI International Science Conference Topical issues of modern science and education* (March 11 – 13, 2021, Tallinn, Estonia). Tallinn: International Science Group, 2021. P. 43-47.

11. Осадча Н.В., Трушкіна Н.В. Модернізація транспортної інфраструктури як пріоритет національної економіки Німеччини. *Advances in Technology and Science*: Abstracts of the XII International Science Conference (March 16-19, 2021, Berlin, Germany). Berlin: International Science Group, 2021. P. 65-69.

12. Транспорт і зв'язок України за 2018 рік: стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2019. 154 с.

13. Транспорт України за 2019 рік: стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2020. 115 с.

14. В Польше отмечают дисбаланс в развитии автодорожной и железнодорожной инфраструктуры. 2020. 29 сентября. URL: https://cfts.org.ua/news/2020/09/29/v_polshe_otmechayut_disbalans_v_razvitiy_avtodorozhnoy_i_zheleznodorozhnoy_infrastruktury_60993.

СУДОВО-МЕДИЧНА ОЦІНКА МЕТОДІВ ВСТАНОВЛЕННЯ
ПОСТКОВІДНОГО СИНДРОМУ
(Разбор клинических случаев)

Федорова О.А.,

к. мед. н., асистент кафедри
судової медицини та медичного права
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця
м. Київ, Україна

Анотація: За результатами численних досліджень встановлено, що в багатьох пацієнтів, які перенесли COVID-19, спостерігаються тривалі наслідки захворювання, які можуть впливати на всі органи та системи організму. В практиці судово-медичних експертів можуть виникнути ситуації, коли їм буде потрібно встановити правильність проведеного лікування. Але його якість залежить від адекватно призначеної лабораторної діагностики. Однак, серед практикуючих лікарів та науковців існують протилежні точки зору з приводу застосування методів лабораторної діагностики. Тому, для потреб судово-медичної практики, слід розібратись, яку саме діагностику треба проводити, аби підтвердити наявність постковідного синдрому в пацієнта. В роботі проводився порівняльний аналіз різних методів, в т.ч. її тезиграфічний, який вже знайшов своє визнання в судовій медицині. В ході дослідження було встановлено, що в даних випадках все ж слід застосовувати стандартні лабораторні аналізи(загальний аналіз крові та сечі, біохімічний аналіз тощо, а також, в якості додаткового чи альтернативного – тези графічний, який він є неінвазивним, швидким та бюджетним.

Ключові слова: постковідний синдром, лабораторні та тезиграфічний методи діагностики.

Вступ. В практиці судово-медичних експертів зустрічаються експертизи з приводу правильності проведеного лікування. Через це, судово-медичні експерти повинні бути готовими до того, що подібні експертизи можуть стосуватись й лікування, як самого COVID-19, так і постковідного синдрому.

Метою роботи було дослідження найбільш вмістких, швидких та економічних методів діагностики постковідного синдрому для скорочення термінів та підвищення якості проведення експертиз.

Матеріали та методи. В роботі використовувались такі методи, як: ознайомчий, тезиграфічний, описовий, порівняльний та аналітичний. Застосовувались такі матеріали, як опис лабораторних методів дослідження, які використовуються при діагностиці постковідного синдрому, зразки слини реконвалесцентів з постковідним синдромом.

Результати та обговорення. Постковідному синдрому в 2020 році було присвоєно відповідний шифр у статистичній МКБ-10 — U09.9 — Стан після COVID-19. Цей код є необов'язковим, але дозволяє встановити зв'язок з COVID-19. Його не можна використовувати в тих випадках, коли ще спостерігаються ознаки захворювання на COVID-19, відмічає проф. Воробйов [1]. І, хоча це – не клінічна класифікація, однак, подібні дії медичної спільноти свідчать про серйозність проблеми реконвалесценції після перенесеного COVID-19.

За результатами робіт, проведених британськими вченими, в 2020 році Національним інститутом здоров'я Великобританії (NICE) було запропоноване наступне визначення постковідного стану: постковідний синдром – це сукупність симптомів, які тривають понад 12 тижнів, не можуть бути пояснені альтернативним діагнозом, здатні змінюватись з часом та можуть зникати й з'являтись, впливаючи на різні системи організму). До таких симптомів можуть бути віднесені:

- паралізуюча слабкість [2],
- задуха, апное [3];
- головні болі, міалгічний, неврологічний та суглобовий біль[4];
- аносмія, агевзія;
- випадіння волосся та зубів;
- висипи на шкірі;
- нестабільний тиск, пульс, головокружіння;

- когнітивні порушення (втрата пам'яті, «туман в голові») дезорієнтація в просторі, тривога та панічні атаки) [5] ;
- діарея, що не залежить від прийому їжі або ліків [6];
- субфебрилітет.

За словами проф. Дуброва, тривалість проявів коронавірусної хвороби може перевищувати 12 тижнів. Також, лікар зауважив, що: «станом на сьогодні немає чітких рекомендацій медичного лікування постковідного стану...»[7]. А, отже, не прописані й стандарти проведення діагностики постковідного стану.

За словами проф. О. Галушко, для уточнення діагнозу пацієнту варто здати низку лабораторних досліджень, залежно від інших хронічних захворювань. «Одного тесту, що підтверджує постковідний синдром нині не існує» [8].

За словами к.мед.н., сімейного лікаря П. Колесника, після перенесеної корона вірусної хвороби, пацієнту слід проводити при фізикальному обстеженні, крім звичайних – вимірювання температури, тиску, частоти пульсу, аускультатії тощо, необхідно провести пульсоксиметрію із обов'язковим подальшим домашнім моніторингом [9]. А от проведення загальних лабораторних аналізів автор вважає недоцільним.

Враховуючи таку невизначеність зі станом лабораторної діагностики, деякі медичні центри самостійно розробляють пакети «Post Covid», що включає діагностично-лабораторні обстеження, консультації інфекціоніста, терапевта, кардіолога, невролога, як, наприклад, в медцентрі «Дельта Мед» у м. Львів [10].

За результатами власного дослідження, стає вочевидь, що взагалі, звісно, в першу чергу необхідно моніторити стан всього організму й застосовувати такий стандартний набір лабораторних методів діагностики, як загальний аналіз крові та сечі, біохімію крові, С-реактивний білок, Д-димер, хоча його показники можуть бути хибно-позитивними. Дані методи досліджень швидко виконуються (протягом 1 доби) та повноцінно характеризують стан пацієнта (або підекспертного).

В судово-медичній практиці останнім часом добре зарекомендував себе тезиграфічний метод діагностики. При вивченні

діагностичних можливостей цього кристалографічного метода для діагностики реконвалесценції пацієнтів, що перехворіли на COVID-19, у попередній роботі було встановлено, що візуальні наочні показники, які утворюються внаслідок проведеної кристалізації екстрактів змішаної слини, свідчать про динаміку змін тезиграфічних показників цих осіб в бік поступової нормалізації [11, с. 75, 76].

Тезиграфічна методика діагностики здатна візуалізувати щонайменші фізико-хімічні зміни в організмі за рахунок формування кристалізаційної картини та порівняння отриманого результату зі стандартом тезиграми, притаманній екстрактам певних внутрішніх органів та біорідин організму. На прикладі розгляду тезиграфічного аналізу кристалізату реконвалесцентів, було встановлено, що при середньому та середньо-важкому клінічному перебігу нормалізація звичайних структур тезиграми – діагностичних показників відбувається поступово, протягом не менш 5 місяців.

За результатами цього попереднього дослідження, виявилось, що тезиграфічні показники можуть об'єктивно свідчити про перенесену коронавірусну хворобу та тривання постковідного синдрому, оскільки вони: 1. відрізняються від нормальних тезиграфічних показників, притаманних певному віковому стандарту; 2. відрізняються від тезиграфічних показників, притаманних тезиграмам хворих на ГРВІ, негоспітальну пневмонію, хронічний бронхіт та бронхіальну астму; 3. з тривалим часом якісно змінюються від утворення деструктивних форм кристалізації до часткової або повної нормалізації показників.

Окрім цього, тезиграфія слини має такі переваги, як: неінвазивність, швидкість (всього 1,5 години) та низька собівартість.

Висновки. Таким чином, за результатом власного дослідження, виявилось, що для діагностики постковідного синдрому, поряд із стандартними методами діагностики, можна використовувати тезиграфічний метод діагностики, як додатковий або альтернативний (в разі відсутності клінічної необхідності в проведенні всіх аналізів).

Література:

1. Т. Бескоровайная. В МКБ-10 добавлен постковидный синдром. Медвестник. 2020. [Электронный ресурс]: режим доступа: <https://medvestnik.ru/content/news/V-МКБ-10-dobavlen-postkovidnyi-sindrom.html>

2. Nikki Nabavi. Long covid: How to define it and how to manage it. British Medical Journal. — 2020. [Электронный ресурс]: режим доступа: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32895219/>

3. Carlos del Rio, MD1; Lauren F. Collins, MD1; Preeti Malani, MD, MSJ2,3. Long-term Health Consequences of COVID-19. Jama. — 2020. [Электронный ресурс]: режим доступа: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33031513/>

4. Santhoshini Leela Ramani, Jonathan Samet, Colin K. Franz, Christine Hsieh, Cuong V. Nguyen, Craig Horbinski & Swati Deshmukh. Musculoskeletal involvement of COVID-19: review of imaging. Skeletal Radiology. — 2021. [Электронный ресурс]: режим доступа: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00256-021-03734-7>

5. Couzin-Frankel J. "From 'brain fog' to heart damage, COVID-19's lingering problems alarm scientists". Science. — 2020. [Электронный ресурс]: режим доступа: <https://www.sciencemag.org/news/2020/07/brain-fog-heart-damage-covid-19-s-lingering-problems-alarm-scientists>

6. Michael Marshall. The lasting misery of coronavirus long-haulers. Nature. — 2020. [Электронный ресурс]: режим доступа: DOI: 10.1038/d41586-020-02598-6

7. Новини. Інформація про COVID-19. Контакт-центр МОЗ з питань COVID-19. 05.04. 2021. [Электронный ресурс]: режим доступа:

<https://moz.gov.ua/article/news/profesor-sergij-dubrov-postkovidnij-sindrom-mozhe-trivati-bilshe-jak-12-tizhniv>

8. Постковідні далекобійники. [Электронный ресурс]: режим доступа: <https://nuozu.edu.ua/n/p/7553-postkovidni-dalekobiinyky>

9. Т. Стасенко. Постковідний синдром: ведення пацієнта на рівні ПМСД. Всеукраїнська медична газета «Ваше здоров'я». 18.02.2021. [Электронный ресурс]: режим доступа: <https://www.>

vz.kiev.ua/postkovidnyj-syndrom-vedennya-patsiyenta-na-rivni-pmsd

10. Пост-COVID-19 синдром. Медичний центр Delta Med. 2021. [Електронний ресурс]: режим доступу: <https://delta-med.com.ua/post-covid-19-syndrom/>

11. Федорова О.А., (2020). Тезиграфія показників реконвалесценції осіб, хворих на COVID-19(Розбір клінічних випадків). *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*, 70-76. <https://doi.org/10.36-074/25.12.2020.v2.20>

УДК 161/162

Філософські науки

НЕКЛАСИЧНА ЛОГІКА: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Федорченко Р.Є.,

студент факультету прикладної математики

Київського політехнічного

інституту імені Ігоря Сікорського

м. Київ, Україна

Логіка, як наукова дисципліна, розвивалася впродовж усієї історії людства. Специфіку її еволюції зумовило те, що більшість визначних філософів незалежно від часу та місця своєї діяльності цікавилися природою людського мислення. В той же час, наважливе значення процесу мислення як в житті окремої особи, так і для розвитку суспільства, а такою його всеохоплюючий характер, зумовили становлення логіки як окремої науки. Проте тісний зв'язок з філософією обумовив високий інтелектуальний потенціал логіки як окремої науки.

Кінець XIX – початок XX століття був часом появи модерністських тенденції у науці та культури, які суттєво розширили погляди на традиційні речі. Вони не пройшли і повз логікою: саме в той час в цій науці з'явилася низка нових підходів, які прагнули переглянути існуючі принципи і догми.

У науковому середовищі існує думка, що некласична логіка є, зокрема, результатом реалізації некласичної раціональності.

Російський філософ В.С. Стьопін вважав що неklasична раціональність пов'язана з тим, що: "...між розумом та пізнаваною дійсністю завжди є проміжна ланка, посередник, який поєднує розум і пізнаваний світ. Таким посередником виступає людська діяльність. Вона визначає, яким способом і якими засобами розум осягає світ. Ці способи та засоби розвиваються разом із розвитком діяльності. Розум представ не як дистанційований від світу чистий розум, але як включений у світ, який розвивається разом із розвитком діяльності, формуванням її нових видів, цілей і засобів". Зазначений посередник (людська діяльність) відіграє безпосереднє значення у розвитку неklasичної логіки: вони розширюють класичну логіку або протистоять їй; ігнорують ті чи інші закони логічного мислення задля аналізу міркувань [1, с.1-2].

Варто зазначити, що неklasична логіка в цілому не відкидає класичну логіку, продовжуючи наукову традицію та розвиваючи ідеї попередніх поколінь. Більш вільне поводження з класичними принципами та догмами не змінює завдання логіки як наукової дисципліни, а, навпаки, допомагає зрозуміти процес мислення за допомогою нових підходів.

Можна виділити три основні напрямки становлення неklasичної логіки:

- критика принципу двозначності
- нове тлумачення смислу логічних сполучників
- перегляд розділів традиційної логіки засобами неklasичної логіки та розширення виразних можливостей логіки

Принцип двозначності, за яким будь-яке твердження можна вважати або істинним, або хибним був підданий критиці, оскільки його точність викликала сумніви. Наприклад, в своїй праці Арістотель проілюстрував принцип двозначності приклад морського бою, яка завтра або відбудеться, або не відбудеться. Польський філософ Лукасевич заперечив цей підхід і ввів третю категорію яку можна інтерпретувати як можливість (твердження "завтра буде морський бій, є не істинним, не хибним, а можливим"). Його підхід не був єдиним, який неklasична логіка запропонувала напроти-вагу принципу двозначності, проте яскраво демонструє можливість

перегляду класичної оціночної системи.[2, с.4-5] [3, с.201]

Нове тлумачення смислу логічних сполучників полягало у ревізії матеріальної імплікації, яка була покладена в основу праці Рассела і Уайтхеда “Принципи математики” у 1910 році. Проблема полягала у тому, що універсальність матеріальної імплікації призвела до появи парадоксів – невідповідності логічного слідування і умовного зв’язку. Тож, її нове тлумачення призвело до появи систем "строгої імплікації" К.Льюїса та "сильної імплікації" В.Аккермана. [3, с.201, 226-227]

Перегляд класичної логіки засобами неklasичної призвів до появи нових розділів сучасної логіки. Важливо зазначити, що часто ці розділи інтерпретували ідеї, які були зафіксовані ще у роздумах античних і середньовічних філософів. Це підтверджує той факт, що неklasична логіка не перериває наукову традицію і є частиною загальнонаукової парадигми.

Наведу приклади неklasичних логічних систем.

Модальна логіка— це розділ неklasичної логіки, де досліджуються описові висловлювання одночасно із їхніми оцінками та відношення між ними у структурі міркувань.

Оцінки можуть бути надані з різних рочок зору, у будь-які кількості; можуть мати як об’єктивний, так і суб’єктивний характер. Вони містять інформацію щодо ставлення суб’єкта до змісту його думки, або – характеристики логічного зв’язку між думками. [4, с.4-5]

Поняття **логіки науки** у широкому значенні можна охарактеризувати як комплекс філософських і логічних досліджень структури наукового пізнання. Синонімічним терміном можна вважати логіку і методологію науки. Вона вивчає структуру, елементи (мови теорії, власне, теорії, гіпотези, передбачення, процедури наукового пояснення) і методи пізнавальної діяльності (способи побудови, організації та обґрунтування теорії). Завданням логіки науки є розкриття загальних принципів побудови і перевірки гіпотез та теорій, опис методів виявлення точного смислу термінів і тверджень наукових теорій, дослідження міри їх доказовості. [4, с.53-54]

Логіка дії в широкому значенні - це раціональна модель дій людей. Вона описує міркування людини про дії.

Висловлювання про дії в логіці дії називаються акціональними висловлюваннями і містять у складі поняття на кшталт “бажає”, “планує”. Практичними міркуваннями логіка дії вважає міркування, які безпосередньо стосуються дії. Практичне міркування - це міркування про обов’язковість виконання дії. [4, с.96-97]

Отже, неklasична логіка, сутність опираючись на фундамент традиційної логіки, зокрема, філософські ідеї минулих епох, створила низку нових підходів, які допомогли розширити знання про процес мислення – предмет вивчення логіки як наукової дисципліни.

Література:

1. Райхерт К.В. Логіка та (пост)(не)klasична раціональність Одеса, 2015-4с.
2. Бразуль-Брушковський Є. Сучасна філософія та історико-філософський процес Львів, 2008-5с.
3. Конверський А.Є. Сучасна логіка(klasична та неklasична) Київ:Центр учбової літератури, 2017-296с.
4. Гнатюк Я.С. Некласична логіка Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014-191с.

ФРАКТАЛЬНА БУДОВА ТВЕРДИХ РИХЛИХ ТІЛ

Федорченко Р.Є.,

студент факультету прикладної математики

Київського політехнічного

інституту імені Ігоря Сікорського

м. Київ, Україна

Як відомо, конденсований стан речовини може існувати не тільки в формі щільного суцільного середовища, а й у вигляді

певних пористих структур. Подібні структури утворюються, як правило, в результаті конденсації в складних нерівноважних умовах, наприклад при склеюванні рухаються по певному закону або в результаті взаємодії дислокацій при пластичній деформації металів. Подібні структури отримали назву фрактальних агрегатів. Вони в більшості своїй є нерегульованими, складними для дослідження, і їх макроскопічні властивості практично не вивчені [1, с.67].

Розглянемо, як приклад, утворення конденсованих середовищ, одне з яких має звичайну компакту структуру, а друге - рихлу, фрактальну. Потім, відповідно, розглянемо утворення зачатки нової фази в твердому стані. Якщо таке утворення є компактним, то кількість структурних елементів (атомів, молекул або частинок), що містяться в зачатку нової фази розміру R , визначається співвідношенням $N \propto R^d$, де d – розмірність простору [2, с.50].

Зовсім інша ситуація спостерігається у некомпактних середовищах. Перші спостереження фрактальної структури речовини були пов'язані з утвореннями, які формуються в атмосфері інертних газів і складаються з мікроскопічних кластерів (скупчень) твердої фази. Такі кластери утворюються в результаті випаровування, наприклад, заліза, цинку, оксиду кремнію і т.д. І подальшої конденсації пари цих речовин при охолодженні в навколишньому газі, що гасить кінетичну енергію атомів. Дифузуючи, атоми стикаються та з'єднуються між собою і утворюють малі кластери, які потім злипаються в агрегати, які осідають на стінках реакційної камери. Середній розмір кластерів перебуває в межах 2-8 нм. Такі утворення є досить рихлими і пористими. Число частинок в фрактальному агрегаті розміром R : $N \propto R^D$, де D – розмірність простору [2, с.51].

Аномальний характер такої залежності обумовлений тим, що фрактальна розмірність D не збігається з розмірністю простору d . Відповідно до цього, щільність $\rho \propto R^{-(d-D)}$, $d > D$, є спадною функцією розміру, що і відображає некомпактності характер фрактала [3, с.144]. Очевидно, що, чим більше розрізняються

просторова розмірність d і фрактальна розмірність D , тим більш рихлою є фрактальна система.

Є декілька основних методів отримання подібних рихлих, конденсованих середовищ з фрактальною структурою. У 1981 році Т. Віттен і Л. Сандер [5, с.71] запропонували просту модель дифузійної агрегації частинок. В рамках цієї моделі фрактальні структури з частинок формується таким чином. Нехай обмежений двовимірний простір поділений на безліч квадратних комірок. В одну з комірок поміщається частка, яка є зачатком фрактальної структури. У математичному сенсі це точка, в фізичному - атом, молекула або кластер, що складається з 102-104 атомів. Потім в випадково вибрану комірку поміщається інша частинка, яка починає рухатися по клітинах також випадковим чином. Якщо частинка при своєму русі досягла межі простору, то вона відбивається від неї і продовжує рух до тих пір, поки не виявиться поруч з першою частинкою. Тоді вона зупиняється і закріплюється в даній позиції, а в простір запускається наступна частка. Після багаторазового повторення описаного процесу утворюється структура, показана на рис. 1, де кожна частинка після відповідного блукання знайшла свого сусіда. Така гілляста структура, що складається з частинок, отримала назву фрактального агрегату.

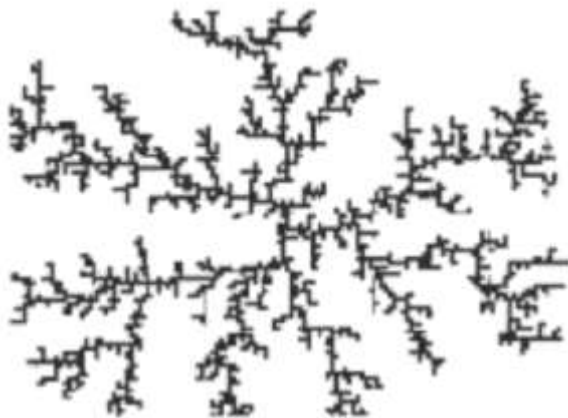

Рис. 1. Фрактальний агрегат

До фрактальних структур також відносяться так звані аерогелі. Аерогель - це макроскопічне тверде тіло, що складається з пов'язаних між собою мікрочастинок, що утворюють жорсткий каркас, який займає лише малу частину загального об'єму.[4, с.135]

Спосіб виробництва аерогелю SiO_2 був розроблений в 30-х роках минулого століття. В якості вихідної речовини береться силікат натрію Na_2SiO_3 , який поміщається в водний розчин соляної кислоти. При цьому протікає хімічна реакція $\text{Na}_2\text{SiO}_3 + 2\text{HCl} + n\text{H}_2\text{O}$. Потім відбувається ще одна хімічна реакція $\text{SiO}_2 + (n + 1) \text{H}_2\text{O} + 2\text{NaCl}$ [4,с.137]

Утворення аерогелю відбувається наступним чином. На першій стадії речовина (SiO_2) перетворюється з розчину в тверде тіло у вигляді мікроскопічних частинок на багатьох центрах конденсації. Діаметр таких мікрочастинок значно перевищує діаметр відповідних молекул, які входять до складу розчину. Зростаюча мікрочастинка повинна набувати заряду, який перешкоджає приєднанню до неї молекул SiO_2 , які самі заряджені. Частинки молекул, що входять до складу, повинні бути міцно зв'язані, тоді як в розчині вони повинні перебувати у вигляді іонів або молекул. Все це відбувається, якщо молекули в розчині з'являються в результаті повільних хімічних процесів і відповідна мікроскопічна частка утворюється в результаті хімічного прилипання окремих молекул.

Отже, вивчення фракталів і твердотільних фрактальних структур тільки починається. До першочергових проблем і завдань, які необхідно вирішити, перш за все відноситься розробка методів отримання речовин з певною керованою фрактальною структурою. Можливо в майбутньому, очікується створення матеріалів з незвичайними хвильовими властивостями, щільністю, пористістю, адгезією, дифузією, термічно стійких фрактальних структур і т.д.

Література:

1. Mandelbrot B.B. The Fractal Geometry of Nature. N.Y.: Freeman, 1982-347с

2. Олемской А.И., Флат А.Я. // Успехи физ. наук. 1993-251с
3. Niklasson G.A., Torbering A., Larsson C., Granqvist C.Y. // Ibid. 1988. Vol. 60.-298с
4. Смирнов Б.М. Физика фрактальных кластеров. М.: Наука, 1991-334 с.
5. Witten T.A., Sander L.M. // Phys. Rev. Lett. 1981. Vol. 47-581с

УДК 378.0

Педагогічні науки

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Халявка Л. В.

*викладач факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

До найважливіших видів іншомовної мовленнєвої діяльності ми беззаперечно відносимо читання. Оскільки за допомогою цієї діяльності можна не лише тренувати мовну здогадку, а й формувати соціокультурну компетенцію. Домашнє ж читання насамперед – це додаткове читання студентами автентичних матеріалів: художніх творів, статей за професійною тематикою тощо. Робота з художнім текстом розширює світогляд студентів, розвиває логіку, інтелект, пізнавальні інтереси, збільшує лексичний запас та допомагає освоїти вивчені граматичні конструкції.

Під терміном *домашнє читання* можна розуміти обов'язкове для всіх, хто вивчає мову, додаткове по відношенню до підручника, постійне читання з метою отримання необхідної інформації. Домашнє читання повинно бути постійним, систематичним. Для того, щоб це читання було постійним, воно повинно бути універсальним (хоча постійно може з'являтися проблема з різним рівнем підготовленості студентів). Для цього тексти повинні бути

легкими, адаптованими з художньої, науково-популярної літератури. На старших курсах, де вивчається мова професійного спілкування, вже можна використовувати тексти загально спеціального або вузькофахового спрямування. Наприклад, для студентів факультету ветеринарної медицини можна використовувати тексти про тварин, їх годівлю та утримання (Kinds of Bears, The Beavers and Their Life Cycle, The American Bison, Cattle, Life History of a Dog, Mammals, Blood, Vitamins, Organs System) тощо. Так само можна підібрати загально спеціальні та вузькофахові тексти для студентів інших технологічних спеціальностей. Необхідно, щоб ці тексти базувалися на вивченому лексичному та граматичному матеріалі [1, с. 1].

Регулярне та ціле направлене домашнє читання – це невичерпне джерело для збільшення лексичного запасу та закріплення того граматичного та лексичного матеріалу який був вивчений напередодні. За характером розуміння – це синтетичне читання, бо мовна форма текстів у цьому випадку не потребує значних розумово-вольових зусиль для його розкриття, а головна увага спрямована на отримання інформації.

При правильній організації роботи з вибору текстів для домашнього читання у студентів формується художній смак, вони вчаться аналізувати та узагальнювати, аргументувати свою думку. Проте у сучасній практиці занять з домашнього читання робота з текстом розглядається, в основному, як основа для збагачення лексичного запасу студентів і розвитку навичок читання та усного мовлення. Однак саме домашнє читання надає унікальну можливість вивчати іноземну мову у найрозвинутішій формі її існування, в художньому, авторському тексті, який несе у собі незрівнянне з жодною іншою формою мовної реалізації багатство мовних засобів і соціокультурної інформації. Таким чином, «художній текст розглядається як одна з важливих форм комунікації, яка є механізмом становлення індивіда як соціальної особистості» [2, с. 108].

Домашнє читання є одним із способів організації занять з формування комунікативної компетенції студентів. Метою прове-

дення занять домашнього читання на першому році навчання у вузі є формування та закріплення лексико-граматичних навичок та вмінь, придбаних в ході аудиторної роботи, а також розвиток мовленнєвих навичок та вмінь. Особливістю занять з домашнього читання є те, що воно є підготовленим читанням та результатом самостійної роботи студента [4, с. 188].

Отже, домашнє читання іноземної літератури має стати невід'ємним та рівнозначним компонентом усього процесу навчання іноземним мовам. Безсумнівно, що інтенсивне читання дає можливість проникнути значній кількості мовних комбінацій, граматичних структур та лексичних словосполук. через свідомість студентів за одиницю часу.

Література:

1. Білокопитов В. І. Домашнє читання в процесі навчання англійської мови студентів нелінгвістичних ВНЗ : стаття. URL: http://www.rusnauka.com/23_SND_2008/Philologia/26353.doc.htm (дата звернення 01.06.2021).

2. Євченко В. В. Використання домашнього читання як засобу формування комунікативної компетенції студентів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2004. № 19. С. 108–112.

3. Петрушова Н. В., Люлька В. М. Принципи організації домашнього читання іноземною мовою студентами не профільних спеціальностей. *Імідж сучасного педагога*. Полтава, 2018. № № 2 (179). С. 46–48.

4. Рябих М. В., Князева М. О. Оптимізація проведення занять з домашнього читання студентів молодших курсів. *Вісник ХНУ*. Харків, 2010. № 930. С. 186–192.

SOME PSYCHOLINGUISTICS FEATURES OF COVID-19
RELATED QUARANTINE CONCEPTUALIZATION BY
UKRAINIANS

Vitalii Shymko,

*Dr. in Psychology, Professor
Hryhorii Skovoroda University
in Pereiaslav, Ukraine*

Abstract. *The manuscript presents a summary of the results of the psycholinguistics study of Covid-19 related quarantine definition. Research conducted on a sample of Russian speaking Ukrainians. Found content and structure of the respective discursive field. Described features of inter-discourse connections. Established that the actualization of some discourses is accompanied by the deactivation of others, what makes quarantine semantics biased. Also, it was suggested that some of the discourses are indirectly positively associated and form the semantic core of the quarantine concept.*

Keywords: *quarantine, Covid-19, coronavirus, discourse, psycholinguistics.*

Introduction. Efficient implementation of quarantine involves behavioral, organizational, informational, value and other factors synchronization of the actions by millions of people. One of the formal quarantine definitions states it is 'a restriction on the movement of people and goods which is intended to prevent the spread of disease or pests' (Quarantine, 2020). Obviously, human beings are barely guided by formal definitions, but rather their own ideas on the matter. To implement the mentioned synchronization, it is necessary to clarify semantic features of quarantine concept and how it perceived by specific individuals and groups of people.

Methods and Techniques of the Research. The corresponding attempt was implemented by us on a sample of Russian-speaking Ukrainians. The sample includes 104 participants (all of them with higher education; aged 21 to 62 years; 47.1% of women) from several regions of Ukraine: Kyiv, Dnipro, Kharkiv, Odessa,

Lviv, Rivne, Mukachevo. The study was conducted in the second half of May 2020, which means that all respondents spent more than 60 days under national quarantine conditions, started in Ukraine on March 11, 2020. Most of the respondents worked during the quarantine period, visiting offices and other places of professional activity. 13.5% - were on short-term of self-isolations (from 1 to 15 days). One respondent self-isolated himself for 50, and two – for 56 days. Participants had been asked to set out their own understanding of quarantine, i.e. formulate an appropriate definition in written. Respondents also assessed how much their psychological well-being and everyday life routine had been changed during quarantine and shared some socio-demographic parameters in anonymous questionnaire ‘My Quarantine’, which along with statistical analysis results are publicly available at Harvard Dataverse (Shymko & Babadzhanova, 2020).

The respondents` quarantine definitions were classified and quantified based on Foucault's theory of such a linguistic category as a discourse (Foucault, 1972: 107-108). Herewith the practical side of discourses identification in the texts studied was realized through recognizing stable semantic autonomies generated by dispersions of verbal meanings (Shymko, 2018). This work was carried by the experts (four scientists, practical researchers with more than 20 years of professional background in the field of applied psycholinguistics). At the first step, each expert independently analyzed every text and formed the initial classification of the identified discourses. Then these discourses were compiled together and in such a way a general list of 23 discourses was created. At the second step, the experts had discussed the general list, clarified the semantics of previously derived discourses and through terminological unification the list was reduced to nine positions. On the third step the hierarchical cluster analysis had been applied, the results of which substantiated the expediency of combining some of the discourses, that ultimately allowed us to distinguish seven discourses in the respective discursive field (Table 1).

Table 1

Discursive field of quarantine concept

Discourse title	Semantic content of discourses derived by experts
1. CONTACT RESTRICTION	Restriction/control of contacts, meetings and movements as contacts motivators, its amplifiers and intensifiers. Aspect of forced passivity.
2. SANITATION AND HYGIENE	Sanitary and hygiene products and their use, preventive measures. Quarantine behavior (awareness, caution, discipline), including social distancing, remote work and self-isolation. The internality aspect. Activity.
3. ISOLATION OF INFECTED	Isolation of infected and sick people, as well as those who have been in contact with them (ones suspected of being infected). Segregation aspect.
4. VIRUS DISSEMINATION	Prevention (restriction, control) of the spread of the virus (disease). Socio-geographical aspect. Reducing the number of infected people and/or patients.
5. LIFESTYLE CHANGES	Change in the habitual (everyday) way of life of people and society overall (work, home life, entertainment, etc.). Not specified limitations and restrictions of life activity. Discomfort and frustration, as indicators of a reaction to a violation of the regular lifestyle.
6. BUREAUCRATIC RESPONSE	The introduction of official standards and regulations by the authorities. Socio-legal and medical-infrastructure aspects of state (societal) regulation. Epidemic statistics and other studies. Organization of public awareness (alert system).
7. HEALTH PRESERVATION	Isolation of healthy people. Preservation, maintenance and promotion of health. Treatment of patients, contribution to their recovery. Medicines and drugs in the aspect of the means of recovery/maintaining health. Restriction of human rights and freedoms in connection with quarantine. The repressive aspect with “justifying” rationalization (for a good cause).

Results. For the purpose of discourses quantification, a binary nominal scale was used in the dataset (1 – THERE IS DISCOURSE; 0 – NO DISCOURSE), regardless of the amount of corresponding text units (words) and compositional linguistic features of the discourse’s textual manifestations. Statistically significant results of binary logistic regression are presented in Table 2. As we can see the inter-discourse relationships have been mostly negative ($Exp(B) < 1$), i.e. the actualization of one discourse is accompanied by a statistically significant decrease in the probability of another (others) appearances

in the text, which in practice means the factual exclusion of these discourses from the quarantine concept (Table 2). This feature determines the respective tendentiousness (biasing) of the quarantine concept semantics.

Table 2

Binary logistic regression (dependent variables – discourses)

Dependent variables (discourses)		CONTACT RESTRICTION	SANITATION AND HYGIENE	ISOLATION OF INFECTED	VIRUS DISSEMINATION	LIFESTYLE CHANGES	BUREAUCRATIC RESPONSE	HEALTH PRESERVATION
Predictors and model parameters								
CONTACT RESTRICTION	Odds ratio <i>Exp (B)</i> and <i>p</i> -value		.062 (.037)				.001 (.002)	
SANITATION AND HYGIENE					.001 (.000)			
ISOLATION OF INFECTED					.066 (.005)		.013 (.006)	
VIRUS DISSEMINATION		.052 (.006)	.003 (.001)			.028 (.002)	.032 (.008)	
LIFESTYLE CHANGES								
BUREAUCRATIC RESPONSE		.002 (.001)						
HEALTH PRESERVATION		.022 (.010)			.064 (.003)	.029 (.012)	.007 (.003)	
Number of discourses		98.116 (.000)	24.942 (.000)		22.276 (.000)	9.233 (.012)	95.670 (.000)	
Changes in everyday life		5.972 (.006)		.404 (.049)				
Self-isolation (days)								1.066 (.050)
⁽⁶⁾ Model coefficient, χ^2 (sig. <i>p</i>)		50.702 (.000)	38.625 (.000)	4.386 (.036)	51.613 (.000)	40.662 (.000)	53.023 (.000)	6.550 (.010)

(***) Model Summary (Nagelkerke R Square)	.648	.599	.078	.603	.564	.686	.109
(****) Predictive value (overall % correct)	86.0%	90.7%	80.2%	82.6%	86.7%	88.4%	79.1%

Above outlined inter-discourse connections impart to the discursive field a specific organization, which allows to consider the field as a discursive formation (Fig. 1). In the proposed scheme, the blue lines indicate negative inter-discourse connections and corresponding arrows point out on deactualized discourses. Note that there have been two pairs of discourses with two-way blue arrows: VIRUS DISSEMINATION and SANITATION AND HYGIENE, as well as BUREAUCRATIC RESPONSE and CONTACT RESTRICTION. The bilateral nature of negative connection, in our opinion, indicates of accented opposition-like relations between the respective discourses. On the other hand, returning to the identified features of the NUMBER OF DISCOURSE predictor, one cannot help but assume the existence of an association-like connection (red arrows on. Fig. 1).

This, at first glance, creates a contradiction – negatively connected discourses are simultaneously related associatively, i.e. in positive way. This paradox can be resolved by a systemic distinction of layers (semantic spaces), where the indicated negativity and positivity have taken place. The *horizontal layer* is represented by the functional interaction of discourses as structural components of the system. Note that at this level, the system also includes non-discursive factors (indicated in italics, Fig. 1). The *vertical layer* is formed through the meaning contribution by each discourse to the semantics of the quarantine concept as a supersystem. Thus, horizontal inter-discourse negative relations do not prevent the formation of positive connections — vertically integrated associations that are formed indirectly through the category of the supersystem (quarantine).

Conclusions. We believe that the proposed view on quarantine might have a potentially useful applicability. For example, when conducting mass alerts of citizens, organizing educational communication of health authorities with the local population, introducing a

quarantine regime at enterprises and institutions, etc., it is important to consider that the rhetoric about controlling of the virus spreading automatically deactivates the topic of sanitary and hygienic measures. Obviously, discursive semantics is associated with cognitive focus, which, in turn, affects the direction and consequences of proper behavior. Therefore, considering the structural and semantic features of the discursive formation in above cases could help increase the productivity and effectiveness of informational anti-epidemiological policies.

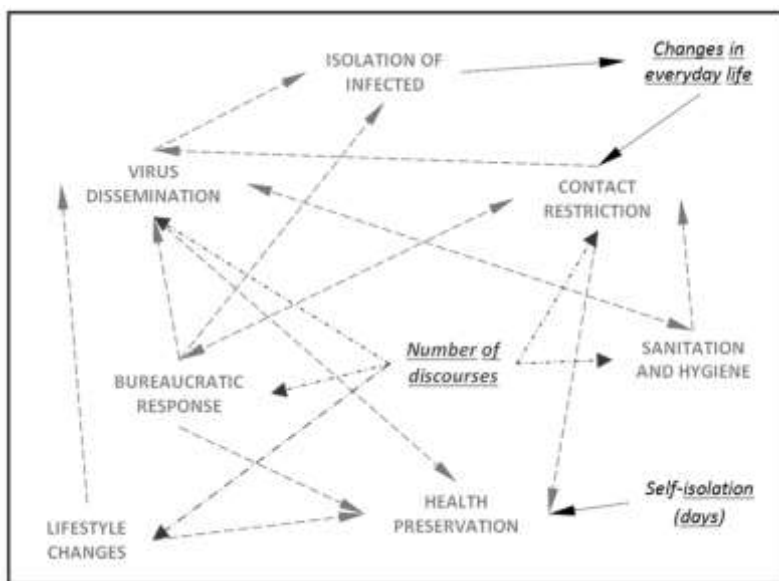

Fig. 1. The structure of the discursive formation of the quarantine concept.

References:

1. Foucault, M. (1972). *Archaeology of knowledge and the discourse on language*. New York: Pantheon.
2. Shymko, V. (2018). In Pursuit of the Functional Definition of a Mind: the Pivotal Role of a Discourse. *PSYCHOLINGUISTICS*, 24(1), 403-424. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2018-24-1-403-424>
3. Shymko, V. & Babadzhanova, A. (2020). Study of the COVID-19 related quarantine notion as the language consciousness category on the sample of russian speaking Ukrainians. *Harvard Dataverse*. <https://doi.org/10.7910/DVN/Y2YGH7>

4. Quarantine. (2020, July 13). Retrieved July 14, 2020, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Quarantine>

УДК 631.165.2: 633.174: 631.811.98 Сільськогосподарські науки

ВПЛИВ РІЗНИХ НОРМ ГЕРБІЦИДУ ПІК 75 WG І РІЗНИХ СПОСОБІВ ЗАСТОСУВАННЯ РРР РЕГОПЛАНТ НА РЕАКЦІЇ ПЕРОКСИДНОГО ОКИСНЕННЯ ЛІПІДІВ У РОСЛИНАХ СОРИЗУ

Шутко С.С.,

*кандидат сільськогосподарських наук
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна*

Анотація. Гербіциди, як фізіологічно активні речовини, здатні впливати на обмін речовин у рослинах, у тому числі й на проходження ліпопероксидаційних та ферментативних процесів.

У роботі наведено результати досліджень з вивчення впливу біологічно активних речовин (гербіциду і регулятора росту рослин) на проходження перекисного окиснення ліпідів і ферментативну активність у рослинах соризу. За мету наше дослідження ставило вивчення впливу різних норм гербіциду Пік 75 WG (10; 15; 20; 25г/га) за різних способів використання регулятора росту рослин Регоплант (обробка посівного матеріалу (250мл/т) й посівів (50мл/га)) на перебіг ліпопероксидаційних процесів у рослинах соризу. Об'єктами дослідження слугували рослини соризу (*Sorghum oryroidum*) сорту Титан, гербіцид Пік 75 W.G. та регулятор росту рослин Регоплант. Рослини соризу вирощували з додержанням вимог вегетаційного методу. Аналізи в дослідках виконували на третю і п'яту добу після обприскування рослин досліджуваними препаратами.

Ключові слова: перекисне окиснення ліпідів, гербіцид, регулятор росту рослин, сориз.

Рослини упродовж своєї вегетації синтезують велику кількість різних за структурою метаболітів, у тому числі таких, що захищають рослину від стресів абіотичного походження [1–3]. До таких стресів може відноситися застосування гербіцидів –

речовин, які складають окрему групу фізіологічно активних сполук, що здатні змінювати обмінні процеси у рослинах, які лежать в основі фотосинтезу, активності ферментів, дихання та інших ключових реакцій рослинного організму [4]. Дослідженнями доведено, що наслідком застосування гербіцидів може бути окиснювальний стрес, у результаті якого в рослинному організмі активно продукуються активні форми кисню, які можуть нанести суттєвої шкоди на клітинному рівні та погіршити або взагалі загальмувати ріст і розвиток культурної рослини [5]. Упродовж останніх десятиліть багато уваги приділяється АФК не тільки як руйнівним метаболітам, а і як важливому сигнальному елементу стану клітини та міжклітинних зв'язків, що в свою чергу забезпечує адаптивну відповідь рослини на стресовий чинник. Встановлено, що процес утворення АФК є природним і відбувається також за оптимальних умов росту й розвитку рослин, проте під впливом зовнішніх чинників, зокрема ксенобіотиків, він значно підсилюється, тому для ліквідації АФК (пероксид водню, синглетний кисень тощо) у рослинних клітинах активізуються антиоксидантні системи захисту, у тому числі й ферментативні [6].

Одним із основних наслідків дії АФК на рослинні клітини є активація перекисного окиснення ліпідів (ПОЛ). Рівновага ПОЛ у рослинних клітинах підтримується на оптимальному рівні завдяки існуванню багаторівневої антиоксидантної захисної системи цитохром Р₄₅₀, яка каталізує реакції розпаду за участі молекулярного кисню. Саме тому баланс між обома частинами цієї системи – перекисним окисненням, з одного боку, й антиоксидантною активністю, з іншого – є важливою умовою для збереження нормальної життєдіяльності рослинної клітини [7].

Науковцями встановлено [8-9], що застосування гербіцидів здатне провокувати зростання інтенсивності проходження реакцій перекисного окиснення ліпідів, разом з тим доведено, що за комплексного внесення гербіцидіві регуляторів росту рослин активність реакцій ПОЛ знижується, що дає підстави стверджувати про захисні властивості регуляторів росту рослин. Зважаючи на це, одним із завдань наших досліджень було визначити

інтенсивність проходження реакції ПОЛ у рослинах за накопиченням малонового диальдегіду (МДА) (який є типовим продуктом реакції перокисного окиснення ліпідів) у листках соризу за умови обробки досліджуваними препаратами в жорстко контрольованих умовах.

Результати досліджень показали, що внесення гербіциду як окремо, так і в комплексі з РРР, значно впливало на перебіг реакцій ПОЛ у рослинах соризу. Зокрема, на третю добу після внесення гербіциду Пік 75 WG у нормах 10; 15; 20; 25г/га інтенсивність реакцій ПОЛ у листках соризу зростала і перевищувала контроль на 3,6; 7,4; 13,8 і 18,3 мкМоль МДА/г сирової речовини що очевидно, може свідчити про активне продукування АФК.

За внесення бакових сумішей гербіциду Пік 75 WG (10; 15; 20; 25г/га) з РРР Регоплант (50мл/га) проходження реакцій ПОЛ у рослинах соризу в порівнянні з варіантами, де вносився лише гербіцид, знижувалось на 8–13%. Водночас, застосування досліджуваних норм гербіциду по фоні (обробка насіння перед сівбою РРР Регоплант 250 мл/т) не вплинуло суттєво на перебіг реакцій ПОЛ, які знаходились на рівні варіантів із самостійним внесенням гербіциду.

За комплексного застосування гербіциду Пік 75 WG (10; 15; 20; 25г/га) з РРР Регоплант (обробка посівів 50мл/га + обробка посівного матеріалу 250 мл/т) простежувалось зниження процесів перекисного окиснення ліпідів у рослинах соризу у відношенні до варіантів із самостійним внесенням гербіциду на 13–19%.

На п'яту добу після внесення препаратів рівень ПОЛ у рослинах соризу зростав. Так, якщо на третю добу вміст МДА в контролі складав 11,6, то на п'яту – 14,3 мкМоль/г сирової речовини, що може бути пов'язано з активізацією ростових та метаболічних процесів у рослинах соризу, побічним продуктом яких є продукування АФК.

Висновок. найнижчий рівень ПОЛ простежувався у варіантах досліду з комплексним використанням гербіциду й

PPP (обробка посівного матеріалу й внесення по сходах), так, у даних варіантах вміст МДА був нижчим, ніж у варіантах з використанням гербіциду на 3,5–6,9 мкМоль МДА/г сирової речовини – або 15–20%. Це може свідчити про інтенсифікацію процесів знешкодження ксенобіотика у рослинах, наслідком яких (як було наведено вище) стало зниження рівня ПОЛ.

Література:

1. Коць С.Я., Моргун В.В., Патыка В.Ф. [и др.]. Биологическая фиксация азота. Бобово-ризобияльный симбиоз. Киев: Логос. 2011. Т. 2. 523 с.
2. Schauer N., Steinhäuser D., Strelkov S. et al. GC-MS libraries for the rapid identification of metabolites in complex biological samples. FEBS Lett. 2005. 579, N 6. P. 1332–1337.
3. Кириллова Н.В. Изменение активности супероксиддисмутазы в каллусной культуре *Rauwolfia serpentina* Benth., выращенной в стандартных условиях и при температурном шоке. Прикл. биохимия и микробиология. – 2004. № 1. С. 89–93.
4. Карпенко В. П., Грицаєнко З. М., Причуляк Р. М. [та ін.]. Біологічні основи інтегрованої дії гербіцидів і регуляторів росту рослин; за ред. В. П. Карпенка. Умань: Видавець «Сочінський». 2012. 357 с.
5. Паланиця М. П., Трач В. В., Мордерер Є.Ю. Генерування активних форм кисню за дії грамініцидів і модифікаторів їх активності. Физиология и биохимия культурн. растений. 2009. №4. С. 328–334.
6. Россихина-Галича Г. Компоненти прооксидантно-антиоксидантної системи вегетативних органів рослин кукурудзи як показники їх реакції на дію гербіцидів. Вісник Львівського університету. Сер.: Біологічна. 2013. №. 62. С. 315–324.
7. Барабой В. А. Механизмы стресса и перекисное окисление липидов. Успехи современной биологии. 1991. Т. 11. Вып. 6. С. 923–932.
8. Терек О., Решетило С, Величко О., Яворська Н. Інтенсивність перекисного окиснення ліпідів у паростках сої під дією емістиму С в умовах токсичного впливу іонів свинцю та кадмію.

Вісник Львівського університету. Серія біологічна. 2004. Вип. 37. С. 218–221.

9. Рахматуллина С. Р., Федяев В. В., Талипов Р. Ф. и др. Влияние препарата рифтал на морфофизиологические параметры проростков пшеницы при нормальном и дефицитном минеральном питании. Агрохимия. 2007. № 5. С. 42–48.

